

X.Y.Z. -KÖNYV

G R Ó F

DESSEWFFY AURÉLTÓL.

Ára 1 forint p. p.

PESTEN 1841.

NYOMT. TRATTNER-KÁROLY BETŰIVEL
ÚRI UTCZA 453d. SZÁM,

Illos magnos fecere domi industria, foris justum Imperium,
animus in consulendo liber, neque delicto neque lubidini obnoxius.
Sallustius.

B Á R Ó

EÖTVÖS JÓSEFNEK,

K I B E N

AZ ÍRÓT, HAZAFIT ÉS BARÁTOT
T I S Z T E L E M
SZÍVES INDULATTAL AJÁLVA

Figyelmeztetés

Az itt következő rövid értekezések a jelen év második felében újságcik alakban X. Y. Z. aláírással jelentek meg V i l á g című politikai hírlapban.

Egy összefüggő politikai gondolat-összevágás ki-
folyásai talán, de még is csak újságírói rögtönzések,
mellyeknek állandó értéket s benső becsét szerzőjük
maga legkevésbé hajlandó tulajdonítani. Nem is annyira
lényegét érdeklik napi rendben lévő kérdéseinknek,
mint inkább előleges elmélkedések az irány felett,
mellyet e kérdéseknek adni, az elvek felett, mellyek-
nek befolyása alatt azokat elhatározni szükséges. Szel-
lemi mozgalmaink fiatal szülöttjei tehát s korszerűsége-
üknek ezen neme magyarázhatja egyedül a kegyes
méltánylást, melylyel a közönség egy részétől fogad-
tatlak.

S midőn most egy csomóba foglalva mutattnak
be az olvasóknak, hogy a nevezett újság eddigi elő-

fizetőin kívül is közönségei találjanak, ismét nem igényiének más érdemet mint a melly reájok ama inulékony viszonyból háramolhat. Idejük lejárt, mihelyt egyszer a kitisztult közvélemény a higgadság azon pontjára ért, hogy napirendi kérdéseink lényegét bizvást választhassa feladásul.

December 31-kén 1841.

Olvasás előtt kiigazítandó nyomtatási hibák.

Lap	sor	áll:	olvasd:
12	7	oldalrul megvitatni	oldalrul kell megvitatni.
,,	9	s elnémitani	s nem elnémitani.
26	4	ez urbéri	az urbéri
78	13	felfedezéset	felfedezéseit
80	1	ia	is
160	14	sam	sem

Törvényhozás és megyei hatóság viszonyai. — Honorátiorok.

Mikor ez előtt több hónappal a honoratiorok szavazatának kérdése egy megyében először megpendülve, csak hamar túlságos határozatot szült, azzal hízclgénk magunknak, hogy meghiggadván azon szempillantási lelkesedés, mellyből az indítvány s a végzés eredtek, a rögtönözött mozgalom épen olly szaporán mint támadt, ismét lecsilapuland. Jogositának o reményre a hidegség, mellyel az eszme kezdetben itt ott fogadtatott, több hasonló esetekbeni tapasztalás, a népszerű tanácskozások természete s ama nemzeti jellem, melly, mikor egyszer a tévedések körét megfutotta, visszatér a józanság törvényeihez; de főleg azon látvány, hogy maga a megye, hol a végzés keletkezett, csak hamar ingadozni kezd, s ön lépésének alapjait kivételek által meggyengíté. Történt azonban később, a mi gyakran sorsa a népszerű eszméknek: több megyében nagyobb viszhangra talált, mint talán magok a megindítók képzeltek; érkeznek a hírek, hogy Borsod, jóformán bővítve, csak imént magáévá tévé az indítványt; a még

népesebb Biharban pedig, már a tisztválaszlás is a szerint történt. Illy állásban a dolognak, kötelezvék a nyilvánosság orgánumai nem mellőzni tovább a fontos kérdést, de szavukat jog, törvény és józan politika mellett fölemelni. — Legyen bár mi nevezetes a dolog törvényes oldalról, mi azt meg is főleg politikai tekintetben tartjuk a legtúlnyomóbb fontosságúnak; mert egy politikai theoria fekszik a lépés alatt, melly ha szabadon kifejtik, és az alkalmazásban tovább terjed, alkotmányunkat lényegesen megváltoztatja.

Es valóban, bíznak-e lépésük törvényességéhez magok az egyedek, kik azt indítványozták? tudták-e s jóformán próbálták-e öszhangzásba hozni a tervet az 1723:58 azon rendeletével, melly vármegye-gyüleseken szavazat dolgában a törvényt és a gyakorlatot parancsolja megtartatni? igyekeztek-e a fenálló gyakorlatban vetni meg az indítvány talpkövét, s a célba vett rendelkezést éhez kapcsolni? vagy nem inkább általános törvényhozási tekinteteken s elveken épült az indítvány, úgy mint a határozat? nem a nemesi terhek közössége, nem a bíró választási elv lönek-e felvéve főalapokul? — S épen ez az, mi a lépés jelentőségét meggyőződésünk szerint véghetetlenül emeli, mert nem az tűzetett ki célul, magyarázni a fenálló törvényt s gyakorlatot, melly magyarázatban minden megtévedést elkerülni lehetetlen, de az: új gyakorlatot állítani fel, általános törvényhozói tekintetekre épültet, s a megyei hatóság részére eddig

nem ismert jogokat kivívni. S ismételjük: ez az, mi roppant fontosságot ad a végzésnek s hazánk jövő sorára nézve eldöntő erejűvé tenné a szellemet, melyből az kicsirázott, ha hogy a józan megfontolás azt ismét kellő Korlátai közé vissza nem utasítaná. Úgy van polgártársak! az indítvány s a végzés egyik legmérgeesebb termény ama terepély fán, melyet mi bizvást a divatos tétvanok fájának nevezünk. Az ág pedig, mellyen az éretlen gyümölcs függ, nem egyéb, mint azon eszmezavar, melly számos főben a törvényhozási és megyei hatáskör kölcsönös korlátái iránt uralkodik.

Mindenek előtt, és hogy szavaink és irányunk félre ne magyaráztassék, nyíltan kimondjuk meggyőződésünket, magának a szavazati kérdésnek lényege felett; mennyiben az t. i. a törvényhozó test előtt forogna fen.

Mi készek vagyunk az alkotmányos politikai jogok jóvoltában részesíteni, vagyon, értelmesség és erkölcsiség javalta kezességek mellett, azokat, kik e kincsből máig kizárva. Tovább megyünk; meggyőződésünk az: hogy egész Európában mi vagyunk amaz ország, hol ilyen lépés, ha kellő mértékben történik, legkevesebb veszéllyel vagyon összekötve; mert nálunk nem új gyakorlatokat s köztanácskozási formákat kell feltalálni a neophyták számára: de bevenni őket a századok óta készen álló formáknak sánczaiba, régi

megrögzött szokások közibe, mellyek, Angliát talán kivéve, a valóságos eleibe sehol annyira bele nem szövődtek, mint minálunk: s épen ezért, mi nem valami meg sem pillantható távolságba üzni, ad graccas calendas utasítani akarjuk a dolgot, hanem hajlandók vagyunk, lehető első alkalommal tanácskozni a tárgy felett. Előre kimondjuk azonban az egyetlen egy feltételt, mellyhez megegyezésünk kötve lészen; ez a feltétel abban áll: részletes és hathatós törvény által szabályozni köztanácskozási és választási állapotukat s biztosítani azok tisztaságát; — nem mintha lehetséges volna e tárgy körül minden visszaélést mellőzni; hanem hogy megkísérlessék e körben is az, a mi lehetséges, hogy a rendetlenség ne a szabályt, de a kivételt képezze, s a szükséges fenytékert el ne kerülje. Míg ez nem történik, elene vagyunk a szavazati jog bár melly kiterjesztésének, s azt semmi becsűnek tartjuk az országra, úgy mint az illető felekre nézve. Nem nyerhet a közügy az által, ha a mostani rendetlenség chaosába vármegyéként egy pár száz új szavazat bele sodortatik; nem lehet üdvös az új választókra nézve a divatozó zavar mirigyével érintésbe jöni s annak habzásai között, siker és befolyás nélkül elveszni. Mi a szavazat-jog terjesztése által a nemzeti értelmesség és vagyon egy tetemes részét akarjuk bele húzni az alkotmány s nemzetiség érdekébe: rendnek és szabadságnak új kezességet adni általuk, nem pedig egy dudvával többet ültetni a nemzeti visszaélések kertjébe. — Ezt előre bo-

csátva egy perczig sem tartózkodunk kimondani, hogy meggyőződésünk szerint, minden l e h e t ő merény közt nincs veszélyesebb, mint az illy természetű kérdéseket megyei határozatok által t e t t l e g eldönteni.

Mindenek előtt: hol születtünk? hol vagyunk? mi ama politikai forma, melly alatt élünk? — Úgy tudom, egyiránt távol állunk a korlátlan kényuraságtól s a foederativa respublicától. Formánk ellentéte mindkettőnek: alkotmányos monarchia. Ennek egyik alap-eszméje: a törvényhozási jognak közössége a fejedelem s nemzet közt. És így mellözve minden egyebet, mellözve hogy egy megye még nem a statusok táblája, s hogy a főrendi táblát egyes tagjai a megyei gyűléseken nem képviselik; — szorítom magamat egy ellenvetésre s azt kérdem töletek nyíltan s világosan: honnan veszitek magatoknak a jogot, fejedelmeteket, a törvényhozás hasonfelét, törvényhozó kérdésekről befolyásából t e t t l e g kitagadni, s azokat megyeileg, országgyűlésen kívül, koronás fejedelmeteknek kirekesztésével ön-hatalm a t o k k a l eldönteni? mit fogtok mondhatni, ha más kérdésekre nézve a fejedelem törvénytelen p é l d á t o k a t követve, ugyan ezt teendi, s törvényhozói kérdésekben egyoldalúig elharározand? fogtok-é egy betűt is szólhatni ellene, ki csak az á l t a l a t o k megtört ösvényen járand? — Avagy talán, azt fogjátok állítani: hogy ez nem törvényhozói kérdés? — Ki a tisztválasztásban részt vesz, nem lehet azt követválasztásból kirekeszteni; ki a köve-

tet választja, az annak utasításához is járul; ki részt vesz utasítás-adásban, a törvényhozásra foly be. Ez vas következetesség. Ez alól senki sem szabadulhat; lássátok Borsod példáját. És ez a kérdés, mely a törvényhozásrai befolyást foglalja magában, szerintetek nem törvényhozói kérdés! egy kis ártatlan végzés, még nem is statútum; mert a törvény a fejedelemtől helyben nem hagyott statútumokat erőltetnek mondja, ti pedig felterjesztést sehol sem határozotatok! — Az 1790: 67 országos küldöttségre bizza a megyék elrendezését, a jelentést országgyűlésre adni parancsolja; az 1825, és 1830-iki törvények e rendelést megújítják, és így maga a törvényhozás törvényhozói feladássá canonisálja a megyék elrendezését, mely in ultima analysi a választók testületén alapszik, és ti éppen ezt az alapot próbáljátok megyeileg egyszerű végzés által felforgatni.

Ha itt a dolog természete, ha itt a józan okosság, a kézzel fogható igazság még nem szólnak elég hatalmasan, úgy felesleges minden szóbeszéd. — Ha illyeket határozhat a megye, mi az, a mit nem határozhat, és micsoda feladása marad akkor a törvényhozásnak? — törvény kellett a mezei rendőrségre, törvény a fuvarosok viszonyainak elrendezésére, és ti az alkotmány alapját, a szavazati jogot, megyeileg változtatjátok. Ha ezt lehetitek, miért nem törölhetnétek el megyeileg az ősiséget? miért nem vehetnétek ki a háziadót a nemességre? Bizony mon-

dom, gondotok van reá, n é l k ü l ö z h e t ő k k é t e n -
 ni a k ö l t s é g e s o r s z á g g y ű l é s e k e t , s í g y m i -
 kor az alkotmány alapjának szélesítéséről szóltok: a
 nemzeti erők központosulásának szükségét ássátok alá
 a közvélekedésben. — És még tovább: ha Pestnek,
 Borsodnak, Biharnak szabad volt szavazati joggal fel-
 ruházni a sebészt, az iskolamestert, a gazdatisztet:
 nem épen úgy szabad-e Bácsnak, Mái marosnak, Trcn-
 csénynek e jogot falusi bírakra, boltosokra, fogadó-
 sokra kiterjeszteni? — Azt mondjátok: azok a ne-
 mesi terhekben részt vesznek, ezek nem; de a ne-
 mesi terheket ki veti — ki? ki határoz irántuk? ki ment
 fel alóluk? ismét: ti magatok. Ha ama nagy kérdésre
 nézve szabad volt nektek új gyakorlatot alapítani, mi-
 ért nem lenne ugyan az szabad másoknak a kisebb
 kérdésben? — Ki áll érte jót, hogy ha egyszer a
 törvényhozásnak kiegyenlítő befolyása nélkülöztünk illy
 kérdésekre nézve, a legfunákabb határozatok egyes
 megyékben nem történnek? és ha v á l a s z t á s i j o -
 got adhattok: miért nem nyújthatnátok v á l a s z t h a -
 t á s i qualificatiót? — De azután azon száz meg száz
 árnyéklátú határozatok mellett, mik ezen úton ké-
 szülendnek, hova leszen a megyei követi kar egysé-
 ge az országgyűlésen? mi lesz erkölcsi jelentősége
 egy olyan karnak, mellynek m i n d e n t a g j a m á s
 meg más zagyva elemeknek leszen kifolyásai

És mikor azután így tetszéstek szerint a joga-
 kat fosztogattátok, kiterjesztettétek, korlátoztátok,

megmaradt-e maga épségében a törvényhozásnak szükség-
séges erkölcsi szabadsága? fog-e feladásának meg-
felelve, meggyőződése szerint működni, s teheti
azt, mit legüdvösebbnek talál? tehetségében fog-e
állani: elvenni az engedményeket olyanoktól, kiket ti
azokban, talán oktalanul, részesítettetek?

Tinektek, úgy látszik, Északamerika van fejetekben.
Ott igen is a foedratio actája által némelly és épen a leg-
fontosabb tárgyak az egyes statusokra vannak bízva, és
kivéve a középponti törvényhozás befolyása alól. Ily-
lycn p. o. a rabszolgaság kérdése, melly felett a con-
gressusnak határozni nem szabad, nehogy a rabszol-
gát tartó, kisebbséget képező statusok a másik rész
által leszavattassanak. De itt elfelejtitek a legfonto-
sabb különbségeket. Az első különbség az: hogy Ame-
rika republica, hol az eredeti pactum conventumok
foglalják magukban kivétel gyanánt e feltéteket; mi
pedig Monarchiában élünk, hol az alaptörvények tör-
vényhozást a fejedelem hozzájárulása nélkül nem ismer-
nek; itt a status és törvényhozás egysege a fő eszme,
annak megtartáson főfeladás; itt nem lehet félni, hogy
egy megyei érdek a másikat elnyomja az országgyű-
lésen, mert ott van egy neutrális kiegyenlítő hatalom,
a korona, mellynek hatóságát Amerikában a pracsidens
vétója felette gyarlón pótolja. Itt az 1791: 12 vilá-
gosan a királynak és az országosan öszveseregelt ren-
deknek adja meg a törvényhozói jogot; s így nálunk
a törvényhozói hatalom és feladás eszméjénél fogva,

niennél fontosabb valamely kérdés, és minél inkább érdeklő az alkotmány lényegét, annival inkább és épen azért tartozik elhatározása a törvényhozás körébe. A ti cselekvésiek által öszve van *tévesztve* az alkotmányos Monarchia eszméje a foederalisinus eszméjével, s ha szándékok nagyobb kiterjedésben sikerülne: abban elébb utóbb a monarchia s a polgári álladalom egységének kellene elveszni. —

Érezzük mi, hogy népszerűtlen eszméket fejtegetünk, mert természeténél fogva csak az lehet népszerű, a mi az *egyesek* hiúságának tömjéncz; mi teszi pedig ezt inkább, mint olyan elv, melly minden megyéből országgyűlést, minden megyei szónokba! törvényhozót csinál. Ámde nekünk az a hivatás jutott, keserű igazságokat mondani, *vera pro gratis dicere*; és így még néhány szót elébb, hogy sem e cikkünket befejezzenek.

A megyék municipalis jogaik alkotmányunk alapját, nemzetiségünk kezességét teszik annyira: hogy inig megyei szerkezetünk megmarad, érjen bár bennünket akármi csapás, alkotmányunkat mindig ismét visszaszerezhetjük. Ezer más tekintetet mellőzve, ez az egy ok elég arra, hogy minden magyar országi ezen kincsnek megőrzését tegye politikai *credo-jának* első ágazatává. — De a módra nézve, mellyel megyei autonómiánkat kezelni kell, lényeges különbség forog fen a múlt idő és a jelenkor feladása között. Míg álla-

sunk tisztán veszteglő vala, s nem gondolkozhatánk másrul, mint megmenteni alkotmányunk alapjai), s mególtalmazni nemzetiségünket minden megtámadás ellen; a nemzeti politika kívánta, a megyék autonómiájának tetteleg a legszélesebb magyarázatot adni. Mennél erősebb volt a védelmező eszköz, annál jobb a hazára; mert csak hasznot hajthatott, kárt soha sem. De egészen másképp áll a dolog azóta, hogy neki indultunk az átalakulásnak, s országgyűlés és megyék kilépve a defensivus rendszerből, cselekvőleg lépnek fel. Most, mikor ezer új eszme fut által a velőkön, mikor indítvány váltja fel az indítványt, mikor óránként a legkülönbözőbb tervek fejlődnek, tanácsos-e a megyék autonómiájának mindinkább széles!) magyarázatot adni, s őket tetteleg új meg új jogok gyakorlatába léptetni? Közjogi törvényeink nem lévén és nem lehelvén tilalmazok, ha a megyei hatáskörnek zsinórmértékéül nem az előforduló kérdések természetét, és alkotmányos alaptörvényeinket veszszük; hanem például így okoskodunk: nem ád a honorátióroknak szavazatot a törvény, de nem tiltja a megyéknek, hogy ők adhassanak, — úgy magában világos, hogy alig van valami az ideák országában, mit a megyei hatóság körébe nem húzhatnak: világos, hogy állván ezen elv, a hajlamnál fogva, melly minden testületet saját jogai tágítására ösztönöz, nem sokára minden társasági hatalmak összevége a megyékben lesz központosítva, a miből ismét az uralkodó újítás-viszketegség mellett csak a legtarkább zavar, a legellenkezőbb próbatétek, a közigazgatás és törvény-

hozás rendes működésének lehetetlensége fog szükségkép következni.

Ehez járul egy más tekintet, melyet erkölcsi állásunk általános jelleméből merítünk — Mikor valamely országban egy makacs aristocratia féltékenyen őrzi elszigetelt állását; merőben ellenszegül minden javításnak; gátol minden előmenetelt; igazait a nemzeti tcspedés örökítésére használja; vagy pedig a kormány visszaél az alkotmány formáival, hogy annak szellemét elfojtsa, akkor igen is megfogható a nemzet elkeseredése, megfogható, ha békétlenség szállja meg az elméket, melyek azután azt, mit jónak hisznek, igaznak ismernek, minden gátoló formák daczára kivívni törcesznek. De lélciskmrcctesen szólva, így áll-e nálunk a dolog? szól-e lépésiek mellett ez az erkölcsi igazolás? hátráltatunk-e illy szükkeblűleg előmeneteleinkben? — úgy tartom elég szabadon mozgunk a kifejlés ösvényén, s más részről magát az ügyet tekintve: nem mutatkoznak-e haladásunk dolgában egészen ellenkező jeleket? nem azt vesszük-e észre, hogy a legjobb akaratból, de mivel heveskedtünk, mivel csak nem mindent pártkérdéssé csináltunk s a népszerűség vagy népszerűtlenség mezejére vittünk, még a kétkedve nyilatkozó ellenvetést is lelármáztuk, sorsunkká vált igen sok fontos kérdést elhamarkodni? — Az úrbéri szabad adás vevés 1833-ban hévmérője vala a liberalis-musnak, ma azt mondjuk, hogy elhasznált eszme; az apró dézmát eltörlöttük, s ma bevalljuk, hogy a lépés

igazságtalan vala; váltótörvényeket alkottunk, s ím látjuk, hogy azok hitel-intézetek nélkül súlyosítják a pénz-crisiseket, de magukra hitelt még nem szereznek. Vagy mi kísérjük igen felületes szemmel az idő jeleit, vagy pedig igaz, hogy soknak fejében hajnallik már a gondolat, mikép szövevényes viszonyainkban jövőre több oldaliul megvitatni a kérdéseket, minél több embert kihallgatni, s elnémítani minden ellenvetést azzal, hogy már előre depopularisáljnk. Erezni kezdjük, hogy nincs vészélycsb tanácsadó törvényhozás és országos dolgok körül, mint a lelkesedés és enthusiasmus. Visszaemlékezünk Tágén cselére, és pirulunk; szóval csak minmagunktól függ a megfontolás jótékonyabb epochájába általlélni.

Illy időpontban, a közgondolkozás ezen most fejlődcző üdvös irányának ellenében, mikor a józan haladás biztosítva, a gondolatban újításnak kártékony-sága sejdítve vagyon, lehet-é nem kárhozthatni azoknak békétlenségét, kik az eszméket úgy a hogy megszülettek, maguk meztelen idomtalanságukban, rögtön, salakjaiból ki nem tisztulva, átalakarják szállítani a status életébe, kik statáriumot tíznek törvényhozás dolgában, s ám-bára Jövő képviselőinek szerepét igénylik, még is mindent már ma akarnak elvégezni, mintha nem csak Jövő, de még holnapi nap sem léteznék. Pedig mostani állásunkban nincsen olly jó, nincsen olly üdvös eszme, meg-

megérdemlé, hogy kedvéért az alkotmányos korlátok megszegessenek.

Mi tehát bátran ismételjük a lépés, melly történt, törvénybe s alkotmányos elveinkbe ütközik, ellenkezik a józan politikával, nélkülöz m i n d e n erkölcsi igazolást. — Őrizzük hű és szeplőtelen kezekkel megyéink helyhatósági igazait, de épen azért, mert azoknak határait fenyítő törvények ki nem péceztek, emlékezzünk meg, hogy atyáink bölcscsége a nemzeti öntudatra, az unokák józanságára, igazgatási formánk és alaptörvényeink természetének okos méltánylására, főleg pedig status-férfiaink tapintatára bízta azoknak kitűzését: bízta a pietásra, mellyel a törvényhozói hatalom jogaiban tulajdon nemzeti méltóságunkat tartozunk tisztelni.

Névtelenség.

Több collegáink kezdenek csipkedni a lapunkban! sok csillag, kereszt, három- és négyszeg s más hieroglyphok miatt: több oldalról fedeztetünk, hogy kik rejteznek alattuk, s hogy miért üzzük ezen buj ká-ló si rendszert? Mi sietünk e kétséget tisztünk sze-rint megoldani: talán sikerül e tárgykörül nézetünket megizletetni a méltányos közönséggel. E sorok írója szívesen jár el e felvilágosító hivatásban, mert maga részére nem követeli a névtelenség kedvezéseit; köz-tanácskozási termekben is egyazon elveket pártolja, miket e lap hasábjain, s azokért felelni kész; fel is hatalmazta a szerkesztői hivatalt, nevét minden tu-dakozónak nyíltan kimondani; ha tehát kimarad most még az X.Y.Z.-hez, azt csak azért teszi, hogy dol-gozó-társaitól e tekintetben is magát elkülönözni ne látszassák. — Most a dologra.

Nálunk Magyarországbán jelenleg a politikai eszmék így állanak egymás ellenében: népszerű és nem népszerű eszmék. Ez a népszerűség vagy népszerűt-lenség teljességgel nem mértéke az eszmék helyes vagy helytelen voltának; mert a történetek évköny-

vei bizonyítják: hogy ugyanazon népeknél, ugyanazon körülményekben a legkülönbözőbb eszmék, vélemények s politikai rendszerek voltak felváltva, népszerűk és népszerűtlenek, az igazság pedig ugyanazon körülmények közt csak egy lehet. Jelenleg Magyarországon népszerű azon politikai iskola, melyet katexochen a mozgalom pártjának lehet nevezni: népszerűtlen az, melly e mozgalmat mérsékleni, a törvényes formákhoz kötni, bizonyos elveket tiszteletben tartani, s haladásunkat a rögtönzés veszélyeitől megőrizni óhajtja.

S mikor ezen második részt népszerűtlennek nevezzük, ismét csak e régi szabálynak hódolunk: *verba valent usu* mert erős hitünk az, mi szerint, ha lenne mód Magyarországon külső befolyások, erkölcsi terrorismus, taps és piszegés, felhevülés és zajongás elmellőzésével mindazoknak vélekedéséül értesülni, kiket törvény, koruk, vagy értclinességük erre jogosítanak, még ma is a roppant nagy többség ezen országban elhatározóban a mozgalom mérséklését fogná akarni, és így ez a vélekedés volna a népszerű. De, hogy a dolgok mostani állapotában, a hatásnál fogva, melyet magának a megyei gyűléseken az ifjúság s a lármázó csoportok szereztek, tekintve a bánásmódot, melly azokból az idősbekeket lassanként elűzte, vagy elnémitotta, tekintve általjában a megtámadó pártnak nagyobb mozgékonyosságát közélet és irodalom mezején, kifogyhatatlan bőbeszédűségét, azon nagyobb mohóságot, mellyel politikai tárgyakon kap,

s azokat űzi, a szájasabb lármázóbb rász a mozgalmi párthoz tartozik, azt egyáltalánjában nem tagadjuk; s így ebben az értelemben igaz az: hogy most legalább ezen pártnak helybenhagyása tekintethetik a népszerűség hévmérőjének. Ezen nincs mit csodálkozni: mikor valahol az újítás pályájára lépett a nemzet, kezdetben főleg, mindig könnyebben nyer népszerűséget azon iskola, melly a lelkesedéshez szól, buzdít, bátorít, a távolban egy csábító czélt mutat, hiúságunknak s szenvedélyinknek hízelg; emberi igazakat, joguralmat s általános szabadságot emleget: mint az a másik, melly botlásainkra figyelmeztet, megfontolást javasol, óvakodik minden elragadtatástól s azt hiszi, hogy a fennálló érdekek és szövevényes viszonyok gondos méltánylása sokkal többet nyom a törvényhozás nehéz munkájában, mint azon általános igazságok, mellyeket in thesi senki sem tagad, de minden ember másfélekép alkalmaz. Ehez járul: hogy a megtámadok, a dolog természeténél fogva, serényebbek, tüzeesebbek, buzgóbbak; mint azok, kik politikai hitüknél és állásuknál fogva védelemre szorítkoznak. Tíz nyughatatlan ember egy népes faluban képes nagy lármát követni-el, és elhithetni másokkal, hogy ott nagy békétlenség uralkodik: míg az egész többi népség csak némán pártolja a fenálló rendet, s azért számba sem vétetik.

Illy értelemben s ezen megszorítással engedve által a mozgalom pártjának a népszerűség babérját;

úgy tartjuk; senki sem tagadhatja, hogy mikor illy körülmények közt a nyilvánosság egyik orgánuma, a mozgalom mérséklését, a tévtanok helyreigazítását tűzte ki magának czélul: természetes, hogy eleintén legalább népszerűsége számot nem tarthat; s hogy azok, kik abban részt venni, és gondolkozásaik eredményét letenni kívánják, ha ez csak nevék aláírásával történhetik, számos kedvetlenségnek teszik ki magukat. Nem mindenkinek van kedve háznépét, öcsét és fiait, tisztjeit és cselédeit, talán még nejét és leányait is maga ellen felzúdítani csak azért, mert általános politikai kérdésekre nézve velők nem egyformán gondolkozik, és a „Világ“ nem pedig a „Pesti Hírlap“ számára ír. Mellőzve a külső háborút, már maga ezen bellum intestinum is igen kedvetlen portéka Nekünk pedig elveink és a vitatás sokoldalúsága érdekében kell kívánni, hogy illy férfiak e i n e hallgassanak. — Innen van, hogy a szerkesztés ketős köszönettel veszi az olly közlést, hol a név nyilvánítása meg van engedve: de más részről nem rekesztheti ki az olly dolgozatokat, mellyeknek szerzőji megneveztetni nem akarnak. Az illy rendszer ellen panaszkodni legkevesebb joguk van azoknak, kiknek viseleté és politikája idézte elő azon állapotot, melly az illy rendelkezést szükségessé tette. Nem a mérséklés pártja rendszerítette a tapsokat és lepisszegetéseket országos ülésekben, kerületekben, és megyei gyűlésekben; nem ő hízelg szüntelen az ifjúság önhittségének; nem ő hozta be az élességet a köztanács-

hozásokban. — Taktikátok ellen más taktika kell. — Egyébiránt sokszor kimondottatok: hogy nem az, k i m o n d valamit, hanem az, hogy mit m o n d, határozza el a mondottnak becsét; s így, ha valóban baráti vagytok a vélekedések szabad ki fejlődésének: nem tesz nektek különbséget, akár van aláírva a czikk, akár nincs.

Ismerem ellenvetéseiteket: gyáva az, ki meggyőződéseit kimondani s érte minden veszélyt elszenvenni nem kész — „non ardor civium prava jubentium“ — „si fractus illabatur orbis“ ... s több effélék. Ezek itt phrasisok, főleg a ti ajkaitokon, kik még legízetlenebb beszédeitekért is zajongó helybenhagyást arattok. Kapjatok csak egy két macska-muzsikát, pisszegjenek-le benneteket jó formán vagy háromszor, indítványoztassék czikkeitek részére egy kis autodafé; s ha még akkor is így fogtok beszélni, akkor azután térdet fejet hajtok; de addig engedjétek-meg hogy vélekedésemnél maradjak.

Magában értetik, hogy csak az értekező, vagy tényeket közlő czikkekre szorítottuk e szabályokat. Aki visszaéléseket fedez fel, a ki valakit vádol, az legyen ura szavának, habár a közönség érdekében szólalt is fel; nevezze meg magát, vagy hatalmazzon fel szükség esetében megnevezésére, vagy tegye hiteles oklevelek birtokába a szerkesztőséget, hogy ez a közlött tényél t felelhessen; különben czikkjeinek helyt nem

adhatunk. — Úgy sem szándékunk mende-mondák tárává tenni újságunkat; napfényre hozni minden megfricskázott pinczért, szemtelen fiakkert, álnok fürdőst, csintalan csizmadiafiút. Minden mély tiszteletünk mellett a nyilvánosság iránt, illy dolgok felől azt tartjuk Napóleonnal: il faut laver son linge sale en famille — a szennyest otthon kell megmosni. — A sok vissza-húzást épen úgy gyűlöljük, mint a visszavonást; és ebben bizonyosan egyetért velünk ama híres collegánk, kinek mély hálával tartozik minden újságíró, mert gyakorlati leczkékben tanított meg, miként nem kell szerkeszteni újságot.

S ez mind az, mit e részben mondani óhajtánk. Junius leveleinek szerzője még ma sem tudatik, azért becsükből nem vesztének; az angol lapok telvék érdekes közlésekkel, mellyeket Verax, Philaretus, Timon, és más illyen képzeleti lények írnak alá. A mi ott a nyilvánosság hazájában szabad: nekünk egészen kivételes jelenlegi körülményeinkben tiltva bizonyosan nem lehet.

Megváltási prolegomenák

I. Megtérés és megváltás.

A minap egyik whig minister lord Morpeth megbukván Yorkshireben a követválasztásnál búcsúzó beszédet tartott, melly a tory lapokkal azt mondató, hogy ebből a lord Morpethből valaha még igen derék conservativ ember leend. Nekünk hasonló jutott eszünkbe, mikor „Hírlap“ bajtársunkban (67-dik szám:) azon észrevételek közt, mellyekkel gróf Sztáray Albert ismeretes nyilatkozatát kíséri, e vallomást olvastuk: „hogy midőn 1836-ban az apró dézma kárpótlás nélkül eltöröltetett, a föl des uralt o n igazságtalanság történt“ Be kár hogy az 183²/₆, országgyűlési tudósítások írója nem így gondolkozott! neki akkor szokása volt a megbukott liberális elvek felől szívreható sopánykodásokkal tudósítani olvasóit, ha hogy az apró dézma kárpótlás nélküli eltörlését igazságtalanságnak tartja, lehet-e csak feltenni is, hogy azt szó nélkül hagyta volna? — ezt azonban nem feladásunk tovább vizsgálni; mieux tárd que jamais, a sajtójog tisztelete olly szent alapja a polgár

társaságnak es minden törvényhozói igazságnak, hogy azt, ki e tan egyházának hívei közé, bár mi későn is megtér, mindig jó szívvvel fogadjandjuk. S valóban gróf Sztáray, kinek javaslatát közelebbiül részletesen fogjuk taglalni, már csak azért is köszönetét érdemel a hazától, hogy a Hírlapnak e nevezetes nyilatkozatra rést nyitott Igen jó tudni, hogy mindazok, kik közügyekkel bajlódnak s a közvélemény mozgalmait vezetik, képviselik vagy módosítják, bizonyos főpontokra nézve egyetértenek. így azután ez alapelvek, mint többé kérdésbe sem vehetők, túlmaradnak a vitatás körén, ez szökébbre szorítkozik, s az által, hogy az alkalmazás körül forog inkább, gyakorlat és haszon tekintetében bizonyosan csak nyer.

De nem csak a közönség, a Hírlap is köszönettel tartozik Sztáraynak, mert sikerült neki tervét a maga részére igen ügyesen használni; alkalmat vesz belőle mutogatni, miként bármi történjék a nemesség részéről a földnépén könnyebbítés végett, azért az úrbéri tartozások megváltását elkerülhetni még som fogja. Mi e tekintetben felhíva érezzük magunkat e túlnyomó fontosságú tárgyra nézve néhány előleges észrevételt intézni olvasóinkhoz.

Nem célunk az általános kötelező úrbéri megváltás kérdését igazság és haszon szempontjaiból vizsgálalat alá venni. Ezt máskorra halasztva, okoskodás kedvéért most az egyszer felteszszük, hogy mind hasz-

nos mind igazságos. E nevet azonban bizonyosan csak úgy érdemli, ha az úrbéri adózások mostani birtokosai teljes és valóságos kárpótlást kapnak, olly kárpótlást, melly nemcsak számszerűn papiroson és eszmeileg megfelel a megváltott munka tőkéjének, de a jószág tulajdonosát practice is olly helyzetbe teszi, hogy gazdaságát eredményesen folytathassa. Minden olly megváltási terv, melly ezen igényeknek teljesen meg nem felel, jogilag rablás, a nemzeti gazdaságra nézve pedig iszonyú veszteség lenne: mert tagadhatatlan igaz, hogy ha azon munka, mellyet mosta nép úrbéri tartozás formájában földesúrának gyümölcsözőleg tesz, más béres munka által ennek részére nem pótoltatik, tekintve a köznép három negyedrészenek erkölcsi s szorgalmi állapotát, a nemzeti általános eléállítás több esztendőn keresztül tetemesen alább szállniuk

Ezen előzmények szempontjából nézván a kérdést, mi annak állása a közvélemény s gondolatcsere irányában?

Egy részről felkapta az agitatio szárnyaira jelszavul nnez eszmét: szabad föld. Az úrbéri adózással terhelt föld prima mali lábos, kútfeje minden rosznak, örök szegénység és nyomorúság oka, tűrhetetlen nyomasztó állapot; — a szabad föld ellenben alpha-ja és omega-ja minden biztos haladásnak, panacaca, melly minden sebet gyógyít, paradicsom, melly tüstént meggazdagítja bir-

tokosát, kiapadhatatlan forrása minden jónak. Ezt kell tehát erőnek erejével minden áron rögtön és egyszerre kivívni.

Más részről közönségesen el van ismervé, hogy a nép általjábanvéve magát ön pénzén egyszerre megváltani teljesen képtelen. Innen a szükség más megváltási tervekhez folyamodni.

De ezek a más tervek hogy állanak? nemcsak tisztában nincsenek, sőt inkább sűrű homály fekszik rajtuk s nagy kérdés, van-e közöttük, a mennyiben eddig közretétettek, csak egy is kivihető. Például Tetétleni és Bercnczci terve azon a feltéten alapszik a) hogy az úrbéri tartozások tőkéje 90 millió p. pénzben ; b) hogy az úrbéri munka egyszerre megszűnjék ; e) hogy 90 millió bankjegy egyszerre tétetik forgásba, melly az egyik terv szerint harmincz év lefolyála alatt fogna amortisáltatni, a másik szerint tizennyolez évig forogna köz kézen amortisatio nélkül, s azután fogna egyszerre az az alatt begyült pénzekbül elenyésztetni. A többi terv is mind ezen tengelek (rögtöni megszüntetés, papiros kibocsátás) körül forog. — Már most legyünk egy perczig min-eszméink iránt azon bizalmatlansággal, mellyet szerénység és a dolog fontossága követelnek; tegyük fel, ismét csak okoskodás kedvéért: 1) hogy e tervekben a tőke alacsonyban van kivette, a mi, tekintve a megváltandó telkek számát, felette valószínű, s hogy így 90 millió

bankjegynél több lenne kibocsátandó, 2) hogy már csak 90 milliónyi, arany ezüst hypotliccát szükségképen nélkülöző és így nem minden órán felváltható bankjegy is, egyszerre kiárasztva Magyarországra a pénzbecsnek olly aránytalan csökkenését s az árak olly felszökését fogná eszközölni, mellynek egy roppant finaciális crisis lenne következése, — a mi ismét nem valószínű de kézzelfogható igazság; s nincs-e igazunk azt mondani: hogy mind ezen tervek már alapjokra nézve gyökeresen hibások?

S nem vétkezünk talán, ha azt mondjuk: hogy minden ollyan terv általános kötelező megváltás dolgában; melly nem épül részletes fizetéseken a jobbágy részéről s ezekhez irányzott részletes megszüntetésén az úrbéri tartozásoknak, hanem az úrbéri munka egyszeriei rögtönös megszüntetését, egy roppant papirospénz - tömeg egyszeri kibocsátását és a lökcpénznek későbbi lefaragását veszi célba, leggyengébb nevezettel chimera, világosabban szólva pedig a földesúrak és egy részben az ország megrontására vezérlő javaslat. — így állván ezek, micsoda színben jelen meg a józan bíró előtt a szabad föld mellett munkába vett élénk agitatio?— Olly tárgy agitáltak, olly dolog ajánltatik a népnek, a rögtönösség által feltételezve, mint mindenen tüstént segítő, melly rögtön épen nem történhetik. Fejébe veretik, hogy ne nyugodjék, míg rögtönös megváltás nem határozatik, mikor még is ezen lépés, a birtokosok vég romlása

nélkül lehetetlen. Ingerék támasztatnak, remények ébresztőinek, szenvedélyek izgattatnak fel oly valamire nézve, mely ebben a formában nem valósulhat, ma holnap oly ingerültséggé összeforrandók, mely még a törvényhozás irányában is kényszerítő erővel fogna szerzői által használtatni.

Megváltás dolgában a nyilvánosság organuminak politikai feladása volna: azokat, kik most a törvényhozásban részt vesznek s kiktől a tartozások megváltandók lesznek, meggyőzni arról, hogy a megváltás nemcsak üdvességes lenne a népre nézve, de a birtokosok kára nélkül is kivihető. Most egészen más történik. Merő kivihetetlen, vagy is a földesúrakra nézve végképen kárhozatos tervek készülnek és ajánlatnak, ellenben a népnek minden kitelhető módon prédikáltatik, hogy rögtöni megváltás nélkül nincs üdvesség; végre azon tömeg, mellyel a megváltás közvetlen nem érdekel s a megyei gyűléseken akár mire használni szokássá vált, a legfonákabb tervek kivívására fordítottik.

Néni szép előkészületek-é ezek oly irányt s erőt adni a tömegek vélekedésének, mellynek azután a törvényhozás ellent ne állhasson? S nem szép látvány volna-é maholnap a magyar földesúrat 100 millió magyar assignatákkal ellátva szemlélni, kik azután tíz ezer fr. bankjegyen vásárlának egy pár béres ökröt s maholnap talán mag helyett bankjegyeket vetnének-

el földjeikbe? Meglehet, hogy tíz vagy tizenöt év múlva ismét előállna a mostani agitátorok egyike s elmondaná a nagy mea culpá-t; őszintén megvallaná, hogy midőn 1843ban a törvényhozás ez úrbéri tartozások fejében 90 millió papiros-jegyet nyújtott által nagy udvarisággal a földesúraknak, rajtuk nagy igazságtalanság történt. Ez igen érdekes jelenet fogna lenni, de felelte tökéletlen kárpótlás azokra nézve, kik sajátokat elvesztették. Egy szó annyi mint száz: azon érdemes urak, kik a szabad föld, a rögtönös kényszerítő megváltás mellett élesen agitálnak, elébb hogy sem kivihető és igazságos terv csak messziről is mutatkoznék, a sajátosági jogoknak annál veszedelmesebb ellenségei, mivel magokat barátainak színlik Hunc tu Románe caveto.

II. Szabad föld.

Azon orgánukai az időszaki sajtónak, kik a mozgalom eszméit kellő megválasztás és kritika nélkül, törikszakad, minden módon ajánlják és terjesztik, felette kedvező állásba helyezvék azokhoz képest, kiket meggyőződés és politikai hit a működésnek ellenkező modorjára ösztönöz. Ok a divatra, a népszerűségre, azon varázserőre támaszkodnak, mellyet bizonyos, nagy és szépenhangzó szavakhoz a közértellenség kapcsol; rendíthetlen alap gyanánt építnek olly előzményre, mellynek megmutatása talán bajos lehetne, de fölöslegesnek tekintetik, mivel állításuk szerint legalább a kor s a közvélemény azt mint axiómát már régen megfenékitették Munkájoknak ez által mintegy fele s épen nehezebb fele van megkímélve. Azok ellenben, kik a mozgalom mérséklését, a tervekbeni gondos válogatást, a minden oldalról megfontolást választék feladásul, naponkint kénytelenek szembe szállni a divatos elvekkel, ellenzem azt, mi a kor kívánatának kereszteltetett, lenyakazni az analysis kíméletlen késével a képzelet kegyenczeit, visszavinni az eszméket a rajok özönlött

fénykorból a puszta meztelen igasság mezejére, s a felbővülés szent tüzét a megfontolás fagyos vizével óránként öntözhetni. Hálátlan munka, mert gyakran a haladás ellenségeinek tartatnak, holott még is annak hamis irányától s veszélyeitől óvnak meg; de szükséges, mert a tápláló növény csak akkor tenyészhetik, mikor szomszédjában a dudvát a gondos kéz lenyeste. A szigorú taglatat szitáján a por és szemét keresztül hull, de a nehéz mag meg fog maradni.

Így vagyunk mi a Pesti Hírlappal az örökmegváltási kérdésre nézve. Collegánk nem sokat vesződött a megváltás szükségének körülményes motivációjával talán, mert ezen indítóokok egyszersmind az indítvány mértékét, határait, s egy részben kivihetőségét már előre korlátozták volna. Jobbnak látta általános fogalmat tűzni ki a lobogóra. Felvette tehát szárnyaira minden szoros vizsgálat s közelebbi vitatás nélkül a s z a b a d f ö l d eszméjét, ezen „v i l á g e r ő v e l h a t ó eszmét” s a kor ezen kedvelnének legdicsebb jövőndőt ígérve, megindító zászlója alatt az élénk liarczot. Számolva a lelkesedésre, mellyel illy gyönyörűn hangzó eszme ígért, s nem törődve további alapon s vezércsillagon, tartózkodás nélkül készít s ajánlgat megváltási terveket és — c h i m a e r á k a t. Mi ellenkező állásban vagyunk. — Vélekedésünk szerint nem közönyös, hogy milyen főelvek firmája alatt vitattatik meg s döntetik el végképen a megváltási kérdés, sőt azt hisszük, hogy végképeni intézkedésinkben az igasság,

célszerűség és kivihetőség különböző fokozatai nagy részben attól fognak függni: minő végezel felé nézett a törvényhozás, mikor működéseit megindította. Fő feladás tehát: kiküszöbölni az ügyretartozó elméleti körből minden fonák eszmét, kiszabadítani a magasban ragyogó nagy czélt minden fattyúvilágtól, melly a szemeket kápráztatja. Az indítóokokat egyenként kell meglátolni, s mindeniket visszavezetni valódi becsére, nehogy tálnyomó fontosságúnak az tekintessék, mi talán éppen másodrendű; és megfordítva. Csak midőn egyszer az előzményi fogalmak megigazítva s a fonákságok számúzve vannak, lehet részletes és gyakorlati tervekre biztosan általlépni.

A megváltási kérdés jövőjének alig árthatott volna többet valami, mint a szabadföld körüli agitatio. Ez által hamis irány adatott az egésznek, megszűnt hideg megfontolás kérdése lenni s általvitetett az ábrándozások országába. A később nyilvánított részletes tervek is megtartók ezen általános jellemet, mert a kündulási pont volt elvétve, elvétve a fő nézet, mellyhez az egyes részleteknek simulni kell, mellynek szelleme az egészet áthatja. — S itt ismét megvalósul az, hogy a józan haladásnak kétféle ellenségei vannak: azok, kik azt előítélet vagy önérdek miatt egyenesen gátolják, s azok, kik balfogások s hibás nézetek által minden előlépést már kezdetében gyanússá tesznek. Ezek a tele-torkii rhetorok, kik minden kérdésre bizonyos puffedt páthosz ködét borítják, valóságos émelygést okoznak

a gondolkozó embernek, s gyakran olyantul is elijesz-
tik, minek elfogadására különben leghajlandóbb lett
volna. —

Az úrbéri törvények a patriarchalis viszonyoknak vé-
get vetettek, az ipar növekedése s kitisztultabb fogal-
mai megtanították mind a földesúrat mind a parasztot a
munka becsére s így szaporítják az összeütközéseket,
mikor még is a kiegyenlítési hajlam mindkét részről
alábbszállott. Ha a földesúr részletes, több esztendeig tartó
fizetések által teljes kárpótlást kap s a paraszt csak vala-
mivel ró le évenként többet, mint most szolgál, s így
telkét magáévá teheti, úgy mindkettőn segítve van. A
földesúr béresek fogadand s szabadabban mozog gaz-
daságában, a paraszt időt nyer és termést, telkét szor-
galmasabban művelheti, fuvar által kereshet s így jobb
léte gyarapodik. Meg van szüntetve az összeütközé-
sek lehetősége földesúr és paraszt közt, s ez által a
béke előmozdítva. Ezek, úgy látszik, elegendőképp ajánl-
ják az örök megváltást, ezeknek nyomán megvitat-
hatni a kényszerítő megváltás jogszerűségét, különbö-
ző árnyéklataihoz képest, — meg azon kérdést, hogy
a megváltásnak, hely s idő tekintetében, rögtön vagy
részletesen kell e történni, s a közállománynak segí-
tőleg vagy eszközlőleg hozzájárulni? De illy egyszerű
prózai alap az agitátoroknak nem kellett. Kiválasztatott
symbolumul a s z a b a d f ö l d Ez világerővel ható szó,
ez a kor kívánata, ez megrázó eszme, mellynek jövője
van; s íme teli vitorlával hajózunk a phrázisek tenge-

rén. Nekünk pedig úgy látszik, hogy v i l á g e r e j e csak annak van, mi józan és igazságos, hogy a kor k í v á n a t á n a k okosan csak azt nevezhetni, mi hosszabb és sokoldalú megvitatás s a közgondolkodás képviselőinek többszörös megkísérlése után a közvélemény vég verdictje gyanánt mutatkozott, és hogy v a l ó s á g o s j ö v ő j e csak azon eszméknek van, mellyek józan megfontolás után és gyakorlatilag is helyeseknek találtak.

Az tehát és csupán az itt a kérdés, hogy illy eszmék categoriájába tartozik-é a s z a b a d f ö l d eszméje, úgy, mint az felállított; hogy rejtezik-é bensőjében olly igen sok velő, és szolgálható biztos útmutató és vezérelv gyanánt a megváltási ügy megvitatásában?

Mi több oknál fogva merőben ellenkezőt hiszünk. Legelőször is azért, mert ha olly általánosan igaz az, hogy csak a s z a b a d f ö l d mellett lehet boldog a földmivelő, és hogy minden más állapot nem egyéb nyomom szolgátságánál, úgy a megváltást ki kell terjeszteni azokon kívül, kik magokat megváltani hajlandók és képesek, azokra is, kik se nem óhajtják, se nem képesek magokat megváltani: és így általános kényszerítő megváltást kell elhatározni, mi a dolgot végtelenül nehezíteni fogja, s akár bankmunkálat, akár

részletes fizetések átfal történjek, a földesúrnak vagy parasztnak, vagy pedig mindkettőnek is tetemes kara nélkül nehezen leszen eszközölhető. — Másodsor: azért hibás compasz, mert ha a s z a b a d föld olly véghetetlen jótékony, a n e m - s z a b a d föld pedig olly felette káros és nyomasztó valami,— úgy nem szabad várni a törvényhozásnak csak egy pcrctzig is, úgy nem lehet 12—18 esztendei határidőket szabni; de tüstintés egyszerre kell történni a megváltásnak. Már pedig az egyszerrei megváltás, ha-hogy az úrbéri telek egy részének visszaeresztése által történik, a parasztnak, ha bank-munkálat útján eszközöltetik, a földesúrnak romlása nélkül kivihetetlen; és így a megindított agitatio oda czéloz: erkölcsi lehetetlenséggé tenni azt, mi egyedül kivihető és kívánatos: a részletes és lépcsőnként megváltást. — De harmadszor és főkép azért kellett volna elkerülni illy általános fogalomnak vezér-idea gyanánti kitűzését, mert ezen szó alatt, s z a b a d föld' sokkal szélesebb s terjedettebb fogalom fekszik, mint az, melly a megváltás által valósulhat. E szó s z a b a d föld' illy általánosságban olly földet jelent, melyen semmiféle teher sem fekszik, mellytől a haszonvevő vagy tulajdonos senkinek sem adózik, s az mondatik, hogy csak ilyen földdel boldogulhat a földinivelő. Ez azonban ferde és valósíthatlan gondolat, mert nemde egész világ példája mutatja, hogy jóllét, ipar és gyarapodás tökéletesen megférnek a föld birtokához kötött terhekkal, és nem bizonyos-e, hogy a paraszt,

ha úrbéri tartozásait megváltja is, a status iránti adózásoktól felmentve nem lesz? és lehet-e nagy ellenmondás nélkül a földnek minden tehertőli kiváltságát a jólét nélkülözhetlen feltétele gyanánt hirdetni; épen akkor, mikor a nemesi birtokot is különféle adózásokkal terhelni igyekszünk?

Azt akarjuk tehát mondani; hogy azon tartozások sújtják átokkal a földet, mellyekkel a paraszt földes urának adózik? — Ez ismét ezen tartozásoknak mennyiségét vagy minőségét illelheti. Ha mennyiségét, úgy az igazsággal ellenkezőt mondunk, mert a magyarországi úrbér a legkönnyebbek közé tartozik, és egyszerűs mind előre meggyengítjük azon kimondott elvei, hogy a földesúrtól csak egy kalászt sem akarunk kárpótlás nélkül elvenni, mert ha a teher igazságtalan és szerfölötti, úgy a törvényhozás ügyekezni fog a teljes mértékű kárpótlás alól kibírni. Ha minőségét, azaz a munkabani adózást, úgy ismét tévelygünk, mert hogy még igen sok helyen sokkal könnyebben esik a parasztnak szekeres és gyalog munkában leszolgálni az árendát, mint azt kész pénzben akár egyszerre, akár részletesen lefizetni, tagadást nem szenved, s ugyanekkor olly valamit depopularizálunk s kiáltunk ki véghetetlen nyomasztónak s lealázónak, a mi akkor is, ha a megváltás megtörténik, szükséges maradand, t. i. a földművelő által teljesítendő szekeres és kézi dolgozást, mellyel Magyarországon közmunkáink még igen sokáig nem fognak nélkülözhetni. — Vagy

pedig' a kilenczed miatt állítjuk az úrben viszonyt oily károsnak? — Jól van; de hát akkor el kell törülni nemcsak minden percentum szerinti árondat, de egy-szersmind minden indirectus adót s accisát széles e világon, mert ezek mind az ipar és előállítás arányá-ban növekednek. — Vagy pedig az úrbéri, megyei és közállományi terhek összességét tartjátok a parasztra nézve szerfölöttinek? — Igen, de ez nem idevaló, miután a földesúrnak teljes kármentesítését elvül el-fogadtátok.

Ezekhez járul, hogy a s z a b a d f ö l d fő és egye-düli panacaca iránti kikürtölése a tettleges igazság-gal homlokegyenest ellenkezik. Angliában a farmer nemcsak fizet, de igen sokat fizet a földtül a birto-kosnak, jövendője nincs törvény által biztosítva, és még is gazdag és boldog. A hajdu-városokbani lakos szabadföldet bír, s ím a környékebeli úrbéri jobbágy-hoz nem is hasonlítható, ipar és jólét dolgában. Meg-annyi tanúsága nem annak, hogy a s z a b a d f ö l d káros dolog, de annak, hogy a kimondott általános-ságban antisocialis chimaera, gyakorlati megszorított értelmében pedig nem panacaea, nem egyedüli esz-köze a boldogságnak, épen úgy nem, mint az adó-zással terhelt föld nem szükségesképen jelleme a nyo-mornak, hanem csak egy factor a közjólétben, sike-res vagy sikertelen, elhatározó erejű vagy csekély befolyású, a szerint a hogy más körülményekben se-

gélyt vagy akadályt talál, s azokba vagy beleillik, vagy nyom nélkül elsüllyed.

A s z a b a d f ö l d körüli agitatio tehát egy elérhetetlen célú tűz ki; ideákat ébreszt, mellyek soha sem fognak valósulni; olly ingereknek nyújt táplálékot, mellyeknek a törvényhozás teljes elégtételt soha nem adhat. — Hátha még megfontoljuk, hogy ezen eszme már most eleve kárhóztatása olly állapotnak, melly, ha véghez megy is az általános megváltás, rövid idő múlva szükségkép elé fog idéztetni? — Kétkelkedhetni-é, hogy szaporodván a népesség, a jobbagyi örökösödés mostani törvénye mellett, csak 10 esztendő elfolyása után is létre jövend egy új osztálya a földművelőknek, melly a parasztok megváltott földjeit fogja egy részben vagy egészen arendálni? Ezen haszonbér a birtokos kényétől függend, s annál magasabb lesz, minél nagyobb a népesség és kevesebb a föld. Ezen viszonyba senkinek sem lesz joga avatkozni, mert itt minden ürügy megszűnendik a törvényhozás közbeszólására. Újra kezditek-e akkor a s z a b a d f ö l d melletti agitatiót? vagy eltitkoljátok, hogy azon százezreken nem segíthettek, vagy pedig már most jó eleve örökségül adjátok nekik a s z a b a d f ö l d világerejű eszméjét, előrelátható de el nem kerülhető állapotjuk anathemáját, hogy azzal annak idejében az akkori birtokosok ellen fölfegyverkezzenek? — Ha a megváltott paraszt nem kilenczed mellett, de felibe fogja adni a földet az azt művelőknek,

könyveket fogunk-e írni akkor is minden illy neme ellen a haszonbérnek? — Ha pedig ezt tenni nem akarjátok, miért vetitek el most olyan ideák csiráját, mellyek igen rövid idő múlva az állatok előidézendő állapot ellen épen úgy használtathatnak, mint arra: hogy a mostani állapot tétessék gyűlölet tárgyává? — Nem jogosítjátok-e ez által azon hiedelmet, hogy csak felforgatni akartok, nem építeni, hogy a mi történendik, azt definitivumnak nem tartjátok; és hogy csak akkor fogtok megnyugodni, mikor egyszer a s z a b a d f ö l d eszméje a maga utolsó következtetéseiben fogott megvalósulni, a mi egy kis lex agrariával s annak minden áldásával alkalmasint egyértelmű.

Félre tehát szépen hangzó szavakkal, félre a kárhuzatos agitációval nem — valósítható eszmék mellett. — Ha valóban jót akarunk, ne építsük azt hamis alapokra, ne állítsunk elveket föl, mik bevallott célunkon túl csapnak, sőt egy részben abba belevágunk, — különben mindig gyanúsak maradnak igyekezeteink. — Arra: hogy az örökös megváltást közohajtás tárgyává tegyük, elegendő ok és mód fekszik sok más körülményben, nincs itt egy szikra szükség is a s z a b a d f ö l d i agitációra. Fejtsük meg inkább azon kérdést, hogy a nem szabályozott helyeken lehet-e és mikép megváltás, javasoljunk oly megbeszélési módszert, melly mind a két rész érdekeit biztosítsa, készítsünk oly tervet, mellyben a magát megváltani kívánónak megváltási képessége legyen egy-

szersmind a megváltás fokozatainak mértéke, elvégre a fizetésekre nézve tervezzünk oly módosítást közgazdaságunkban, mellynél fogva a törvény papíron ne maradjon, de a megváltási tőke valóban zsebébe menjen a földesúrnak, és a megváltás ideájának sikerét jobban biztosítók, mint nagy phrásisokkal, lélekemelő beszédekkel, és kivihetetlen, sőt végkép káros bankoperatiók tervezése által. — Mind ezek nem vonzanak, de elidegenítnek. És valóban ha a dologbul semmi sem lesz, vagy pedig valami tökéletlen terv fog elfogadtatni, vagy pedig az a mi történendik, nem lesz egyéb, mint egy új és közelfekvő változtatás anyaga, azok lesznek okai, kik agitafiójok által gyanút ébresztettek, a kérdést a gyakorlati vitatás mezejéről a képzelet régióiba vlték állal, és előre oly eszméket plántáltak az elmékbe, mellyeken a megváltás utáni állapotnak ismét hajótörést kell szenvednie.

Pesti Hírlap és Kelet népe közti vitály Négy cikkben.

I.

Milly vakmerő ígéretet tőn a Világ szerkesztősege, midőn nevében jelenté, hogy a Pesti Hírlap és Kelet népe közti vitály dolgában lapunk részéről szólni fogok, azt én most érzem, mikor eszméimet rendbeszedve tollhoz nyúlok, egy két hírlap-cikk keskeny határai közt véleményt mondani olly nagyszerű és terjedékeny kérdésekről, mellyek már eddig is egy egész kis irodalom lapjait eltöltötték. Egy palaczk borszeszt dióhajba szorítani a legjobb akarattal sem lehetséges. — Nincs is egyéb hátra, mint a főkérdést e sorokban minden mástól elszigetelni, s több más tárgy körüi, mellyek a vitatás körébe szövődtek, de ahhoz szorosán nem tartoznak, egyenként csaknem aphorismai alakban tenni észrevételt. — A vitatás ezen főtárgya nekünk e kérdésben tűnik fel: „micsoda elvek szerint

lehet jelen körülményeink közt e hazában a közvéleményt legüdvösebben kezelni; s mi e részben az időszaki sajtó, s egyes főnökök feladata? — A nevezett munkák viszonyainak vizsgálatában tehát, ezen álláspontból fognak kifolyni elméleteink, s einem kerülhető kérdések után ahhoz mindig ismét visszatérni.

Politikai munkák jellemét, s erkölcsi jelentőségét bizonyos időpontban legjobban elhatározza az általános benyomás, melyet az elmékben hátrahagynak. Így van az a Keletnépével. Számos olvasói között hányán emlékeznek vissza az autobiographiára, melly b. Eötvös szép szavai szerint, annál inkább vala mellőzhető, mert fővonásai a nemzet szívébe a hála betűjével vannak bevésve? ki tudja még, mit a gróf házi-és hadiadóról mond? — ki beszél az indítványozott Wallhalálról? — mind ezek már most kevés hetek múltával feledve vannak. De arra az egész ország emlékezik, az még ma is hangosan kong a fülekben, azon benyomást lelkében mindenki megőrizte: hogy egy nagy hazafi, hogy gróf Széchenyi István, veszélyt, nagy és fenyegető veszélyt látott a Pesti Hírlapban; hogy ő, kit a nemzet eddig haladásai egyik legmerészebb zászlósának hitt, felriadt a Pesti Hírlap működésén, s félretéve minden egyéb tekintetet, rá kiáltott a nemzetre: „vigyázz, őrizkedjél, itten kár és vész környezi létedet.“ Feljajdulás a legőszintébb hazafi kebel fenekéről; aggodalomteli intés a tiszta öntudatában bizakodó nemzethez; ez

azon jellein, ez azon jelentőség, mellyel a Keletnépének a közvélemény s minden olvasók benső érzése elejétől fogva adott; keveset figyelve, mikép a feladás kitérései kímélőbbek, az intés szavai kevésbé keserűk is lehettek volna. E színben kell méltányolni a Kelet népét, ha igazságosak akarunk lenni, mint ogy nagy magyar aggodalmainak őszinte kifejezését; nem mint önállású munkát, nem mint politikai elvek és rendszer kézi-könyvét.

S ámbár Kossuth Lajos jobbnak tartá a könyvet főleg ez utóbbi szempontból szeldelni; de a Pesti Hírlap szerkesztője mást tett, ő reá a felriadott aggodalom szavai hatottak, s ezt mindenki érzi, ha a Hírlap újabb számait tartalom és hangulatra nézve a Kelet népét Megelőzőkkel összehasonlíja.

Már most a Keletnépe ezen általános character irányában, hogy állanak a reá következtet röp-lapok, ismét csak általános jellemüket tekintve? — **A k e l e t n é p e k ö z t e g y e m b e r** éretlen és éretlen dongás; — Fáy röpirata engesztelő tiszta-szándékú szózat; — **Z á b o r s z k y** értekezése, megjósálása annak, mit gróf Széchenyi István a Hírlap ellen közretenni fog, s előleges, de nem elégséges czáfolat; — **b á r ó E ö t v ö s** könyve gyönyörű replika a perben, szoros értelemben! védelem, mutogatása, hogy a roppant vádak kellőleg bebizonyítva nincsenek; — végre **K o s s u t h L a j o s** fe-

lelete, visszatolás, éles és keserű kritikája a Keletnépeknek, mint önállósú munkának, s kíméletlen bonczolgatása gróf Széchenyi István politikai pályájának. — Ez véleményünk szerint a viszony, mellyben a munkák egymás ellenében állnak.

Kétséget nem szenved, mikép első tekintetre senki sem látszék az országban, helyzete s megfutott pályájánál fogva kevésbé jogosítva a Hírlap ellen fellépni, mint épen gróf Széchenyi. — „A nemes gróf az — így szólhata talán egy némelly — ki első munkájának megjelente óta az élénk izgatást ez országban leghathatósabban szóval és írásban üzte; ki példával ment elő a fenálló rendszernek éles megtámadásában; ki polgártársait észhez s indulathoz intézett eszközökkel egy egész évtizeden keresztül állandó ingerültségben tartotta. A nemes gróf volt az, ki mindenütt és mindenben a nyilvánosságot prédikálta; ha tehát most a felmelegült atmosphaerában olly növények is teremnek, miket a gróf sem nem reményit, sem nem helyesel, azt ugyan a nemes gróf sajnálhatja; de nincs joga rajta csodálkozni, mert ennek szükségképen be kellett következni. Miután olly nagy becslet tulajdoníta a nyilvánosságnak, nehéz megfogni: mikép most néhány habár hibás eszme közretétclét olly nagy veszélyek forrásának tartja. Helyesen mondja ugyan: hogy élesebb izgatásai ezelőtt tíz esztendővel, nem újságban, hanem könyvben történtek; s hogy akkor szükséges volt az izgatás; s hogy az

élesség könyvben nem oíly veszedelmes mint újságban: de más részről az is figyelmet érdemel, mikép a »Hitel« óla tizenegy esztendővel korosodtunk, s hogy most szabad vitások dolgában, megindulás nélkül bírunk meg olyakat, miket ezelőtt csak néhány esztendővel is veszély nélkül alig leheté kimondani e hazában. — Ezekkel kapcsolatban van egy más gyengéje a nemes gróf állásának. Ő elvállalja az elveket, miknek a Hírlap hódol; helyesli az irányt, mellyet követ; s így kénytelen minden különbséget önmaga s a Hírlap közt ennek modor- és taktika-beli hiányaira visszavezetni. Vádjai azonban súlyosak, nagyok, s abban központosának: hogy a Hírlapi modor és taktika sírba döntik a magyart és a nemzetet. Ám de illy szűk alapon, egy vékony deszkaszál élén, komoly s nagyszerű harczot folytatni nem lehet.“ így sokan a nagy közönségben; s a Keletnépe több helyei tanúsítják: hogy a szerző előtt ezen ellenvetések titkok nem valának. — S épen azért hiszszük mi: hogy gróf Széchenyi soha nem irt inkább lelkének mélyéből, mint mikor a Kelet népét szerzetté — Nem csak sejté de bizonyosan tudta, hogy a nagy tömeg, a tettek mélyebben fekvő indító okait nem vizsgálva, következtelenséggel fogja vádolni; s hogy a Hírlap szerkesztője mindent elkövetőiül a Keletnépét a gróf régi munkáival ellenkezésbe hozni. Ilükor tehát a gróf magát illy gáncsoknak kitette, s e viharos térre kiszállván, illy fenyegető veszélyek daczára, aggodalmainak szót és testet adott, meggyőződésünk szerint a tiszta hazafiságnak nagyobb zálogát

telte le. mint mind azokban, miket tőle eddigi pályáján csak a legrútább hálátlanság fogna eltagadhatni.

Itt akaratunk ellen fájdalmas gondolatok szállának meg. Van-é nagyobb szerencsétlenség status-emberre nézve, mint hajlani, szabad választás, vagy körülmények által nyújtott olly helyzet, mellyben agitatio útján, „alulról felfelé“ vala kénytelen változtatási eszméinek sikerét eszközteni? — Hogy ezeknek csak csekély részét is kivihesse, hogy a felsőbbséget engedélyekre késztesse, kénytelen izgatáshoz nyúlni, a fenálló rend ellen kikelni, vágyakat ébreszteni, szenvedélyt, lelkesedést, jó és rász indulatokat a maga érdekébe behúzni. — De a különbség végetlen az anyagi és szellemi világ közt: amabban tudományos szabatosággal lehet kiszámolni az erők hatását, melyeket használunk; — a gőzmozgonyban bizonyos mennyiségű kőszénnek s víznek, egy bizonyos tudva lévő hatás felel meg; — a mag, mellyet őszkor elvetünk, tavaszkor kél ki; — de a hol eszmék és indulatok forognak fen: ott illy tudományos bizonyosság túlfekszik a gyarló ember láthatárán. Innen van, hogy a felhevülés, mellyet az agitator ébresztett, más irányt vehet, továbbterjedhet, mint kezdője akarta. Az eszmék, mellyeket a messze jövő számára hányt el, szaporán kicsirázhatnak, más tisztátlan elemek keveredhetnek hozzájuk a vegytani atyafiságok törvénye szerint; s mint a betegségekben a consensus által: úgy a szellemi téren is olly szenvedélyek fejlődhetnek

ki a társasági testben, melyekről a megindító nem is álmodott. Nincs olly bölcs, ki a politikában a biztonsági szelepet (Sicherheits Ventill) már feltalálta volna. Az agitátorok tehát csak hamar elsodorva látják magokat az ideák által, melyeket ébresztettek, felemésztve tanítványaiktól, mint Amerikában a vadaknál, hol a fiúk szüléiket agyonverik. Én mindig sajnáltam inkább, hogy sem kárhoztattam az agitátorokat. Hibáik nem személyes sajátuk: de sajátos átkai a szerepnek, melyet elvállaltak; un *vice de position*; kínjaik azonban és szenvedéseik valóságosak, s annál keserűbbek, minél tisztább szándokkal léptek fel pályájokra. Csak az tagadja meg életének vezérszavát, az helyesel minden túlzást, az engedi magát a nép kábultsága által mindenhova ragadtatni, ki ön hiúságán túl más célát nem ismer: az ilyen elvtelen lidércz nem téveszt célát, míg a tömeg által imádtatik, — de a becsületes agitator, ki bona fide, a törvényesség korlátái közt fekvő célát tüze ki magának, elébb utóbb meg fog akarni állapodni; nem hogy minden további részletes kifejtéssel gátoljon: de mivel szükségesnek tart egy bizonyos határozott kört s álláspontot, melyből minden egyéb kiágazzék — Juthat-é neki mélyebb fájdalom, mint átugorva látni ezt a kört; látni, miként szerte száguldoznak saját csoportjai, s magát a mozgalom háta megett találni, mellyel megindított.

S ha talán ma illy színben tünteti fel Kossuth Lajos másoknak állását, ne hízogjen magának szebb jö-

vendéivel; szükségkép el fog következni reá nézve is, úgy mint minden agitátorra, az időpont: mikor fejére nő a gondolat, — fejére az indulatok, mellyeket ébresztett; s mikor fagyosan forduland el tőle a sokaság, melly most tömjénez: ha csak..... de ezt fel nem tesszük; mert Kossuth Lajost is a becsületes agitátorok közé szeretjük számítani.

És az agitatori hivatás gyakorlatában nincs hiba, melly magát hamarabb és keserűbben megboszúlná, mint a pietásnak hiánya az idősebbek, a múltnak hagyományai, emberei s intézetei iránt. Az erős lelkű férfiúnak azon öntudata, melly nem engedi kétkedni: hogy személyében új évkor kezdődik, hogy előtte csak balgák és tudatlanok léteztek, s büszkén ignorálva a históriát, öntetteiben szemléli a nemzeti dicsőség elindulási pontját; nemtelen keblekben hideg individualismussá fajul, mótely gyanánt terjed emberről emberre, okosnak és oktalannak egyiránt lészen birtokává: s szövetkezvén legaljasabb indulataikkal, csak hamar magunk ellen fordul, s leront minden oltárt, kivévén azt: mellyre önmagát emeli fel az ön szeretetét. Épen most milly különös műve tűnik fel a politikai Nemesisnek! ez előtt tiz esztendővel a Hitelt kímélő mérsékléssel, csak szeliden szuttyongatva bírálta a „Taglaltban“ egy férfiú, kinek hű lelkét, tiszta hazafiságát s üdvös czélzatait kétségbe senki sem vonja; de a szerző sértve érzi magát, s egy mérges könyvvel

felelt, mellyben táplálóját a legkeserűbb gúnynyal tetézte. A legázoltnak akkor meg zsenge korú három fia egy kurta röpiratban utasítá vissza a nyilatkat, a nagy hazafinak meg az igazságtalan ellenségben is őszintén hódolva. A röpirat talán épen azért, mert az Hiedelem higgadt hangulatán vala szerkesztve, hatás nélkül elhangzott. És most tíz esztendő lefolyta után épen a Világi azon tárház, mellyben egy ifjabb író a legerősebb fegyvereket találja szerzője ellen; felleli lapjaiban, milly keserűséggel válaszola gróf Széchenyi a kímélő kritikára; miként állítá rágalomnak czélzatai tisztaságának kétségbehozását, homályos szavainak félreértését; s a gróf akkori szavaiból a védelem leghatalmasb eszközeit készíti. Távol van tőlünk Kossuth Lajos ezen vagdalkozó polémiáját helyeselni. Mi ugyan elejétől fogva sajnáltuk, hogy gróf Széchenyi olly sok epét öntött a Kelet népébe, s nyíltan roszaljuk: hogy még a szenvedéseket sem kímélé, mellyekben mindig van valami tiszteltes. Gycngédtelenség szemére lobbantam valakinek a szomorú órákat, miket négy falak közt töltött: s eltagadni a szenvedéstől még azt is, hogy szenvedés volt. Mi tehát igen tudjuk felfogni a keserűséget, melly Kossuth Lajos kezét feleletében vezérlé, és személyes helyzetében mentjük azt; de ha hazáját valóban olly melegen szereti, a mint azt mondja: — állása szebb és magasabb lett volna: ha hogy azon érzeményeknek hódol, mellyeknek hiányát olly sokaknál . imént említők; s a haza nagy emberében magát a hazát s nemzetet tiszteli. Olly számosak-é nagy embereink, hogy a keve-

seket, kik a mindennapiság parányi köréből kiemelkedtek, a közügy vesztesége nélkül, a porba lehúzni lehessen? — S fogunk-é nyerni, ha a képszobrokat, mik olly gyéren állnak szíveink pantheonjában, egymásután ledöntögetjük, s nagyobbak leszünk, mikor kevés félisteneink elhallgattak? Meglehet, sok áldozatot hozott már Kossuth Lajos elveinek; de a haza s a nemzet közérdekeitől megtagadta azt az egyet, melly minden másnál nagyobb: ön szeretetének feláldozását.

S ez legyen elég bevezető észrevétel gyanánt; menjünk most a kérdés velejére.

Újabban megjegyezzük: hogy most nem a Keletnépének tudományos becse, vagy gróf Széchenyi eddigi pályája forog szóban a nemzet előtt; de azon főkérdés: hiú volt-e az aggodalom, melly a nemes grófot a Hírlap ellen felriasztó, s merő rémképek, mellyeken így megindult? — Senki sincs jogosítva másképp lépni fel, s gr. Széchenyit a nemzet fenytő széke elibe idézni, s végig mennén polgári pályáján, minden legkisebb botlásrul, — mert ki marad ment minden hibától? — a fátyolt lerántani; sőt azt tartjuk hogy e perben, mellyel a hálátlanság inditna az érdem ellen, gróf Széchenyi azt fogná mondhatni bíráinak, a mit Socrates mondott az athenaei Deinosnak, mikor megkérdezteté, mit érdemle: „azt érdemlem, ngymond, hogy a nemzet költségén tartassam ki éltem fogytáig a pritaneumban.” — Az tehát elhatározandó, vájjon a vád, mellyet gróf Széchenyi a Pesti Hírlap ellen támasztott, igazolva van-e ennek tartalma s hangulata által? — És ez nem függ sem attól, hogy a gróf

maga bebizonyította-é kellőleg állításait, mert nem lehetetlen, hogy a gróf nem a legerősebb bizonyságokat választotta legyen; — sem attól, hogy Kosuth Lajos észrevételei a Keletnépe egyes részei felett, helyesek-é vagy n e m ; mert, a mint már mondtam, ez a Keletnépének, mint önállású munkának, kritikájához tartozik; a nemzet előtt pedig a Pesti Hírlap vagyon most szóban. — Vessünk mi is egy pillantást ennek eredetére.

A múlt országgyűlés végével bizonyos kölcsönös jó akarat szállá meg a különböző vélemények képviselőit. Sok hónapos küzdesek után bámulva látták magukat a népszerűség emberei igen közel állani az addigi ellenpárt egyes tagjaihoz; a képzelt ellenségben barátira találtak, látták, hogy az is azon munkál, mit ön-keblök óhajt: a kibékülésen, a bizalom helyre állításán. Es egyszerre nagyobb vonzódást éreztek ezekhez, mint sok mások iránt, kik még akkor is új táplálékot adának az ingerültségnek. A szent ü g y e k e z e t megérdemlé és m e g n y o v é a g o n d v i s e l é s pártolását, s így sikerült néhány becsületes embernek homályban és fény nélkül nagy nehezen helyre hozni a bizodalmt, mit mások nagy robajjal és csillogva megrontottak. Alig volt a kibékülés biztosítva, s íme érezni kezdék többen, mikép, nehogy az ismét félreértések által megbomoljon, a közvélemény működésének országgyűlés után

tért kell nyitni; főleg azért is, hogy minden oldalról megvitatva jöjjenek a kérdések az országgyűlés elibe. Mi magunk úgy vélekedünk: hogy egy havi folyóirat e célnak legjobban fogna megfelelni, a haladás fontos kérdéseit alaposan lehetővé abban megvitatni; s az illy közlések olly olvasói körre tarthatván számot, melly előtt az illy vitatások bizvást, minden rász következés nélkül folyhatnak. E véleményünk akkor sok mások előtt is helybenhagyást nyert; és mi máig is sajnáljuk, hogy az eszme, közbe jött akadályok miatt, nem valósult. Mikor külföldről hazatérvén a Hírlap megszületését hallottuk: nem adánk helyet várakozásoknak, miknek, mióta időszaki sajtó létezik, soha Hírlap még meg nem felelt; — sőt megértvén a szerkesztő nevét, egy szempillantásig sem kételkedünk a lap iránya, s hatás módja felől. Ismertük az iskolát, mellynek a szerkesztő tanítványa; a tanokat, miknek apostola; épen azt, sem többet, sem kevesebbet nem reméltünk tőle, mint a mit azóta tapasztalál. Az első öt szám, mellyel egyszerre olvasánk Bécsben, meg erősítte vélekedésünkben. Nem roszalhatók, hogy kormányunk ezélezatai tisztaságának öntudatában, a sajtónak illy tág, eddig nálunk járatlan tért nyitott, s a nemzet egészségét olly lábon lenni gondolta, hogy megbírja az experimentumot; de az időszaki sajtó természetéhez képest már akkor szükségesnek tartók, hogy a Hírlap ellenében más ujság is álljon ki a síkra. Nem is kétlők, hogy ez elébb utóbb megtörténedik. Most a „Világ“-nak jutott e szerep, s hogy mi

annak illy módoni fellépését dolgozatinkkal elősegítjük, már maga bizonyosága: miként veszélyt láttunk terjedni, melly ellen antidotum, és pedig sürgető antidotum, szükséges.

Ezekhez képest nyíltan kimondjuk, és röviden akarjuk megmutatni, hogy azon rász, mellyet a Kelet népe a Pesti Hírlapban lát, nem képzelet, nem rémkép. A szükségesnél sötétebb volt igenis a színezet, mellyben gróf Széchenyi vádait kifejezé; az erősségek, miketelőhozott, czáfolást engednek; hibás a mező, melly a megtámadásra választatott; a vész, mellyel fenyeget, korán sem áll olly közel, mint azt jósolja, s az orvosság talán egyszerűbb, mint sejdíti: de maga a vád, — így vagyunk meggyőződve, — a fő dologban igazságos, s a kártékony hatás, melly bepanaszoltatok, nem hiú félelem, de szomorú valóság. Es ez vélekedésünk szerint néhány egyszerű észrevételből kiviláglik.

Minden politikai munkában, de főleg újságban, melly naponként hat, kétféle irányt kell megkülönböztetni: elsőt azt, melly a lap homlokára van írva, melly czégérül kifüggesztve pompás phrasisokban, csillogó declamatiókban mutatkozik. Ez a lapnak bevallott iránya, *but avoué, ostensible*. A másik irány az a szellem, melly az egész lap szerkezetén által fut

e pompásan felállított elvek alkalmazásában, a tárgyak megválasztásában, sokszor egy szó, egy epitheton használásában rejtezik. — Ez a lap valóságos iránya, but *veritable*; a lap ez által, és csak ez által hat, és bir jelentőséggel. Erkölcsi méltánylásában ezen második irány a gondolkozó ember előtt minden, az első semmi. (Jutta cavat lapidein: az időrül időre kimondott elvek, szép és nagy phrasisok elhangzanak, elfelejtetnek; de a mód, miszerint az elvek alkalmaztatnak, a szín, mellyben az író az adatokat feltünteti, a sokszor parányi észrevételek, mikkel kíséri, egy helybenhagyó vagy gáncsoló szó, mellyel egy csekély adat után oda vet, naponként hatnak az olvasó lelkére, bele szövik magokat eszméinek kifejlésébe, elébb utóbb befolyást gyakorolnak gondolkozás módjára. Ebben fekszik az időszaki sajtó egész jelentősege; ez teszi üdv, vagy vesz eszközévé. Ez teszi: hogy vannak hírlapok, mellyek egészen más módon hatnak, mint a hogy programájok s ostensibilis elveik szerint hallok kellene. A Gazette de France minden lapjában a legszélesebb szabadság eszméit prédikálja; s ki nem tudja, hogy iránya s hatása egészen más. Az ilyen benső irányt világosan, forma szerint bebizonyítani igen nehéz; s mi szívesen elismerjük, hogy e tekintetben a Keletnépe *plena probá-t* nem teljesített; hogy a szabálynak: „*asserenti incumbit proba*“ meg nem felelt. A két védirat, de főkep b. Eötvösé, győzelmesen kivíja, hogy a Keletnépeben foglalt kemény vádakat, annak szerzője részletesen be nem bizonyította.

B. Eötvös keresztül megy minden egyes vádponton; felteszi, hogy a szerző a legerősebb próbákat választá, taglalja, analysálja azokat, s igen logice mondja: ha meg ezek sem bizonyítják be a vádat: úgy hol a bizonyítás? Λ mi tisztelt barátunk lelke tisztaságában nem akarja látni a bevallott és a valóságos irányok közti különbséget: és így mi vagyunk kénytelenek azt a közönység előtt kifejtteni.

Mikor valaki „törvényszerű haladást“ tűz ki Hírlapi zászlójára, és még is buzdít, dicsér minden hatóságot, melly törvényes korlátaiból kilép; mikor a saját-ság tiszteletét hirdeti, s a szabadföld eszméje mellett olly módon agitál, melly ha viszhangot lel, minden józan rendelkezést lehetlenné teend megváltás dolgában; mikor a kormány iránti bizalmat ajánlja, és naponként tévtanokat terjeszt; a megyéket ollyakra szólítja fel szünet nélkül, mik mellett a kormány törvényes hatása teljesen elenyésznek; mikor a különböző társasági osztályok közti közelítést mondja céljának, és minden egyes szenvedőt úgy állít elő, mint a socialis rendszer áldozatát: mikor józan haladást emleget, s tetteleg az ifjúságnak mint testületnek, mint társasági hatalomnak éneкли naponként apothcosisál, s a tömegek rivalgásail nevezi-el közvéleménynek: akkor higye el nekünk a mi igen tisztelt barátunk, hogy az illy irány alatt a nyíltan kimondott szép czélokön kívül még más valami is fekszik; hogy az írott sorok közt lát-

hatatlan betűkben áll m á s v a l a m i, a mit sok becsületes ember érez, de csak kevesen tudnak önmaguknak megmagyarázni. És ez az, mit mi a Pesti Hírlapban kárhoztatunk. Meglehet, hogy az illy újságíró maga magát is elvakítja, s csalódásokban él a hatás felett, melyet működése szükségkép gyakorol; de ez tökéletesen egyre megy; nem Kossuth Lajosról, de újságáról van itt a szó; nem a kebel titkos érzeteiről, de újsága naponkénti hatásáról. A politika sanyarú mezején a jóért s rosszért, melyet közvetve vagy közvetlen, akarva vagy nem, eszközlünk, egyiránt vagyunk felelősek.

Igen sokban igaza lehet, és igaza is van Kossuth Lajosnak, főkép ha úgy tekintik munkája, mint a Keletnépének kritikája, a nélkül, hogy a Pesti Hírlap irányai igazolva lennének. Igaz, hogy a magyar nemzet öreg is, ifjú is egyszerre nem lehet, hanem hogy vagy egynek vagy másiknak kell lennie. Igaz, hogy 1825ben, mikor gróf Széchenyi legelőször fellépett, nem a rothadás szaga vonzotta őt a nemzethez: hanem inkább varázs erővel azon szellem ragadta meg, melly jelesen nemzetiség ügyében az akkori országgyűlésen annyi energiával lepett fel; — igaz hogy ezen szellem befolyása alatt gyümölcsöztek azután az ország javára mind azon eszmék, melyek gr. Széchenyiben már rég óta felhalmozva voltak, s csak egy ihlető szikrára vártak, hogy fellobbanjanak; igaz, hogy ezen eszmék ki-

fejtése a nemzet fogékonysága nélkül hatásra számot nem tarthatott volna; és hogy a rendszeres munkák megyekénti felvételekor találtak legszélesebb mezőt alkalmazásra és működésre, s akkor szövetkeztek a nemzet gyakorlati élete kérdéseivel, s a megyei elementommai; igaz, hogy gróf Széchenyi, könyvein kívül, főképp maga alkotta intézetek által akart halni, s a megyei életet, formákat és befolyást kellőleg nem méltányolta, magát abba bele illeszteni nem tudta, s hogy főleg innen eredt lépcsőnként! elszigetelése a mozgalomtól, melly szükségképen e mezőn űzte legélénkebb hatását; igaz még az is, hogy nemzetek nem hasonlítanak olly beteghez, kinek egy orvos recipéjén kívül üdvössége nem lehet; mind ezek igazak lehetnek: és még is helyt állhatnak mind azon aggodalmak, miket a Pesti Hírlap sokakban támasztott. Mert ezen aggodalmak nem függenek gróf Széchenyi okoskodásainak helyes vagy helytelen voltától: hanem tisztán magának a Hírlapnak működésén, hatásán, einem tagadható irányain, — mint mi azokat feljebb röviden kifejtük — alapszanak. S ezen aggodalmakat mibennük legalább Kossuth Lajos el nem oszlatta.

Így vagyunk azokkal is, miket Kossuth Lajos a népszerűség vadászásának gyanúja ellen felhoz, Említi itt azon sok keserű szemrehányást, mellyel lapjában megyéket és egyedeket illetett. Ez igaz, és mi még is azt állítjuk: hogy a Hírlap hízelg a szenvedélyeknek.

Mert mikor egyikét visszaélést megró, nagyban ámitgat, az ifjúságot, mikor olly szerepet tulajdonít neki, melly nem övé; a megyéket, mikor olly feladást tűz elejökbe, melly hatásukat meghaladja. Az i'ty hízelgés százszorta veszedelmesebb, és annál kártékonyabb, mivel a nemesebb indulatokhoz intézi szavait, az öntudathoz, ahazafisághoz; s mivel ezen nemes érzésekkel visszaél, — l'enfer est pavé de bonnes intentions, — nincs veszélyesebb neme a tévelygésnek, mintáz, melly tiszta érzéseken épül, s ezekből vesz erőt a szilárdságra. A ki így kicsinyen gáncsol, de nagyszerűn csábít: az tízszeresen nyeri vissza e második úton azt, mit az elsőn elvesztett; sanyarú képű Cato színében jelenik meg, mikor nem egyéb egy csábító Szirénnél.

Kossuth Lajos szerint az 18³/₆ országgyűlésen a karzatok viseleté nem igazolta azon félelmet: hogy ma holnap a francia convent jelenetei fognak megújulni. Én ellenkezőt hiszek: kezdetnek minden esetre sok is volt, a mi történt. Szerezze meg magának Kossuth ur a beszédet, mellyet Deák Ferencz a kerületben 1839iki junius 22-kén a hallgatósághoz tartott, fájdalom minden siker nélkül; mert hasonló jelenetek azután is kerületekben és országos ülésekben többszer megújultak, valahányszor rájuk szükség volt. Az illyeket tisztán kárhoztatni kell: vétek minden mentő szó; mert jó oldala a dolognak semmi cselre sincs; és ha nagyítva

adatnak is elő veszélyel nem árt: csak hasson az előadás. Főképp pedig tiszte ez azoknak, kik rendszerint éljeneztetnek a hallgatóság által, és így azzal bizonyos erkölcsi solidaritásban állanak. — Rájok nézve — mint hasonlíthatatlan Deákunk tökéletesen érezte, — becsületbeli kötelesség mindent elkövetni, hogy Hlyének ne történjenek. A francia forradalom kezdetében sem hoztak piztolyt és gyilkol zsebeikben a hallgatók az ülésekbe: később felhevülvén az indulatok, ez mindennapi kenyérré vált; a kezdetnem volt más, mint a hallgatóságnak összezavarása a gyülekezés tagjaival, s a befolyás, melly annak engedtetett. Es mi meg vagyunk győződve, hogy ez a két dolog valamint már magában rősz: úgy a körülményekhez képest minden lehető rosznak lehet és leend kútfeje; itten a becsületos ember feladása: principiis obsta, nem pedig legyezni az ocsmány visszaélést és így elhítenni a közönséggel: hogy itt valami nevetséges félelem, valami igen üdvös dolog ellen agyarkodik; s így a már magában is nehéz feladást még nehezíteni,

Győzelmi érzellemmel hirdettetik: hogy már nyolcz hónapja létezik a Hírlap, és még sem tört ki a forradalom; sőt inkább mind jobban higgadnak a köztanácskozások. Azt már kimondottuk: hogy a színeket, melyekkel gróf Széchenyi a Hírlap következéseit festé, a kellőnél sötétebbeknek tartjuk; de abból nem követ-

kezik, hogy a félelem a felhőkből van lekapva. Sehol a világon nem követte közvetlen a forradalom a forradalmi eszméknek nyilvánítását; és mégis minden forradalmak in ultima analysi az eszmékben gyökereznek: mert az ige telté válik, s a mi a velőkben gyökeret ver, elébb utóbb, keresztül bocsátva a szenvedélyeken, átmegy cselekedetekbe. Ez teszi a tévtanokat veszélyesekké; s nincs jósló, nincs számoló a világon, ki a kitörési időpontot előre megmondhatná: csakhogy vélekedésünk szerint a tévtanok ellen szabad vitatás országában van egy erős fegyver: azokkal ellenben ugyanazon téren a pusztá igazságot szembe állítani. Az olly magasztalt higgadság a közgyűlésekben részint reactio, részint onnan ered: hogy a mozgalom felekezete módot talált benne, a másik részt elnémítani; és minden ellenző nélkül látván magát, kénytelen nyugodt lenni, ha .csak önmagával nem akar harcra kelni. Ez a higgadság nem egyéb: mint a harcnak lehetetlensége.

És így mi meg vagyunk győződve, hogy azok a tévtanok és népgyűlésekről, megyei mindenhatóságról, miket a Hírlap ritka állhatatossággal terjeszt; az a szenvedelmes modor, mellyben főkép az első öt hónapban minden egyes szenvedés felett rimánykodott; az a rász szokás, melly a közvélemény tisztos nevét reá ruházza minden alkalommal a zajongás és éretlenség elemire; az a buzgalom, mellyel a sajtósági jogoknak világosan ártalmas terveket pártol és terjeszt,

nemcsak nem üdvösek: hanem positive és tagadhat-
tanul károsak, és szilárd, hathatós ellenműködést
tesznek szükségessé.

Menjünk most által némelly más a vitályba bele-
húzott kérdések vizsgálatára. —

III.

A vitályba bele húzott idegen kérdések közt, legtöbb helyt foglal el az ész és szív című vitatkozás, elmúlt időkből ide ismét felidézve. Mi a kérdést igen egyszerűnek s régen eldöntöttnek tartjuk. Az ész feladása: polgári társaságokban magasabb erkölcsi érzet sugallásai alatt kitűzni a célt; az észtól kell tanácsot kérni, ismét amaz érzet ellenőrsége mellett, a módokra nézve, mellyek által ezen cél elérhetik; de az ész által tanácsolt módok közt a szív-
hczszólás is találhat helyet, a mi főkép igaz ott, hol rábeszélésről van szó, hol erkölcsi emelcsők által akarunk valamit eszközteni. — Ezt még magában nélkül tulajdonítani hírlapírónak nem lehet; ez az agitátoroknak tulajdonképeni hivatása, és vétekké csak akkor válik (mint b. Eötvös helyesen mondja), mikor rász szenvedélyekhez, az irigységhez, a másoké utáni vágyhoz, stb. történik a felszólítás; vagy pedig az író, az értelmet megcsalva, a nemes érzemények melegségével

tévtanok részére visszaél. Hogy volna nemzet, mely tiszteln a szív által vezéreltetnék politikájában, vagy pedig olyan, mely csupán a hidegen felszámoló ész parancsait követné, bebizonyíttatni nem fog; csak annyi igaz, hogy azon nemzetek, mellyeknek jellemét általában nagyobb higgadtság képezi, józanabban viszik ügyeiket, mint azok, kik, mint p. o. a francziák, szüntelen mozgékonyaságban, minden órán más szennyvedély által engedik magokat akaratjuk ellen is vezéreltetni;— de ez csak azt bizonyítja, hogy a nemzeti jellem befolyását nem lehet számúzni politika mezéjén; hogy attól a vezérek magok sem szabadok, és azt a módok megválasztásában méltányolni mindenkép kénytelenek. A mennyiben tehát tőlünk függ, a nemzeti gondolkozás és érzésmódnak ki fejlődésére hatni, igyekeznünk kell, hogy abban a józan felszámolás kapjon felsőséget. De amaz elv: hogy az ész útmutatását kövessük politika dolgában, meg nem országglási rendszer: hanem nélkülözhetlen feltétele minden csak tűrhetőleg haszonvehető országglási rendszernek, épen úgy volt elve Péter czárnak, mint Washingtonnak, 2-dik Fridriknek, mint lord John Russcinek. És így nem az hibája, vélekedésünk szerint, a Pesti Hírlapnak, hogy néha a szívhez és indulatokhoz szól; mert ez néha, hahogy hatni akarunk, publicumunk természetéhez képest szükséges is lehet; hanem azt kárhoztatjuk benne, hogy elébb ugyan megtéveszti az elméket, s úgy azután a veszedelmes tévedés részére az indulatok gerjedelmeit használja.

Hasonlóképp nem szándékunk hosszasan vetekedni b. Eötvössel és Kossuth Lajossal a jog és kegyelem szavak és eszmék s e tétel felett: hogy a kor jogot követel nem kegyelmet — A dolognak valóságos állása úgy is nyíltan fekszik előttünk. Minden kormánynak, minden törvényhozásnak szent kötelessége a kezelésére bízott nemzet boldogságát eszközölni. Tiszte tehát ez a magyar kormánynak is, tiszte a magyar törvényhozásnak, tiszte azoknak, kik a fenálló rendszernél fogva ezen törvényhozásnak részesei; de a módokra nézve, mellyek szerint ez a feladás megfejtendő, a törvényhozás teljesen szabad és független. Tiszte p. o. a törvényhozásnak a földnép jólétét lehetőleg előmozdítani: de azt senkinek sincs joga követelni, hogy ez az adó bár melly nemének elvállalása által történjék. Tiszte, a nemzet erkölcsi javairól gondoskodni: de annak tőle kell függni, ha akar-e p. o. olyakat is részesíteni politikai jogokban, kik azokbul eddigelé kizárattak, mert hogy e czélt másképp is elérhetni, számtalan példa bizonyítja. Hogy a több különböző módok közül, mik általános céljára vezetnek, mellyiket akarja választani, annak önmagától kell függeni; neki pedig ezen választásban a józan politika, a méltányosság, s a körülményeknek józan megfontolása által kell vezéreltetnie. „No pressure from without” nem túrni kívülről jövő kényszerítést, maximája minden józan státus-embernek. Ha az ellenkező theoria állítatik fel, ha egy bizonyos általános jogszerűség vétetik alapul, akkor vége van minden positivumnak,

akkor lépésiül lépésre, okoskodásrul okoskodásra az általános szavazati jog, (suffrage univcrsel} és a lex agraria küszöbére jutunk; bitorlás minden, a mi ezeknek körén kívül fekszik.

Mikor tehát a kérdés úgy tétetik fel: jog és kegyelem, s az mondatik: hogy j o g o t k ö v e t e l a k o r, és n e m k e g y e l m e t, akkor az egész tárgy fonákul van felfogva. A kor nem követel és nem követelhet egyebet, mint a politikailag czélszerűt, méltányost, üdvöst: a törvényhozás pedig maga rendeltetésénél fogva a czélszerűt, a méltányost, az üdvöst megadni tartozik. A jog és kegyelem fogalmi cgyiránt magok helyén kívül állnak itt. Az elsőnek megemlítése szükségkép reactiót szül azoknál, kiktől az engedmények de facto függnnek, s fonák irányt ad azoknak, kiknek számára az engedmények követeltetnek; a kegyelem-felhozás gyűlöletessé teszi azokat, kiktől az engedmények váratnak, s a tömeg lelkében a lealáztatás keserű érzetét ébreszti. Így állítani fel a kérdést, annyit tesz, mint egymás ellenségeivé tenni azokat, kiket egymással szerettetni kell; mert ha jogról van a szó, ha joga van a népnek követelni, hogy a nemesség a házi vagy hadi adót elvállalja, vagy hogy egyenes részvétet engedjen a népnek a nemzeti képviselésben: úgy ezen jog épen úgy létezett 1800-ban, mint 1820-ban; és 1820-ban úgy, mint 1840-ben; sőt minél inkább visszamegyünk a múltba, an-

nál inkább létezett, mert mikor meg semmi engedély nem vala adva, a jogszerűtlenség még nagyobb volt; így hát minden elmulasztott szempillantás jogtalan állapot, s a népek nemcsak követelésre, de megtámadásra van joga: az pedig, ki megtámadatik, nem transigálni fog, de ellentállni. Nem okos barátja tehát hazájának azon magyar, ki a vagyonos aristokratia irányában, mikor az alkotmányos jogainak mezején áll, nem hogy méltánylaná a mit az már eddig tett, mint további lépések előpostáját: de ezeket fejére parancsolja; mert ez által, a különben lehető békés kifejlés helyett, viharokat idéz elő, mellyeknek végeredményét senki előre nem láthatja.

A divergentiák feletti vitát sem látjuk, — úgy a mint áll, és miután napirendi főkérdések gyanánt kevés kivétellel, minden oldalról, ugyanazok elismervék, — felette lényegesnek. — A büntető jog körébe tartozó javítások megemlítését s ajánlását a Hírlapnak vétkül nem tulajdonítjuk: az országgyűlés tűzte ki a tárgyat napirendre, és így természetes vala a dolog felett nyilatkozni. Mátyás szobra iránt b. Eötvössel tartunk: gróf Széchenyi irányában csak azt jegyezzük meg: hogy ez épen úgy divergentia, mint a Walhalla, mellyben, ha mostani mozgékonyságunkat megtartjuk, csak azért fognának a képszobrok felállíttatni: hogy minden tíz esztendőben egyszer újakkal cseréltessenek fel. A népnevelési, s azzal kapcsolatban álló igyekezeteket a mi

illeti, azt tartjuk: hogy itt a Keletnépének tisztelt szerzője, — feltéve mindig, hogy csak tisztalelkű működéseket értünk e téren is, — merőben tévedt. B. Eötvös e részben egészen véleményünket fejezte ki, s mi azt gondoljuk, hogy e dolog nem csak idején van: de már el is késett, főképen azért, mert ha mindjárt holnap lepnénk is fel ezen pályára, világos, hogy működéseink csak több év után fognák gyümölcseiket megteremni, és a másik mozgalmat, melly jogok osztogatását czélozza, meg nem haladnék, de hihetőleg utol sem érnők. Azt mondani, hogy a dolog nem csupán tőlünk függ, hanem mástól is, t. i. a kormánytól, talán nem erős ellenvetés; mert ez sok más tárgyakra nézve is úgy van, miket a Keletnépe szerzője mégis napirendre emel (p. o. ősiség, bank); s valóban minden lehető gyanúsításai között a kormánynak, nincs méltatlanabb mint az, hogy népnevelés dolgában üdvös intézkedéseket hátráltatni fogna. E gyanút az örökös tartományokban e tárgy körül történtek már régen és tetteleg megczáfolták.

Nem az, véleményünk szerint, közöttünk a baj, hogy több dolog pendíttetik meg egyszerre, s a hírlapokban többfélék ajánlatnak; mert az első az egyesek különböző hivatása szerint a jelen perczben máskép nem lehet; a másik pedig a hírlapi működés természetében fekszik. Maga a gróf is, s zeder-egylet, gőzmalom és kikötő-hely körül foglalko-

zik, és jól leszi; divergentiának csak az nevezi ezt, ki e vállalatoknak a gróf általános terveivel! összeköttetését nem látja, s nem ismeri a grófnak egyik legdrágább tulajdonát: azon öszlőnszerű tapintatot, melly vállalatira nézve kilencz esetben tíz közt a célszerűség, és siker biztos kezessége. Mások a nevelési rendszerrel kapcsolatban álló egyes tárgyakat sürgetnek s egy más téglá a nemzet nagyság épületében. Mind ezek egyes próbatételek, mellyekből úgy is csak az marad fen, mi az idő kemény próbáját megállja. Jobb volna, az igaz, cl nem darabolni erőnket, és központosulni néhány fő feladások körül; de ezen központosulás ismét csalt következése a sokoldalú discussiónak, nem előzménye.

Ezen fő feladások közt első helyütt áll ezentúl is közös értelemmel *n e m z e t i s é g ü n k*. A szent ügy mellett nincs mit szólnom; cl van mondva minden, mit szívem mélyében érzek és hiszek. Csak azon féltékenység aggaszt némileg, mellyet e tárgy körül némelly tisztelt hazámfiain mutatnak hol nyugat, hol észak felé. — Az elsőre nézve: azon kormány, melly évről évre új engedményeket lesz magyar nyelv dolgában, s ezután mégis megörzené keblében a gondolatot: belőlünk németeket csinálni, olly oktalan volna, mint az az ember, ki egy árkon akar átugrani, de azt naponkint mélyebbre és szélesebbre ássa. Űzzük el tehát kebleinkből e méltatlan gondo-

latot. A másokra nézve egy szerény észrevételt ajánlok honfiaiim figyelmébe: a szláv nép, és egy más éjszakibb faj, századok óta véres harcokat folytatnak egymás ellen, őket a legmélyebb gyűlötség, vallásbeli különbség, százados bosszúk emlékei választják el egymástól. Innen van, hogy Európában igen sok gondolkozó ember a szlavismust nemcsak nem tartja az éjszakai torrens szövetségesének, sőt inkább úgy nézi, mint hatalmas gátot annak ellenében: értődik: mint erkölcsi hatalmat, nem mint politikai combinatiót. Legyen ez bár hibás nézet, nem volna-e legalább szükséges előbb, hogy sem nagy lárma történjék a tárgy körül, s olyanok identificáltassanak, miknek egymáshoz semmi közük, — a dolog velejére menni, és megvizsgálni, ha azon mozgalom, mellynek e részben tanúi vagyunk, más e, mint egy részben analógiája annak, mit minmagunk nemzetisége körül tesszünk: más részről reactio azok ellen, mik részünkről egyes túlbuzgók nyilatkozásai szerint szándékoltatni látszattak? — Nagy aggodalmak fognának enyhülni, ha szorosb vizsgálat után a dolog így találtatnék, s az sülné ki: hogy itt is csak minmagunk okos mérséklétől függ a feltámadt vihart lecsilapítani; főkép miután mindenki egyetért a nemes gróffal a tervre nézve, melly szerint a nemzetiségi és alkotmányi szárnyat felváltva manocuvriroztatni akarja.

Hogy közlekedési eszközök rendszere, mellyel a házi adó kérdése is összefügg, és hitel-intézetek állanak

a legközelebbi napi renden, ez iránt nincs talán nagy kétség. Ide tartozik az ősiség módosítása, mennyiben hitel-intézetek lehetőségét feltételezi. Ez utolsóra nézve van egy észrevételünk gróf Széchenyi irányában. A nemes gróf az illy kérdéseket nem akarja a Corpus Juris tömkelegébe visszavinni. — Ez más szavakkal annyit tesz, mint mellőzni törvény körüli újítások közül a történelmi bázist; mi meg ismét annyi, mint forradalmilag újítani. Nincs itt közép-út. Magány jog tárgyában nem lehet üdvösen változtatni, ha nem tudjuk világosan, hogy mi az, mi létezik; de hogy ez tisztán álljon előttünk, vissza kell menni a tömkelegbe. Fia ezt elmulasztjuk, lehetetlen kímélni a fenálló érdekeket, lehetetlen a láncz utolsó gyűrűjébe fűzni a következő lánczszemel. A törvénykönyv idomtalanúsága nem mentség a törvényt módosítani akaróra nézve. Másutt egyetlen egy király uralkodása alatt több törvény hozatott, mint a mennyi egész törvénykönyvünk; p. o. Angliában 3-dik György alatt a statute book négy annyi, mint a mi egész Corpus Jurisunk. A profanus ott is tömkelegnek tartja a magányjogot; de azért a parlamentum nem egy tollvonással törli el a fenálló rendszert: hanem megjárta legügyesebb törvénytudói által a tömkeleget, és részletes, minden érdekeket kímélő törvényjavaslatokat készített általuk. Így kell annak történni mindenütt, hol az alkotmány történelmi alapokon nyugszik, és a hol másképp történt, az forradalom műve, vagy előfutója volt. Az újítás békétlenségét ha valahol,

úgy a magány jog körében kell mérsékleni tudni; sehol sem veszedelmesebb a részletekben járatlan általánosság. —

Egy utolsó cikkben próbáljuk meg összesummázni az igenleges s nemleges hasznót, mely a nemzetre a vitályból háromlott.

IV.

A Keletnépe körüli vitály vég pontján azon kérdés tolja magát az olvasóra: hogy a haza s a közügy mit és mennyit tekinthetnek magokra nézve a csatázás végeredményének? szedhetnek-é valami üdvös gyümölcsöt illy terjedékeny vitatás mezején? láthatják-é abban hazai dolgaink forduló pontját? adódott-é elő egy vagy más részről olly terv vagy formula, meily szövevényes viszonyainkban minket, tapogatókat, Ariadne biztos fonala gyanánt vezethetne? vagy van-é legalább néhány eszme tisztába hozva? vagy kiegyenlítve a véleményi különbség legalább egy részben, p o. a teendők sorára nézve? — A felelet csak a legutolsó kérdésre lehet örvendetes. Igen is tisztába van hozva, vagy is inkább már ez előtt is alkalmazt kicsinált igazság vala: a) hogy anyagi előmenetelünknek szellemi alapon kell épülni; b) hogy nemzetiségünk ezentúl is minden más érdek felett uralkodik, s a más nyelvűekre nem erőszak, de alkot-

many érdekébe behúzás által terjesztendő; a) hogy ezeknek nyomán a t e e n d ő k sorában népnevelés, közlekedési módok rendszeresítése, hitel-intézetek, s az ősiség azon módosításai, mellyek azokat feltételezik, állanak napi renden; b) hogy a legközelebb m e g v i t a t a n d ó tárgyak: házi adó és a megváltási kérdés, maga minden szövevényes viszonyaiban. S ha bár őszintén megvallva tudunkra ezek számos hazafi kebelben már régen így tűntek fel: még is nagy nyereségnek tartjuk, hahogy e nézetek és e sorozat a vitálybeli gondolat-csere által nagyobb közönséget és szélesebb helyeslést szerzettek magoknak.

Tökéletlenebb a nyert eredmény a működési rendszerre nézve, mellynek útján előidézendő volna az, mit kívánatosnak mindenki elismer. Itt a különbség nem csupán az irány és modor körül forog, melly az időszaki sajtó mezején követendő: de magát a munkáló gépely organismusát, a dolgozó erők benső mechanizmusát érdekli. Gróf Széchenyi István és Kossuth Lajos e tekintetben két különböző iskola tanait képviselik. Közelebbi taglalatot érdemel tehát a dolog, főleg, mert még az sem lehetetlen: hogy a két iskola theoriáji egyiránt hézagosak.

Gróf Széchenyi a módokra nézve, mellyek által céljait létesíteni igyekezett, eleitől fogva, mindenkor

a központosítás embere volt. Nem azon kormányzati központosítást értem itt, mely a helyhatósági jogoknak totemes részét elnyeli; de egy más nemét a központosításnak, mely a nemes gróf cselekvéseit tulajdonilag jellemzi. Ezen a gróf esztnéleti világában már régen fris életet folytató gépelyben, ha én jól veszem fel a dolgot, a n y a g i k ö z é p p o n t : az állóhídban összeforrt, vasutak és vízcsatornák által a legtávolabb pontokkal összekötött, dúsgazdag, bájossá varázsolt Budapest; s z e l l e m i k ö z é p p o n t : maga a tisztelt gróf és rokonszenvű barátjai; e s z k ö z ö k : a nemes gróf iratai s a helybeli egyletek s intézetek; h a t á s - k ö r : országgyűlésen kívül a vélemények előkészítése s a magasabb társasági élet magyarosítása, országgyűlésen a főrendi tábla alkotmányyszerű oppositioja. Mi volna könnyebb, mint az így organisált gépelyt mindig szem alatt tartani, a katlan alatt hol erősen, hol gyengébben tüzelni, szigorú taktika szerint előmenni és szoros tudományilag játszani a sakk partie-t! Az illy gépely szabatos működésétől reményű a nemeslelkű gróf, hogy mind azt, mit óhajt, s azon egymásutánal, mellyet óhajt, éppen azon időpontban, mellyre azt hő keble óhajtja, pontosan sikeresíteni fogná, míg végre Magyarország „a mostani elkopott félig meddig feudális, félig meddig alkotmányos szövevényből emberhez illő képviseleti rendszerre átvarázsoltatnék.“

Nemkevésbbé barátja a központosításnak Kossuth Lajos. Politikai vallásának általános talpköve a vár-

megye. A megyei élet sajátságaival senki nála jobban nem ismeretes, behatott annak minden ágazataiba, nincs előtte titka a szövevényes fonaloknak, szívverébe vette fel az institutio életnedvét, s a megyei élet fontosságát soha senki lelkesebben fel nem fogta, remekebbül nem ábrázolta. A megyei hatóságon kívül még csak egy más hatalmat ismer, s ez: a sajtó-útjáni nyilvánosság. E rendszerben tehát a fő vonások; sajtó, melly megvitatja a kérdéseket; megyék, mellyel azokat határozattá változtatják, országgyűlés, melly e nyomon törvényt hoz. És megvan, a mint említém, ezek mellett Kossuth Lajosnak is a gyakorlati munkálatra nézve a maga központosítási eszméje. Középponti hírlap, melly az eszméket közre teszi; középponti megye, melly azokat végzéssé emeli, a többi megyékkel felszólítólag tudatja, s ezeknek visszatetsző lépéseit indignatióval fogadja; — két vagy három középponti ember a középponti újság és megye kormányán, — középponti állandó hallgatóság, melly a középponti városban minden nemű gyülekezetet különbség nélkül környez és lármázva igazgat, másnap közvélemény képében, mint vox populi vox Dei az egész országban kitrombitálandót; ez a mi csekély abstractióink szerint Kossuth Lajos gyakorlati nézete a nálunk kívánatos országlásról. E rendszerben mozgató erő: a középponti újság és megye, kifolyási csatornák: a megyék; öszvefolyási pont: az országgyűlés; ellenörködő hatalom: a nyilvánosság.

Íme két külön neme a működő gépelyeknek, két

külön országlási terv, mely csak abban hasonlít, hogy mindkettő központosításon épül. De hát ha mindegyikből ki volna felejtve a legszükségesebb karika; hát ha egyes fogyatkozásaik mellett a két tervnek egyike orvosolhatatlan eredeti bűnben is sínylődne?

Gróf Széchenyi rendszerének egyik fővetke az, mit már Kossuth Lajos is kiemelt: a törvényhatóságok befolyása nincs benne kellőleg méltányolva. Alkotmányunk természeténél s politikai állásunknál fogva gyenge alapon nyugszik nálunk mind az, mi sarkpontját nem a megyékben találja, vagy szerkezetökbe magát bele nem illesztheti. Innen van, hogy azon cselekvési rendszer, melyet gróf Széchenyi darab ideig az akkori körülményekhez képest igen sikeresen űzött, veszteni kezde hathatóságából azon órától fogva, mikor a mozgalom színtereivé a megyék lettek, a tisztelt gróf pedig gravitációi pontját azokba általteni elmulasztá. A nemzetet en petit comité sokáig vezérleni nem lehet ott, hol 52 megye nyilvános életet űz s következőleg az ideák mozgalmának legnagyobb részét magába felveszi.

Másik hibája gróf Széchenyi rendszerének némileg közös Kossuth Lajoséval; mert valamint Kossuth Lajos gyakorlati rendszerében ki vannak felejtve a törvényes főhatalom szükséges jogai a megyék irá-

nyában: úgy gróf Széchenyinél is felette homályom annak hivatása. A különbség az, hogy gr. Széchenyi rendszere csak a közvélemény vezetésére szorítkozik s a közigazgatást alkotmányos helyzetében hagyja; Kossuth teoriája ellenben a főhatalom szerepét kivétel nélkül mindenben a benevolus spectator szerepére kárhóztatja: a közigazgatásba és törvényhozásba vág, azt absorbeálja, és nem más mint valóságos foederalismus. Szinte a túlságig ki van fejtve ezen teoriában a megye eszméje, de homályban hagyva korlátai a törvényhozás és korona irányában. Hogy a polgári társaságban egy törvényes főhatalomnak kell szükségkép létezni, melly rendet tartson, a törvény végrehajtására felügyeljen, egyest és testületet hatáskörükhez kössön, a túlhágókat oda visszautasítsa, az érdekeikben megsértett egyéneket a törvényhatóságok visszaélései ellen ótalmazza, és hogy ezen főhatalomnak a törvények által kitűzött téren kényszerítő erővel kell törvényesen felruházva lenni egyesekre és megyékre nézve: máskülönben minden képzelhető előmenetel kezesség nélkül marad, — a törvények végrehajtása nem biztosíthatatni s a magány-érdekek ótalmat nem lelhetnek; ezen ABC-jéről a statustudomány-nak, Kossuth Lajos terjedékeny lapjaiban még soha egy sort nem olvastam, egy világos eszmét nem találtam Naponként sértve szemléli az egyesek érdekeit, elhanyagolva a törvényt, szaporodva a visszaéléseket, s eszébe még nem jutott: hogy ez nem lehet máskép, míg jót vagy rosszat valósítani egyiránt

neme marad a főhatalomnak. Látja, hogy a főhatalom a veszteglés idejében sem bírt a törvényhatóságokkal; és az átalakulás évkorában akarja nevelni a megyék hatáskörét! — Nem érzi, hogy minél kisebb a hajlam több hatalmat ruházni törvények által a fejedelemre a megyei hatóság irányában: annál inkább kell erkölcsi hozzájárulással könnyíteni azon jogok gyakorlatát, mellyekkel alkotmányszerűleg bír. A fejedelem megesküszik *leges observare et observari facere*, kérdem, mikép teljesítheti esküjét a most divatozó theoriák mellett egy törvénytiszegő megye ellenében? — Naponként tovább kívántok menni a jogok terjesztésiben: ámde ellensúlyt ezen lépéseknek szorosabb rend és fenyték által adni nem akartok. Haladtok újítási pályáton; *lebontjátok a közfalakat*, egyes hurkokon oldotok, *kisikamlotok egy két gyűrűzet szorongásából*; s nem veszitek észre, hogy ezen működés, hacsak új kezességek a rendnek nem adatnak, ha csak új kapcsolatok nem lépnek a társasági szövődékbe, nem haladás, hanem csak a *desorganisatio* szomorú munkája, szomorú előfutója egy siralmas tabula rasának. — Rendszeriekben hibázik minden tiszta fogalom, nem csupán a korona szükséges hatásáról a monarchiában: de általjában minden bár mi néven nevezendő főhatalom természetes és szükséges hivatásáról. Ideáitok azon köztársasági kormányzat, melly épen most Mac-Lcod ügyében kárhoztatja a szövetség egyik statusának (New York) tettét: de bevallja,

hogy nincs hatalmában segíteni, s így az alkotmány
 hiányánál fogva kénytelen a köztársaság békéjét s
 jövődjét egyes tévelygők viszketegeinek alárendelni;
 pedig nem volna nehéz megmutatni, hogy még azon
 köztársasági elnöknek is több valóságos hatalma van,
 mint a mennyi, teoriáitok szerint, a magyar monar-
 chiában a főhatalomnak jutna. Ott nem létezett s nem
 létezend soha a minden rendszerek legrosszabbika:
 egy központi újság, megye és hallgatóság által ve-
 zérlett foederatio. — Néha néha feljajdultuk, mikor
 magány-érdekeitek megsértetvék megyei határozatok
 által; csodálkoztok, hogy nem segít rajtatok tüstint
 és hathatósan a kormány, s elfelejtitek, hogy száz
 hasonló esetben, mikor t. i. nem rólatok volt szó s
 ti az elv mellett küzdöttetek, a kormány minden
 törvényes hatását eltagadtátok. Néha néha felfohász-
 kodtok energicus, a mozgást vezető, a zavart féke-
 ző kormány után, elfelejtve, hogy hol egyszer a kor-
 mányzati mozgony elakasztása állandó gyakorlattá vált,
 ott a főhatalom az örökös harcban, mellyre kárhoz-
 tatva van, elébb utóbb ellankad, s a tehetlenség ál-
 tal, mellynek ölében tengődik, végképen elgyengül.
 Illy körülmények közt számúzve az van, a mi kívá-
 natos: a törvénysz erű energi a, s csak ezen alter-
 nativa marad: er ő 11 e n s é g vagy er ő s z a k.

Néhány igen szép sorokat idéz fel Kossuth Lajos
 a közigazgatási visszaélések mikénti orvosolhalásáról.

A névtelen igen szép tollú szerző csak egyet tud: nyilvánosságot. Így tisztelt barátunk b. Eötvös, így Kosuth Lajos, ki éhez még a közszellem kifejtését és a kötelesség érzetét teszi. Ezek mind gyönyörű szép eleinek a szabad institutiókban: de nem kell hivatásuk felett megtévedni. Fénykör igen is a nyilvánosság, felvilágosító kútfő a megyei és központi hatalom részére; legyen ellenőrije mindkettőnek, találja benne élelmedvét a köz szellem, viruljon belőle a kötelesség érzete; de mind ezek csak segítő s nem elhatározó erők; mert nem mindig olly sok-oldalú a nyilvánosság, mint hiszitek: csapásai ellen a szokás eltompít, és minden esetre, ha felfedezését cselekvés nem követheti, ha az ígét tetté csinálni nem szabad, áradozand szóban és írásban, de a polgári társaság nagy haszna nélkül fog feloszlani.

Ezeknél fogva mondom én, hogy bár mellyik a két rendszer közül kapja meg az elsőséget, míg a kifejtett tárgyban közöttünk az ideák meg nem tisztulnak, míg a nemzet ön törvényeinek szigorúbb biztosítását nem követeli, míg által nem látja, hogy ez a főhatalom kényszerítő ereje nélkül törvényvégrehajtás dolgában lehetetlen, és így a közértelem a bajon nem segít, mind addig ügyeink kifejlésében tetemes hézag fog éreztetni; sok üdvös fog ugyan végeztetni ország- és megyei gyűléseken: de három negyed része, egyes jők és nemesek iparkodásainak daczára, siker nélkül elhin-

telni parlag mezőn, az érdekek kezesség nélkül lenni a visszaélések ellen, s az anyagi jólét kifejlése, mellyel mindenek felett rend és biztosság feltételez, csak igen lassan haladhatni; míg végre a közvélemény a papiroson maradó előmeneti rendszertől elforduland. Nálunk maga a közjózsánság van felhíva az ön-kormányzat kinövéseinek kártékonyságát mérsékelni.

És ez az, mit én országos embereink figyelmébe ajánlok: ez az, mit a köz értelmesség növekedésétől várok, s ezért szeretem a nyílt vitatást, ezért szállottam ki az újságírói tέρre: mert erősen hiszem, hogy a nemzet egészséges és erőteljes intelligentiájí, mihelyt egyszer a mostani divatos tévtanokból kiemelkednek s elfogúltian szemlélendik viszonyainkat, e legszükségesebb szűkséget érezni fogják; érezni fogják, hogy minden lehető haladásink közt legsűrgetőbb a jó rendnek haladása, mint szövetségese, nem ellentéte a szabadságnak; mert a Jók szabadságát pártolja a kevésbé Jók próbatételnek ellenében.

Addig is, míg a minden oldalú vitatás a kérdés felett világát előnti s míg nemzetem ezen igazságokkal közelebb megbarátkozik, szabad legyen nekem is elmondani: micsoda taktikát óhajtók én közügyeinkben a nemzet emberei részéről. Szokássá vált, hogy mind egyikünknek meglegyen a magáé; elmondom tehát én

in, mi az a modor, irány, vagy taktika, mellyet véleményem szerint statusférjainknak, megyei szónokainknak, s a'sajtónak, szóval: a nemzeti erők és szellem minden egyes képviselőinek, szóban, Írásban, működésben, jelen állásunkhoz képest követniük kell, ha hogy hazánkat valósággal boldogítani akarják.

A k o r m á n y i r á n y á b a n : viselőtök, minden szó, egész magoktartása által a kormánynak azon meggyőződést szerezni: mikép a szerencsét egy hatalmas statusnak lehelni alkotó része, érdeme szerint méltányoljuk, hogy következőleg Magyarország kifejlése, gazdagodása, nemzetisedése által az egész monarchia cohacsióját gyengíteni soha nem fogjuk; és hogy nemzetiségünk kifejlése nemcsak nem készület a kormány ellen, hanem inkább a nemzeti individualitás olly szilárdulása, melly új és hatalmas elem a közös erők summájában.

Hallgatni a monarchia külön részei heterogeneitásáról; mert ha alkotmányunk tiszteletben tartatik a kormány által, más tartományok szerkezetére semmi gondunk; —

Nem beszélni sakk-játékról; mert sakk nem gondolható ellenpárt nélkül s azzal végződik: s a k k

és matt a királynak, mi pedig a hű magyarnak nem szándéka.

Nem hirdetni a kormányról, hogy németekké akar tenni, a mi nem igaz; vagy ellensége a népnevelésnek, a mi méltatlan gyanúsítás.

Megyei körben: élni megyei hatóságunk szép igazaival, életet adni a meghozott törvénynek, salakjaiból kitisztítani a közigazgatást, engedelmességre végrehajtani a törvényszerű felsőbb parancsokat, gondosan előkészíteni a kötelező utasítások és törvény anyagait: nem pedig a közigazgatást botrányos zavarban hagyni, törvényhozási kérdéseket tetteleg eldönteni, a fenálló törvényeket elhanyagolni, s az újak alkotásában a legfontosabb elveket egy rövid felszólalással, és vivát-tal eldönteni; opponálni, midőn a kormány törvényt sért: de segítni, mikor jót akar, vagy a törvényt eszközli; s nem állítani fel folyvást olly elveket, mik mellett minden hathatós kormányzás lehetetlen;

Minmagunk ebbe szabni józan határt, megyei hatóságunk dolgában;

Számkivetni közgyűléseinkből a pisszegést és zongást, s nem rendszeresíteni azt; el nem ijeszteni

élesség és gúny által a máskép vélekedőket: de megelőzni minden befolyását azoknak, kiket arra sem törvény sem szokás nem igazol. —

A s a j t ó m e z e j é n : nem felszólítani a megyéket, hogy túl menjenek határaikon: hanem figyelmeztetni a hibára, mikor túl mennek; —

A z i f j ú s á g n e m e s érzelmeit buzdítani, tanulásra s cselekvésre felhíni: de nem elhithetni vele, hogy mint testület, társasági hatalmat képez; —

Nem agitálni oly módon, melly túl vág a kitűzött czélon: hanem higgadt vitatás alá venni egyetemben az újítások elveit s részleteit, nem pedig szenvedélyesen hirdetni oly elveket, miknek kivihe-tősége még rejtély;

A jogok mostani birtokosait figyelmeztetni a változott körülményekre, az idők szükségéire s a politikai méltányosságra: a földnépét pedig emlékeztetni az igen sokra, mi érette rövid évek óla történt; s a mi a jó akaratnak tetlegesebb bizonyosága, mint minden szóbeszéd; —

Központosaim, a mennyire lehet, három négy főtárgy körül, melly a legközelebb jövőnek legyen feladása s ezeknek alapos megfontolására fordítani egész eszmélet! erőnket.

A m á s n y e l v ű e k n e k ismételve kimondani s tettel bebizonyítani, hogy nem denationalisálni akarjuk okét: hanem csak módot nyújtani, miszerint a megmagyarosodott hivatali és közélet jóvoltiban kivétel nélkül részesülhessenek és így tetteleg osztozhassanak az alkotmány áldásaiban.

A külön vallásbeli felekezetiükre nézve: a catholikus Clerus törvényes állását tisztelni, az evangélikusok érdekét a törvényhozás által kitűzött pályán tovább is pártolni, nem pedig a papi jószágok iránti agitációra használni a vegyes házassági kérdést. —

Altaljában köz és magány élet mezején: jótékonytárgyat űzni, s szelíden és példával, de nem parancsolólag szólítani fel másokat; —

Tisztelni kevés nagy férfainkat, bár milly politikai szint viseljenek, s azokban minmagunkat; nem pedig a sárba lehúzni a kevés tekintélyt, melly köztünk még létezik.

És én bizonyos vagyok, hogy ha ezen taktikát a közéletben próbául csak a jövő országgyűlésig a nemzet bizalmát bíró férfiak magokévé tennék s állandón követnék: a kölcsönös bizodalom lábán fog-nánk állni kormányunkkal mindjárt az országgyűlés elején; meg lennének nyugtatva a gazdagok, lecsila-

pítva a szegények, enyhülve a Clerus, szelídítve a más nyelvűek reactiója, s haladásunk ösvényén a históriai bázison s a törvényes fonnák mellett élénken mozogva de veszély és bukás nélkül fognánk haladhatni. Mert ezen taktika a hazafiság, a becsület, a józan okosság taktikája; vagy is inkább nem taktika, hanem maga a hazafiság, a becsület, a józan okosság. Es az ilyennek sikere van, — sikerének lennie kell, különben az örökös igazságot és a józanság hatalmát kellene eltagadnunk.

Külpolitika és hazafiság viszonyai.

Már többször érinté a Világ rövid szavakban azon rendszcített piszkolódást, melyet egyik collegánk külföldi czikkeiben némelly idegen országlósékek ellen, jobb ügyhöz méltó állhatatossággal folytat A francziák királyának Lajos-Fülöpnek jut leggyakrabban az a becsület, ezen szutyongatások tárgyául választatni, s a Hírlap 73. számában találtató párisi (?) levél nem első példája a legmérgeőbb gúnyiratok s legtúlzóbb francia újságok szemétjéből mesterségesen összerakott mosaicnak, melly a magyar olvasónak a francia állapotok hű képe gyanánt mutattatik be. És mivel ez collegánknál nem egyes jelenet, hanem szabályosan s különös szorgalommal üzetik, és így egyik alkotórésze működésének, visszatérünk a tárgyra, s ezen szilárd igyekezet okai s jelentősége felett néhány nézetet kívánunk olvasóink elibe terjeszteni.

Nem hivatásunk idegen kormányzések, s ezek közt Lajos-Fülöp országlási rendszerét, eljárását és politikáját szoros és részletes bírálat alá venni. Erre éppen olly kevésbé tartjuk magunkat jogosítva, mint tisztelt collegünket. Lényegesen különbözik e tekintetben a mi állásunk a francia hírlapok állásától. Franciaország alkotmányos ország, hol szabad vitatás és sajtó uralkodik, és a szabad institutiók természetéhez képest különböző politikai pártok létezhetnek és léteznek; a francia időszaki sajtónak orgánumai tehát szükségkép egy vagy más párthoz tartoznak, jogosítva erre mind politikai igazaik s állásuk és a sajtó természete, mind pedig belső viszonyaik gyökeres és körülményes ismérte által. Ha tehát az ellenzés pártjának különböző árnyéklatú lapjai az országglószék rendszerét s egyes cselekvéseit szigorún megrójják, teljességgel nincs rajta miért felakadni: mert ők törvényadta szabadság mezején állanak; s habár ezen harcz, mellyel a nyilvánosság körében önyüyeik felett folytatnak, ollykor-ollykor a mérséklet kellő határain túl csapong is, ezt a vitatás élénksége, az ellenkező lapok megtámadásai s a szerkesztők politikai helyzete igazolják vagy legalább mentik. A külföldi újságíróra nézve azonban hiányzanak az illy részletes és körülményes megbírálnak elemei, hiányzik azon mélyebb behatás a viszonyok szövevényeibe, melly nélkül csak az önhittség merészei elhatározó ítélettel föllépni. Hiányzik továbbá a külföldre nézve az, mi a honfiaknál gyakran egyedüli ment-

ségc a felekezetességnek: értem a kénytelenséget egy vagy más részhez szorosán csatlakozni — A politikai jogokat élvező francia újságíró, kénytelen clébbutóbb az ott létező pártok egyikéhez kapcsolni magát, hacsak befolyás nélkül elszigetelve maradni nem akar; kell, hogy carlista vagy philippista, republikánus vagy monarchia embere, Mólé vagy Thiers, Guizot vagy Odilon-Barrot párthíve legyen; s mikor aztán a részen, mellyet választott, élénken szól, cselekszik, vagy ír; s hahogy Lajos-Fülöp országglási rendszerét hazájára nézve károsnak tartja, az ellen erősen kikel, csak politikai helyzetének engedelmeskedik. De az idegennek állása, mint már mondók, egészen más; őt inkább a nyugottan figyelés szerepe illeti, nála a párthoz állásnak oka, a szenvedélyes fellépésnek igazolása s annál inkább a piszkolódási rendszer minden mentsége egyiránt hiányzanak.

De van egy más oldala Lajos-Fülöp — úgymint minden más kormányzék országglási rendszerének, mellynek megbíralására a külföld és így jelen esetben a magyar is, teljesen competens. És ez ama viszony, mellyben rendszere a mi helyzetünkhöz áll; azon hatás, mellyet ügyeinkre közvetlen vagy közvetve gyakorol. Ezt látjuk, érezzük, kézzel foghatjuk; itt megvannak minden elemei az igazságos Ítéletnek; e tekintetben rendszere valósággal hálát, vagy gyűlölséget érdemel részünkről, és így azt e szem-

pontból kell főképp méltánylanunk. Csak ez külső dolgok megítélésében a hazafiúi álláspont, s egyzersmind hévmérője annak, gyakran akaratumk ellen, hogy min ügyeink iránt bensőleg mikép érezünk.

Mi már Lajos-Fülöp állása, e szempontból tekintve, Europa más nemzeteire, jelesen hazánkra nézve? — Politikai rendszere egy nagy szóban foglaltatik, melly annak elhatározott jellemet ad: ezen szó a ‚béke.‘ Azon roppant politikai criseseken keresztül, mellyeket Europa 1830 óta általélt, olly öszszebonyolódott viszonyok között, hogy békés megoldásuk a lehetetlenséggel vala határos, a legmerészebb igények s próbatételt ellenére; Lajos-Fülöp tíz súlyos esztendőnek leforgása alatt, életének veszélyeztetésével állandóan megőrzötte ezen nagy eszmét: ‚békét‘ Lajos-Fülöp tolt az a gát, melly a minden órán kitörni készülő viharoknak szilárdul ellenállva, az európai békét, minden ellenkező törekvés daczára, megmentette. E tény az egész civilizált világban el van ismerve: nyilvánosan bevallották azt azon országoknak statursemberei, hol a külső viszonyok legrészletesebben és a leghitelesebb kútfőkből vitattatnak, — értem Angolországot, s a számos nyilatkozásokat, mellyekben felekezeti különbség nélkül Wellington herczeg és lord Brougham, sir Robert Peel és lord Palmerston ismételve kimondták, hogy az európai béke fentartását, főleg és mindenek felett, La-

jos-Fülöp politikájának köszönhetni; s pedig — közbovetőleg legyen mondva — ezen angol statusférfiak ítéletében magyar liberálisaink tán még liberalismus dolgában is megnyughatnának?

A béke fentartását Európában olly nagy és hatalmas, a művelődés és humanitás legszentebb érdekeivel öszveforrt tekintetek igénylik; elannyira ugyauazonitva van az minden kifejlés és haladás eszméjével, hogy az, ki a békét megőrizte, egyszersemind örje és kezessége a civilizationak, a rendnek, az előmenetelnek. Igaz ez egész Európára, de főleg igaz Magyarországra nézve. Azok, kik a haladás barátjainak tartják magokat, nézzenek vissza a legközelebb lefolyt 11 esztendőre, s tegyék magoknak ezen kérdést: mi történt volna, mi lenne állapotunk, ha a háború 1831-ben kitörvén, a megajánlott 28 ezer embert harczmezőre vezetni, a már megígért 20 ezer embert kiállítani, nem sokára talán subsidiumot és katonát ajánlani kellett vala? — Tartatott volna-e ez esetben 3½ esztendős országgyűlés, hozattak volna-é üdvös törvények, lehető vala-é megvetni a jövő haladás alapjait? — és ismét, ha Lajos-Fülöp most esztendeje, a sokaknál olly népszerű Thiers úr tanácsát követve, Mehemed Ali miatt Európával harczra kel, nem súlyosodik-é reánk sokszorozott erővel az ügyis kínos pénz-crisis? Nem állunk-é egy subsidionalis országgyűlés küszöbén? űzhetjük-é nyugottan és elfo-

guglatlanul mint most, belső ügyeink s haladási kérdéseink jótékony előkészítését és megvitatását? — Egész Europa békére szorult, jótékonyágával semmi hadi dicsőség fel nem ér, s a háború mármost csak úgy nem vétek, ha becsület, önállás és létezés védelmére foly; de ha valakinek, úgy bizonyosan Magyarországnak van a békére elkerülhetlenül szüksége hacsak haladási pályájáról vesztglés és szegénységre ismét lelépni nem akar.

A béke tehát nélkülözhetlen föltétele minden kifejtésünknek: a békének pedig leghatalmasabb kezesége Lajos-Fülöp politikája. S ez ama viszony, melly közte és köztünk fenáll; ez azon érdeme, mellyet tőlo hazánkra nézve senki meg nem tagadhat. Mit jelent tehát ezeknek ellenében a folytonos ócsárlás? micsoda hazafiúji érzelem, milly politikai tekintet, s a convenientiának milly nézete által van igazolva, vagy csak mentve is? mit jelent ezen örökös megtámadása a béke fejedelmének azok részéről, kik, ha háborúra kerül a dolog, a háború eszközeinek megadásában bizonyosan legutolsók leendőnek?

Ismerjük mi a panaszokat, mellyeket Franeziaországban az ellenzésnek különböző osztályai, a carlistáktól fogva a dynasticus bal-oldalig és a republikánusoktól le a socialistákig Lajos-Fülöp ellen emelnek.

Ismerjük a rokonszenvet, mellyel némelly hazánkfia ezen különféle elvek némellyikéhez vonzódik. De még akkor is, ha ezen panaszok tízszerte olly alaposak volnának, mint a millyenek nem; vagy ha az érdcklett elvek valóban általános helyeslést érdemlenének, mi azt fognék mondani: ez a francziák dolga, s ránk nem tartozik. Ha mi magunkat idegen kormányok feletti Ítéleteinkben politikai rokonszenvek és nem az által hagyjuk vezéreltetni, hogy azok mireánk miképen hatnak? hahogy mi a háborúskodó, de a bal-oldal fele hajló Lajos-Fülöpöt szeretjük, ellenben a jobb oldalra támaszkodó, de béketartó Lajos-Fülöpöt gúnyoljuk, akkor elvétettük idegen ügyek megítélésében a valóságos szempontot, melly nem lehet más — a haza fiúi, a nemzeti szempontnál. Kik ezt cselekszik, azoknál a theoria megölte a praxist, s a politikai rokonszenvek elnyelték azt, mit elnyelniük nem szabad: a hazafiságot.

Papi jószágok.

Az erkölcsi világban nincs jó, nincs üdvös igyekezet és törekvés, mellyhez fattyúsarjadék gyanánt balfogások és fonák próbatétek nem szövetkeznének. A forrongás korában minden újítás haladásnak címezi magát, minden változtatás előmenetelnek; de a nyilvánosság feladása: nem túrni a káros zavart, megválasztani a konkolyt a tiszta magtól, s a vitatás útján kitüntetni, hogy szándéklott terv és lépés érdemli-é, vagy — csak bitorolja a mindig igénylett tisztességes elnevezést.

Ezen észrevételeket támasztó bennünk Borsod megye minapi végzése, melly által a papi jövedelmek országos szabályozását, s a feleslegnek nevelési célokra fordítását az országgyűlésen indítványozni határozó; mert ezen végzésről véleményünk szerint bátran elmondhatni, hogy a haladás címét bitorolja, eredő-

tót nem érett megfontolásból, hanem, talán az indítványozók tudta nélkül, a polgárok egy bizonyos osztálya iránti idegenségből veszi, s nem új igazságokon, de régi tévedéseken alapul. Olly lépés, melly ha sikerülne, igen csekély, kétes, és máskép is elérhető jó eredményeit messzeható és orvosolhatlan káros következzésekkel fogná megboszúlni. Vannak elvek a polgári társaságban, mellyek magokkal játszani nem engednek, mert egy részről a társaság előtti állapot irányában, más részről a forradalmak ellenében állnak elválasztó vonal gyanánt; s nincs példa, hogy azokat büntetlenül kormány vagy nemzet megsértette volna.

Az egyházi javak Magyarországon kétféle eredetűek; vagy királyi adománylevelek, vagy magános személyek adakozásai által jutottak a cath. egyház és egyháziak birtokába. Ha a koronás fejedelem, alkotmányos jogánál fogva, magánosoknak adta volna a kérdéses javakat, azok a nemzetség magvaszakadtával visszaszállottak volna a koronára: az egyháznak szentelt adománylevelekben nincs fentartva semmi tulajdoni jog, sőt több esetben világosan ki van mondva az ellenkező, s az adomány rendeltetése, t. i. a cathol« vallás és isteni tisztelet fentartása, egyenesen ki van fejezve. A közállomány feje által s annak nevében adott ajándék nem választható el azon feltételtől, mellyekhez kötve van. Míg tehát a kimondott cél betöltése lehetséges, addig az adományt attól

elidegeníteni nem lehet, mert mind a királyi, mind a magános adományok esetében, a sajátságai jog azon épül, hogy volt-e joga adni az adakozónak, s az, a ki kapta, képes-e elfogadni az ajándékot? s mihelyt a két kérdésre igenleges a felelet, a dolog el van döntve. A hova fordítás szabályát pedig az adakozó akaratja „mens fundatoris“ képezi, és így még akkor is, ha azon erkölcsi személy, kinek az adomány nyújtott, többé nem léteznék, az adomány hova fordításában az adakozó akaratjának szellemét kellene követni. A minek meg nem tartása egy tíz éves végrendeletnél közindignatiót okozna, azt százados gyakorlat által szentesített adományokra nézve mellőzni nem lehet. És habár mértéken túl bőven jutott is az ajándék egyes adományozók részéről az egyháziaknak, mihelyt joguk volt adni, éppen úgy jogszerű birtokuk az ajándék, mint a nagy-enyedi Collegiumé mind az, mit Bethlen Gáboriul kapott, ha bár úgy látszanék is valakinek, hogy azt kevesebb is elegendőleg lehetett volna ellátni. így tehát Magyarországon, bár micsonda változtatásokon menjenek is által a cath. püspökségek száma, határai, és az egyházi bencficiumok felosztása, míg catholikusok, catholikus vallás és isteni tisztelet, és ezt kiszolgáltató egyháziak létezni fognak, nem fog előfordulhatni azon eset, hogy királyi adomány-levelek, vagy magánosok ajándékai által a cathol. egyháznak szentelt javak, jogszerűtlenség és törvényrontás nélkül, más mint a megnevezett ezelokra fordíthatassanak, és pedig kényszerítőleg még

nevelési czélokra sem, míg be nem bizonyíttatik, hogy földleírás, malhesis és nyelvek tanítása ugyanannyit tesz, mint a vallás igazságainak, s az isteni félelemnek csepegtetése az emberi szívbe, és hogy az, ki az egyik czélnak szentelte vagyonát, azt a másokra is kész volt volna ajánlani.

Mind azon különböztetések az egyházi és más magános javak természete közt, mellyeket a dolog ezen egyszerű állásának ellene szegezni szoktak, felette ingatag és önkényes alapon nyugszanak. Miért érdemelne több tekintetet a firól lira szálló vérszerinti örökösödés, mint azon szellemi fonal, melly az egyház szolgálait hasonlókép szakadatlanul lépteti egymás sa-ruiba? —

Történtek igen is, illy különböztetések segedel-mével, megsértései az egyházi javaknak több országban,, némelly helyütt kormányok, másutt a forradalom-ra hevült nemzetek által Az első osztályhoz tartozik, a mi nálunk történt, s az ország Rendei által mindig és méltán rosszaltatott; noha illy esetben a következesekre nézve kevesebb veszély van, kivált míg a fejedelem ugyanazon vallásnak híve marad. De mikor alólrul jöttek a sértések, mindig előpostáji voltak a tulajdoni jog általános megtámadásának; mert a tömeg, mihelyt egyszer észreveszi, hogy a másét el-

venni szabad, vérszemet kap, az eredményt látja s nem az indítókokat, s a revolúciók s szenvedélyek logikája erősebb korlátokat is letör, mint azon vékony falat, melyet a törvénytudók a vagyon különbféle nemei közti különböztetések által a magány saját óalmára felállítani igyekeznek. Ki pedig az egyházi javak sajtóügyi jogát a státus eszméjéhez köti s annak akaratjától akarja felfüggeszteni, az nézze Irlandot s élvezze ott teoriájának gyümölcsseit.

De hála Istennek! mi ezen ponton nem állunk. A vallás, melyben születünk s neveltetünk, még máig is a magyar nemzet többségének vallása; — nincs itt szó semmi extremus esetről, az egész indítványt a pozitívitás mezején s a tetteleg létező viszonyok szempontjából lehet és kell tekinteni. És épen azért kívánjuk azt politikai részéről némileg felvilágosítani, szavainkat főképen a két hitvalláson lévő evangélikusok érdekei s értelmessége képviselőjéhez intézván, kikben a hazának több bölcs, hazafi-keblű s erényes polgárit tiszteljük.

Nekünk úgy látszik, hogy mikor egy országban különböző vallásbeli felekezetek léteznek, azoknak egymás irányában egy bizonyos állásuk s ebből folyó bizonyos kötelességeik vannak. Ezen állás hazánkban törvények által van elhatározva. Az evangélikusokra

nézve a békekötések s az 1790: 26. t. ez., a cath. egyházra nézve az egyháziaknak törvény és koronázási hitlevelek által megszentelt jogaik összesége teszük ezen kölcsönös status quo-t. Ezen állása a dolognak nem rekeszti ki sem egyik sem másik részre nézve a törvényhozás azon jogát, hogy javítólag a kölcsönös állapotokhoz ne nyúlhasson; és a két utolsó országgyűlésen elegendőképen kiviláglott, hogy mikép és melly szellemben kíván élni az evangélikusokra nézve e jogával a magyar törvényhozás. — De hacsak örökös küszködés mezejévé nem akarjuk tenni e hazát, annak mintegy *pactum tacitum* gyanánt kell tekintetni, hogy egyik vallásos felekezet a másiknak status quo-ját meg ne támadja. Mit mondanának evangelicus atyánkfijai, mit mondana maga az országgyűlés, ha a cath. egyház egy tagja az 1790:26. t. ez. valamelly rendeletének megszorítását indítványozná? — Azt mondaná és helyesen, hogy azon, az országgyűlési *theoria* szerint, még *perfectibilis* és jóvolíban még bővíthető törvény, a kedvezésekre nézve, mellyeketaz evangélikusoknak nyújt, *lex perpetua*, és hogy azokhoz nyúlni nem szabad.

De ha ez így van, nem követelheti-é a cath. egyház maga részére ugyanezen elvek megtartását az evangelicus felekezet részéről? — Az ő jogai kevésbbé szentek-é, állása kevésbbé nyugszik-e a törvények ótalma alatt, érdekei kevésbbé vannak-e a hi-

tét Követők érdekeivel összeszöve? — S ha ezek ellen szabad és méltányos fellépni, ha jogainak korlátozása nyíltan indítványoztathatik, s így implicité az mondatik, hogy *status-quo-jának* az o kárával! megváltoztatására próbát tenni szabad, akkor kérdem: nem szűnt-é meg tetteleg a béke állapotja a különböző vallásbeli felekezetek közt? — nem nyílik-e meg újra a harc, mellyel béfejezettnek tekintettünk? s lehet-e roszalni azt, ki a háború állapotában szabados módokat tetszése szerint használja?

Épen ezért tehát s azon őszinte akaratnál fogva, mellyel evang. atyánkfijai igazságos követeléseiket mindig pártoltuk és pártolandjuk, a legtisztább szándékból kell óhajtanunk, hogy illy dolgok sehol, de főkép olly helyzetű megyékben mint Borsod, ne történjenek, s ezen eredményt bizvást várjuk a józabbak és magasabb állásúak mérséklő befolyásától; mert ha folyvást illy megtámadások intézletnének a calh. egyház ellen, ennek mindennemű hasonló lépései előre igazolva volnának. — Egy lépést tett a cath. magyar egyház a vegyesházasságok dolgában, melyet sokan törvénytelennek tartanak. Az országgyűlés nem tudott megegyezni a tárgy felett. A megyékben zaj támadt, s önhatóságukkal akarják eldönteni azon európai kérdést, mellyen az országgyűlés segíteni nem tudott, s mellyel egy protestáns statusban

a fejedelem korlátlan királyi hatalmával keresztülvágni képes nem vala. — A dolog függőben van. Egy az evangelicusok állásán javító terjedelmes törvényjavaslat királyi helybenhagyástól függ. És most, hogy meg legyen mutatva, mikép a cath. egyház valóban törvényt rontott, és mikép a felterjesztett törvényjavaslat a cathol. egyház érdekeit teljességgel nem sérti, annak állását és jogait megalapító törvények felforgatása indítványoztatik?

Számos catholicus pártolja az ilyen indítványokat, sokan osztoznak az egyháziak elleni elkeseredésben, s ezen hajlam a vegyesházasságok körüli vita által tetemesen tápláltatik. De mi különbséget teszünk egy vallásos felekezet állandó és valóságos érdekei, s egyes híveinek szcmpillantási ingerültsége közt, s tagadjuk, hogy ennek felhevült tolmácsai amazoknak nagyszerű fontosságát képviselhessék. Álljon bár mikép a vegyesházassági ügy, s érdemeljen bár melly rosszalást az egyháziak e részbeni tette, — a catholicusoknak mint vallásos felekezetnek érdeke soha sem javalhatja a z t, hogy a sajátági jogoknak megsértésével, a catholicus isteni tisztelet szükségének meghatározása, és ezen alapon az egyházi jövedelmek szabályozása olly hatóságok befolyásával történjék, mellyekben a protestáns elem naponként elhatározóbb szerepet kezd játszani. — Az evangelicus alapítványok mentve vannak min-

den befolyásától a catholicusoknak; épen így méltányos és igazságos menten tartani a nem-catholicusoknak minden befolyásától oly javakat és jövedelmeket, mellyek cath. adakozók által tisztán cathol. czélokra szenteltettek — És itt nem tesz az semmi különbséget, hogy sokan nem helyeslik a módot, melly szerint a catholicus egyháziak javaikat használják. Ha igaz is, hogy többet tehettek volna s tehetnének némellyek, de más részről még igazabb, hogy még a legújabb időkben is igen számosán a cathol. egyház tagjai közül vagyonukkal úgy bántak, hogy az őket rosszaló világiak nagy része bátran önkebelébe nyúlhat, s visszaveendi kárhóztató ítéletéi.— De bár hogy legyenek ezek, illy tekintetek a sajátjog megsértését soha sem igazolják. Mihelyt egyszer valakit tulajdonától megfoszthatni azért, mert azt nem úgy használja mint mi jónak látjuk, megszűnt a sajátí jognak minden bátorsága. Ha azért lehet elvenni a nagyváradi vagy Csanádi püspökiül javainak felét, mert mi azt más üdvös czélra akarnék fordítani, úgy A. herczeg, B. gróf, G. báró, D. nemes, E. banquier és F. nagykereskedő sincs hasonló próbatét ellen biztosítva. Valahányszor megfordulnak a nézetek, és új eszmék fejlenek ki, mindannyiszor új veszély fenyegeti a sajátí jogot. Vége így minden biztonság. — Tiszteljük hát az elveket, mellyek nélkül nincs üdvesség a polgári társaságban, s ne engedjük, hogy a felekezetek önnyereségüket a mások jogainak eltiprásában keressék. Emlékezzünk

meg Sieyes szavaira: „soyez justes si vous voulez être libres“ — legyetek igazságosak, ha szabadok akartok lenni.

Protestantismus, magyarismus, slavismus.

Nemzeti nyelvünk ügyét eddigelé minden magyarországi és az ország Rendei is minden alkalomkor általános nemzeti ügy gyanánt pártolták. Azt mondták, hogy általa az általános nemzeti értelmességet, egyetértést s erkölcsi erőt, és így az ország jólétét, boldogságát s dicsőségét szándékoznak kifejezni és emelni s ez által a királyi széknek a megszilárdult, mívelt, nyelv- s érzeményben összeforrt nemzetben rendíthetlen alapot és támaszt adni. Minden felszólalásuk a hazai nyelv mellett azon eszméből folyt ki, hogy annak terjesztése s emelése az egész nemzetnek kivétel nélkül közös érdeke: soha nem jutott eszökbe azt ügy tekinteni vagy tekintetni, mint egy vagy más felekezet, osztály vagy politikai czélzat javára különösen irányzott eszközt, sőt inkább gondosan óvakodtak minden illy gyanú ébresztésétől, és ezen bölcs s a józan okosság által javasolt politika útján sikerült e nyelvre, val-

hasra és érdekekre nézve megszakadott országban általános egyetértést szerezniük minden honfi közt a magyar nemzetiség ügyében, s kinyerni a kormány meg-egyezését azon törvényekbe, melyek 1790 óta egy- v másra következeit országgyűlésinkén a honi nyelv elő-mozdítására további előmenetek alapjául meghozattak.

Az előttünk fekvő röpirat*), melly tulajdonképen válaszul van írva a lőcsei professorok dolgában gr. Zay ellen intézeti bárdolatlan megtámadásra, s mint ilyen körünkön kívül fekszik, tudtunkkal legelső oklevél, melly egészen más színben tünteti fel a magyar-nyelv dolgát és azt egyenesen politikai nézetek s felekezeti érdekek eszközének vallja. Feladása: meggyőzni a ma-gyarországi protestáns szlávokat, mikép leglényege-sebb érdekeik veszélyeztetvék, ha megnem magyaro-sodnak főökúi azonban nem a nemzetiség és haza ügye, hanem a protestantismus és bizonyos liberális eszmék vannak felhozva s az egész munkácskán vé-gigmenő főgondolat e két elemnek ugyanazonítása a magyar nyelvvel.

*) Egész czíme ez: Protestantismus, Magyarismus, Slavisinus. Als Antwort auf die gegen Grafen Carl Zay, General-Inspector der evangelischen Kirchen und Schulen A. C in Ungarn erschienene Schrift. Vom aller Menschen Freunde, nur der Finsterlingen Feinde. Leipzig 1841. Verlag von Georg Wigand.

E szempontból indul ki a szerző minden okoskodásiban. Így p. o. midőn a szláv nyelv mellett Magyarországon buzgókat három szakaszra osztván, az első rendbelieknek, kiknél t. i. e buzgalom csak tudományos bibelődés — nagylelkűleg megbocsát, a második osztályzatra, melly t. i. az éjszaki óriás érdekében dolgozik, — érdeme szerint anathemat mond; a harmadik osztály emberei ellen, — kik egy bizonyos ausztriai királyipálcza alatt alakítandó s Magyarország éjszaknyugoti részeit magában foglalandó West-Szláv birodalomról álmadoznak, — csak azon egy erősséget tudja, hogy a magyarországbani protestáns szlávok azért nem lehetnek ezen combinációnak baráti, mert ezen képzelt birodalomban a protestáns elem gyengeségénél fogva csak hamar fel fogna a hatalmasabb cathol. elem által emésztenni. Nekünk úgy tetszik, hogy illy West-Szláv birodalom ellen, „melly Magyarország éjszaki részeit is magában foglalná“ a magyar hazafinak még más okadásokat is kell találni, mint csupán a magyarországbani protestáns szlávok érdekét; mert hacsak ezen ok felfogható a West-Szláv birodalom eszméje ellen: úgy a magyarországbani cathol. szlávoknak éppen azon okból kellene ezen combinációhoz szitui, mellynélfogva a protestáns szlávok attól idegenek, — a mit ismét mi teljességgel meg nem engedhetünk.

Miután így ügyekezett volna megmutatni, hogy a Szlavismus minden pártolója, bármely árnyéklathoz

tartozzék, csak vést hoz a protestantismusra, a szerző azt nyilvánítja: hogy ő, ha az által alkotmányos és vallásos szabadságát biztosíthatná, nemzetiségét még a pescherünk nemzetiségének is kész lenne feláldozni; mert meg van győződve, hogy még a pescherfihk is, ha ama kétnemű szabadság szelleme őket áthatná s nálok függetlenül kifejlődhetnék, félszázad múlva a legértelmesebb nemzetek sorában fognának állani. (?) Mennyivel inkább kívánhatja tehát a magyarországi szlávoktól, hogy nemzetiségüket egy ifjú erőteljes és fényes jövőt ígérő nemzetiséggel, t. i. a magyar nemzetiséggel, felcseréljék? Nem sajnálatos-é, hogy a Protestantismus nyelvükön lebeg, de szívök csak a Szlavismus mellett dobog? s inkább akarják azt, mint nyelvüket áldozatul hozni? Nem szomorú-é nem akarni látni, hogy a magyarosodásban fekszik a Protestantismus jövője?

S mintha még eddig sem mondott volna eleget a szerző, szükségesnek látja még tovább menni s előre megfelelni azon vádakra, mellyek, úgymond, azért fognak ellene intézteni, mivel a protestantismust s magyarosodást bizonyos politikai eszmékkel hozta összeköttetésbe. E vád, véleménye szerint, kétféle lehet; egyik: hogy „egy magyar köztársaság szándékoltaik alakíttatni“ s ezt cliszonyodva visz-

szalóki; másik: „hogy Magyarország önállásának szélesebb értelembeni kivívására vannak igyekezeteink irányozva.“ E vádat a szerző elvállalja, mert szerinte e törekvés csak dicséretet érdemel, s ennek bizonyosságul elősorolja politikai reményinek hitágazatát tizenhárom pontban. Bővített kiadása a szathmári 12 pontnak, melly a szerző meggyőződése szerint mind csak magyar nyelv és Protestantismus által elérhető s hazánknak az önállás azon nemét fogná biztosítani, mellyel az utolsó angol király alatt Hannovera bírt.

Ennyit figyelmeztetés gyanánt a röpirat vázlatából, mellyet lapjaink szűke miatt kénytelenek valánk megrövidíteni; s csak arra kérjük olvasóinkat, hogy a munkácskát mint valóságos curiosumot megszerezni, s azon figyelemmel végig menni ne sajnálják. — Meg kell vallanunk: hogy könyvvel, mellyben a szükséges hangulat elhibázva inkább volna, melly alkalmasb lenne a kormány s nemzet közti bizodalmát s az ország külön-ajkú s hitű lakosai kívánatos egyetértését felrázni; egy szóval, fontos tárgy körüli éretlenebb kontárkodással, mint melly a kérdéses röpiratban mutatkozik, már rég ideje, nem vala szerencsénk találkozni. — E nézetünket röviden így igazoljuk:

Elő s legnagyobb büntetése a szerzőnek az leend, hogy szavai azoknál, kikhez intézvék, egészen ellen-

kező hatást teendnek, mint melyre számítva voltak. Ezen senki, ha körülnéz, s a már történeteket meggondolja, nem kételkedhetik. A magyar törvényhozás eddigelé azt, hogy az országban lakozó bármely néposztálytól nemzetiségének feláldozását kívánná, sehol és soha nem mondotta; soha sem kívánt többet az országban lakozó idegenajkú honfiaktól, mint azt, hogy magyarul tudjanak. — És még is milly roppant akadályokra akadt szelid bánásmódja! milly hatalmas ellenszeggüléssel kell harczolnunk! — s a szerző sikert remél, midőn a szlávokat éppen abban, mi a nemes kebelnél legszentebb, öszleges individualitásukban nyersen megtámadja; midőn tőlük világosan s félrenemmagyarázható szavakban parancsolólag igényli a Protestantismus nevében azt, mit a magyar törvényhozás tőlük haza s közalkotmány nevében soha sem követelt „nemzetiségük feláldozását!” — S vak buzgalmában nem látja, hogy homlokegyenest ön szándéka ellen rugódozik.

Másik botlása a szerzőnek; feledni: hogy Magyarorszában a kitűnő többség catholicus. Ha a nemzetiséget s azzal összekötött szent érdekeket tenyésztetni akarjuk: nélkülözhető-e ezen cathol. többség közremunkálása? és ha nem, úgy használunk-e a nemzetiség ügyének, mikor azt főkép protestáns érdek gyanánt tüntetjük fel?

Még más észrevétel: szabad volt-é hazafi szerzőnek megfélejtkezni, hogy Magyarorszáiban catholicus szlávok nagy számmal léteznek? lehetséges-é ezeknek magyarosítása, ha magyarosodás és Protestantismus ugyanazoníttatnak? nem ébreszt-é nálók illy beszéd méltó féltékenységet vallás és nemzetiség dolgában egyszerre; s lehet-é csodálkozni, ha azt hiszik, hogy a magyarosítani törekvők egyszersmind vallásuktól akarják őket megfosztani? — ki így cselekszik, az nem áldozza-é fel az országos czélt, az általános megmagyarosodást a protestantismus érdekének? s nem mondhatni-é méltán róla: hogy keblében a protestáns a jó hazafit elfojtotta?

Épen így áll a dolog a kapcsolt tartományokra nézve is. Azoknak lakosai merő catholicusok, s eddigelé a magyar nyelvtől idegenkednek. Kölcsönös viszonyaink napról napra kényesebbek, s a leggyöngédebb törvényhozói tapintatot igénylik. De kérdem: le fogjuk-é győzni ez idegenkedést, és nem inkább nevelni az ott létező ellenszegülést, s csirájában előlni a némellyekben fejledező vonzódást a magyar nyelvhez, ha fenhargon hirdetjük: hogy a magyar nyelv a protestantismus nyelve, s hogy egyiknek győzedelme a másiknak diadalát föltételezi? lehetséges-e fonákabb politikát kigondolni? lehet-é tudományosabb bizonyossággal eszközteni, hogy a kapcsolt tartományok magyarosodása örökös lehetlenséggé váljék? —

És végre; szorulunk-é nemzetiségünk további terjesztésében a kormány szíves és őszinte segedelmére? ha igen, úgy tarthatunk-é arra számot, mikor a nemzetiség ügyét úgy tüntetjük fel, mint bizonyos politikai célok eszközét, vagy úgy, mint a protestantismus győzedelmét? kívánhatjuk-é azután, hogy a kormány nemzetiség ügyében bona fide elősegítsen, s nem fosztjuk-é meg magunkat illy oktan beszédek által a legszükségesebb szövetségestől?

Meggyőződésünk szerint a magyar nyelv-és nemzetiség-terjesztés érdeke kívánja, azt úgy adni elő s úgy üzni minden alkalommal, mint közös nemzeti ügyet, melly minden hon-polgárnak egyformán szükséges és üdvös. Nem valamely osztály érdekét, nem egy vagy más vallásos felekezet túlnyomóságát, nem bizonyos politikai eszmék győzelmét kell általa keresni. Csak míg illy színben jelennek meg törekvéseink, csak míg illy széles nemzeti alapon a vélemények különbözősei felett trónol a nemzetiség ügye, követelhetjük méltán minden jó hazafi részvétét, s a kormány őszinte pártolását; mihelyt a magyar nyelvet bizonyos politikai nézetek eszköze gyanánt, vagy egyes felekezetek érdekében üzzük s ajánljuk, lehúztuk azt a nemzeti dísz és nagyság fényköréből a pártérdekek szennyes mezejére, s nincs többé jogunk felháborodni, ha törekvéseink ellenzőkre találunk, ha tagadtatik, hogy a közös jótakarjuk, s ha egyoldalú s szűkkeblű célzatokkal vádolta-

tunk. — Hogy hazánk s nemzetiségünk ellenségei álljanak elő illy gyanúsításokkal, hogy ők keressenek a nemzetiség köpönyege alatt pártérdeket vagy felekezetességet, az megfogható lenne előttünk: de hogy Magyarországról s a magyarnelv és nemzetiség nevében történjenek illy nyilvánítások, azt az idő különösségei közé kell feljegyeznünk.

Minél tovább fontolgatjuk a röpiratot, annál inkább meggyőződünk, hogy abban nem lehet s nem kell a protestáns-fél bölcs és mély béléltású főnökeinek nyilatkozását keresni. Lehet-é róluk feltenni: hogy a Protestantismus érdekeit így merőben ellentétbe állítsák az ország egyéb lakosinak érdekével? — illy rász számvetés csak egyes túlbuzgók agyvelejében támadhatott. És mi nem is kétkedünk, hogy a kérdéses röpirat szerzőjét érett meggondolás után maga az evangélikusok főgondnoka is oda fogja sorozni, hová az való: a fogadatlan prókátorok categoriájába, s e szavakkal bocsátandja-el magától: rien n'est plus dangereux qu'un sot ami.

Vidékiek megyei gyűléseken.

Ha helyhatósági rendszerünk, mint alkotmányunk természeténél fogva politikai létünknek talpköve, minden időben szorgos figyelmet és ápoló gondoskodást érdemiét a hazafi részéről, mennyivel inkább igényli azt most, midőn a közigazgatáson s az új törvények életbeléptetésén kívül, a törvényhozásnak legcsiklandósb kérdései forognak fen csaknem szünet nélkül a megyéken, s ezeknek tanácskozásai képezik a kötelező utasítások, és így a jövő törvény anyagját! — Ha valaha úgy most kell iparkodnunk megyei tanácskozásink köréből eltávolítani minden visszaélést, s visszavezérelni azokat azon tisztaságra, melly az institute eredeti rendeltetésének megfelel s a biztos sikernek egyetlen kezessége. Ezen visszaélések sorában, véleményünk szerint, egyik legtetemesb azon befolyás, mellyel sok helyütt a megyéhez nem tartozó egyének, közvetlen vagy közvetve a megyei gyűlésekre gyakorolnak.

Nem szólunk most sem a honorátorokrul, kik iránt már volt alkalmunk nyilatkozni, sem arról, milly kortul fogva lehessen a nemesnek megyei gyűlésen szavazati jogot tulajdonítani. Ennek elhatározása jelenleg még a megyéktől függ, s véleményünk szerint azok minden törvényhozók példái ellen cselekesznek, ha tanulókat s kiskorúakat politikai jogok gyakorlába léptetnek. De a mint mondók, mi e helyen nem ezekről szólunk, hanem csupán azokat említjük, kik köztudomás és önelismerésök szerint a megyében sem állandóul nem laknak, sem nem bírnak, s annak terheihez nem járulnak.

Kétféle azon hatás, mellyel illy egyének megyei gyűléseken a megye valóságos tagjainak testületére magoknak szereztek: közvetett és közvetlen. A közvetett hatás a vidékieknek a megye tagjaivali vegyületében gyökerezik. A közvetlen befolyás a vidékiek felszólalásában, zajongásában, felkiáltásiban áll. Eredményileg mindkettő egyiránt káros: physice lehetlenné válik a megyebelieknek, hogy helyeikhez juthassanak; a tolakodni nem akarók vagy nem képesek, elmaradnak; elkedvetlenednek azok, kik szavazatukat egy egészen ismeretlen tömeg zajongásában látják elveszni; lehetlenné lesz az elnöknek, hogy a valóságos megyei többséget kiösmerje; a képzelt majoritás tekintélye elnémítja a máskép gondolkozókat, s egykét népszerű szónok kezére jásztatik a köz-

ügyek igazgatásának egyedárúsága. Mindezek együttvéve, olly helyeken főkép, hol a gyűlések vásárkor tartatnak, s számos iskolai vagy törvénygyakorló ifjúság van, a gyűlések physiognomiáját egészen megváltoztatják, elannyira: hogy az sokszor minden más-hoz inkább hasonlít, mint azon megye nemességének gyülekezetéhez, mellyel törvény s alkotmány szerint képeznie kellene.

Ezen természetelleni állapot, mellyet az általa nyertesek rendszeresen hoztak elő, s a közvélemény annyiszor bitorlót szép szerepében szeretnek feltüntetni, kétfélckép szokott igazoltatni. Először a régi magyar gyakorlat és szokás, másodsor a törvény azon rendelete által, hogy a megyegyűlések nyilvánosan tartassanak — ut congregationes palam et publice celebrentur —; mert hogy volna törvény, melly a vidékieknek a megyei dolgokra befolyást engedne s a tisztválasztási törvények világos rendeletéből folyó erősséget meggyengítné, nem tudjuk s állíttatni sem hallottuk.

A mi már a szokást és gyakorlatot illeti, lényeges különbség van a múlt idők és a jelen közt. Csak a minap rajzolta túl ecsettel Balogh János azon kort, midőn a legkitűnőbb megyei hivatalok elfogadására is kényszeríteni kelle az embereket! Mit ártott, mit árt-

hatott akkor egyikét vidéki nemesnek részvéte a gyűléseken? szavazások nem voltak, zajongás még kevésbé; 20—25 vagyonos és tekintélyes táblabíró ülte körül a zöld asztalt, nem perorált de tanácskozott, s a dolgok többnyire egyéltelműleg végeztetlek, mert mindegyik rész engedni szokott valamit vélekedéséből. Ha egyszer másszor egy vidéki nemes felvilágosítólag megszólalt, mi rász oldala lehetett ezen informativum votumnak? S ha a magyar vendégszeretet nemcsak a beiktatási de a tisztválasztási ünnepekre is meghívta a szomszéd megyéket, lehetett-e ez veszedelmes olly tisztválasztásokon, mellyek többnyire pap-marasztások voltak? — De kérdem: mi hasonlatossága van ezen itt leirt helyzetnek a dolgok mostani állapotával? — Amaz egykori néhány tiszt és hallgatózó vidéki nemes miképen identificáltathatik azon zajongó anonymus tömeggel, melly most a helyeket a teremben jókor elfoglalja, az asztal körül ülőknek hátára dűl s irgalmatlanul rivalg? Azt, mi amazokra nézve bátran történhetett, lehet-e ezekre alkalmazni? S nem volt-e már több megye a régi magyar szívesség félretételével, önvédelem tekintetéből, kénytelen felhagyni a szomszéd megyék meghívásával tisztválasztó gyűlésire? —

Mi a nyilvánosságot illeti, a „*palam et publice*” szavaknak és a leirt állapotnak, vélekedésünk szerint, egymáshoz semmi köze. Nyitva kell igen is lenni a

terem ajtajának, nyitva a karzatnak; — de ebből az, hogy a megyebeliek jogaik gyakorlásában a vidékiek által megszoríthatassanak, teljességgel nem következik. A nyilvánosság nem a hallgatók számától függ, mellyet a nélkül is a hely kiterjedése föltételez, hanem abban áll, hogy hallgató, különbség nélkül, akárki lehessen. A hely, mellyet a megyei tagok üresen hagynak, a hallgatóságé; nem pedig megfordítva, mint most: a hallgatóság által üresen hagyott hely a megyebelieké. Most, mikor a közgyűlési tanácskozások nyilvánossága hírlapok által is eszközöltetik, nevetséges volna a megyei helyhatósági jogot és rendszert a megyebeliek megszorításával, az a nélkül is realisálható nyilvánosság ürügye alatt más tekinteteknek alárendelni.

Főleg azonban és mindenek fölött a helyhatósági rendszer eszméjével, természetével és rendeltetésével ellenkezik a vidékiek befolyása. Az egész helyhatósági rendszer az egyes megyei universitások individualitásán, a megyében foglalt egyének s érdekek szellemi egységén alapul; ez pedig el van szalasztva, mihelyt vidékiek határoznak. És ez tökéletesen igaz, bár melly nemét vegyük is a megyei ügyeknek s tárgyalásoknak. Tegyük, hogy X. vármegyéről van a szó; statútum indítványoztatott, kit fog kötelezni ha létesül? az X. megyeit, és így nincs joga hozzászólni a vidékinek. — Egyes ember vagy község dolga fo-

rog szőnyegen? úgy de a törvények, mikor egy vagy más tárgy elintézését a megyékre bízzák, ezt mondják: „Comitatus, az illető megye, sehol azt: nobilis regni, és így itt ismét nincs szólója a vidékinek. Teher-kivetésről van a szó? ha nemesekre, úgy azt a vidéki nem fogja fizetni, és így nincs hozzá köze; ha nem-nemesekre, úgy nincs közte s köztök semmi viszony, és így ismét semmi alap a hozzászólásra. — Utasítást kell adni a megyei követeknek, vagy felszólítást intézni a megyékhez körlevél által valami közügyben? de ez az utasítás megszűnik X. vármegye utasítása lenni, ez a körlevél nem X. vármegye vélekedésének nyilvánítása, ha a megyéhez nem tartozók befolyásával készült. Tisztújítószékről, követválasztásról, országgyűlési subsidiumról nem is szólok: a dolog magában világos. De ezt kérdem befejezésül: hogy tehát melyik azon tárgy, mellyre nézve a vidékieknek befolyást engedni lehet és szabad? —

Azt mindig bámultuk, mikép lehet csak egy szóval is védni, és, a mi több, sok helyen tetteleg tűrni olly visszaélést, melly ha következésiben bővebben kifejlendik, helyhatósági rendszerünket természetéből egészen kifogatja. Ha 150 tanulónak, vagy a vásárra begyűlő sokaságnak szabad egy megyei gyűlés felett uralkodni, miért nem volna szabad egy pénzes úrfinak felfogadni 500 mármarosi oláh nemes embert,

s azok segedelmével Ugocsa, Beregh; és Szabolcs megyékben restaurálni, követet választani és utasítást adni? Ez egy szikrát sem lenne törvénytelenebb, mint az, mi némelly megyékben, csakhogy kevésbbé szembeszökőleg, minden órán történik. A vállalatot 10,000 forinttal eszközölhetőnek tartjuk, és úgy hiszszük, hogy sok üdvös eszmének, p. o. a szathmári 12. pontnak, az egész országban rögtöni valósítására alig lehetne célirányosabb taktikát feltalálni.

Mi a megyék hatóságát törvényes határain túl terjeszteni bizonyosan nem hajlunk. De érdemlenek-é illy vádat a megyék, mikor a hazai institutiókat eredeti tisztaságukra visszaviszik, s a törvényes jogokat a becsúszott visszaélések ellen kezesítik? — És így, ha a megyék közgyűléseikre nézve úgy rendelkezének, hogy a vidékieknek csak a karzat, magában a teremben pedig csak sorompók által elkülönzött hely jusson, — a sorompókon belül csak az foghatván helyet, ki a megyének az összeírásban feljegyzett és bizonyos jeggyel ellátott tagja, — vélekedésünk szerint egészen törvényes hatóságuk korlátiban maradnának, a „*palam et publice*” szabálynak teljesen eleget lennének, módot kapnának az elkülönözött és így többé megyei többség szerepét nem bitorolható hallgatóság magaviseletének zabolázására, és így egy nagy lépést tennének helyhatósági rendszerünk tökéletesbítése felé — Igen sajnáljuk, ha ezen ja-

vaslat visszatetszik azoknak, kik ősnépgyűléseket látnak a megyei gyülekezetekben, vagy az angol meetingekkel szeretik azokat összekeverni. Nem vizsgáljuk, miféle joggal nevezetik ősnépgyűlésnek olly gyülekezet, mellyben csak a kiváltságos osztályok, az aristocratiai értelemben vett *p o p u l u s H u n g a r i c u s* vehetnek tetteges részt; de ha volna is ősnépgyűlés, az nem általános ősnépgyűlés, hanem csak egy bizonyos megye ősnépgyűlése; s mi még azt sem látjuk világosan, hogy ezen elvont fogalombul mikép folyhatnak a megyei gyűlések részére olly jogok, mellyekkel azok már mint megyei gyűlések nem bírnának? ha csak itt valami népfenségi vagy foederatiói, és így minden esetre antimonarchiái eszme nem lappang. —

Az angol meetingekre nézve pedig azt jegyezzük meg, hogy azok sem egyes érdekekről közigazgatásilag nem végeznek, sem adót ki nem vetnek, sem végrehajtó testülettel nem bírnak, sem kötelező utasításokat nem adnak, sem szavazati jogot nem osztogatnak. Eredményeiknek maximuma néhány „*resolution*“ határozat, mellynek csak erkölcsi ereje van, vagy „*petit io*“ a parlamenthez, vagy egy aláírásnak megnyitása. Miképen lehet ezeknek tág szer-tartásból a mi megyei gyűlésinkre nézve, mellyek élet-bevágó kérdések iránt határoznak, s a végzést végre is hajtadják, következt húzni? — És valóban akár

a dolog természetét, akár a jelenkor körülményeit s újtóink hajlamait, a napirendi kérdések fontosságát tekintjük, eljött, vélekedésünk szerint, az idő a laxa observe utia helyébe megyei tanácskozásaik formáira a stricta observantiát léptetni, hacsak legnagyobb érdekeink elhatározását, törvényes és alkotmányos hatóságok helyett, egyes visszaélők s a vak sors kezére bízni nem akarjuk.

Időszaki sajtó hivatása.

A vádak közt, mellyeket a Pesti Hírlap a 'Világ' ellen támasztott, van egy, melly különös figyelmet s részletes taglalást érdemel, nehogy minden következésivel elváltaknak tekintessék. Higyék el azonban olvasóink, hogy itt nem a feudális oppositio vádját értjük, ezen kis plagiatust a Daguerreotyp írójától, mellyben azóta a Hírlap olly nagy örömet leli. Ismertünk egy vén francziát, ki az 1790-ki forrongásból azon hitet hozta át a jelenbe, hogy az annyira gyűlöletes veto, XVIII. Lajos szerencsétlen nejének egyik udvari dámája volt, kútfeje s okozója a leggyalázatosabb visszaéléseknek. Alkalmasint így vagyunk a feudális oppositíóval, s ha Voltairenek igazsága volt a római szent birodalomról azt kérdezni: miben szent? miben római? (en quoi saint? en quoi romain?), úgy mi is bátran azt kérdezhetniük, ha t. i. az egész dolog más lenne újságírói fogásnál: miben feudális? miben oppositio? mert jele-

sen a mi e sorok íróját illeti, most hallja legelőször magáról, hogy ex professo opponens. — Azok, mikre felelni kívánunk, sokkal komolyabbak. Értjük a tespedés színét, mellyel a ‚Világ‘ vádoltatik, s a nemleges jellemet, mellyet, positiv javaslatinknak eddigi szüke miatt, szemünkre hányanak. A mi e kevés vádokban igaz, t.i. a positiv tervek hiánya, az a dolog természetéből s helyzetünk körülményiből szükségkép folyt; de a következtetés, melly abból vonatik: hibás, és szükség hogy valóságos értékére visszavezetessék. —

Az időszaki sajtótól minduntalan új meg új terveket s javaslatokat igényelni, olly gondolat, melly már magában is annak hivatása körüli fonák fogalmakon épül. Tekintsük Europa alkotmányos országainak bármelleyikét, seholsem fogjuk az időszaki sajtót, legkevésbbé pedig a szoros értelembeli újságokat, a működés e mezején találni. Az újságok figyelemmel kísérik a kormány, a törvényhozó test, a törvényhatóságok, a közttestületek lépéseit, bírálják azokat politikai színök szellemében, felfogják minden egyes jelenetét a közéletnek, oda vetnek egyegy új eszmét, melly megérlelve s kiörlődve, magva lehesen jövő jótékony intézvényeknek, tért nyitnak néhanéha egyes írók tervezéseinek; de mint újságok s önmagok nevében tervekkel s positiv javaslatokkal csak igen gyéren foglalatoskodnak. Oka ennek az, hogy a po-

sitiv javaslatok, szerzőiktől, főkép törvényhozói szövevényesb kérdésekben, oily részletek s körülmények szorosb ismeretét kívánják meg, mellyekkel újságíró, bármí kedvező legyen is állása, magára csak ritkán bírhat; ilyenek még a kormányzati s törvényhozói körökben is csak közremunkáló nagyobb erőknek lehetvén eredvényei. Figyelmeztetés, gondolatébresztés, eszmék tisztába—hozása, fonák elvek czáfolata, ezek sokkal inkább feladásai a már csak lapjainak szúke miatt is némi felszínességre kárhoztatott időszaki sajtónak, mint azon szakadatlan tervezés, mellyben p. o. I Pesti Hírlap bővelkedik. És ha találkoznának is, kiknek vélekedésük szerint hazánk mostani körülményiben, más mívelt nemzetek példájától e részben eltérni, s positivabb kört választani szúkség volna, meg van még itt is az árnyékoldal; és nagy kérdés, hogy évtizedes tapasztalás után miképp fog a közvélemény ezen hírlapi tervezések haszna felől Ítélni. Tegyük például, hogy gondolkozni nem mindig szerelő megyéink a népszerűség szagában álló hírlapok terveit, úgy mint állanak, elfogadják, s azokat minden részleteikkel együtt kötelező utasítások gyanánt adják ki országos követeiknek: — ugyan sokat fogott-é akkor nyerni a józan megvítatás elve, s nem inkább az lesz-é igaz, hogy az eredmény a vitatást megelőzte, s az újsági tervezés a törvényhozási tanácskozásnak útját bevágta? Illy jeleneteken örülhetnek, kik öneszméikbe szerelmesek, s azoknak minden áron diadalt akarnak szerezni; de azok, kik a törvényho-

zasi eredményekben a nemzet értelmi ereje összeségének gyümölcseit szeretnék látni, s a sajtót főképp úgy méltányolják, mint ezen cél elérhetésének eszközt, nem fogják tagadni, hogy hazánkban ezen kivételes állapotnál fogva is kötelesek az időszaki sajtónak lelkiismeretes kezelőji a tervezés dolgában igen óvakodva eljárni.

Már ezen általános tekintetek is tiltják lapunkat a tervezésnek oly módon s oly mértékbeni üzésétől, mint a Pesti Hírlap által üzetik. De még szűkebbre szorított tervezési körünk a körülmények által, mellyek közt felléptünk. Midőn a 'Világ' augusztus közepe táján megindult, a mezőt elborítva találta az indítványok s tervek legtarkább halmazától; kevés tárgy volt, melyet a hírlapok még nem indítványoztak volna, és semmi sem egyezett volna kevésbbé kítűzött célunkkal, mint jelesen a Hírlappal indítványok dolgában versenyezni, mert mindenek előtt tért kelle magunknak készíteni, mellyen működhessünk. E részben kettős előmunkálat vala szükséges: devalválni a nagy szavakat, miknek ködével a Hírlap a kérdések lényegét eltakarta, a helyett hogy felvilágosította volna; továbbá, helyre igazítani a divatos fogalmakat, mellyeknek zászlója alatt a Hírlap harczol, de mellyeket mi nagy részben tévtanoknak tartunk. Elejétől fogva abban különbözött állásunk a P Hírlapétól, hogy ő ezen, helyzetünkben el nem kerülhető előmunkálatot, mellynek mi talán még

főlen sem vagyunk túl, bátran mellőzhette, s minden további előzmény nélkül átmehetett positiv tervezeteire, mellyek alapjai az úton s útfélen divatozó eszmékben találatnak. Annak, ki a vox populi vox Dei mottóra esküszik, azaz más szavakkal azt mondja, hogy miveit emberek s törvényhozók hosszas és részletes vitatásra szorulnak, de a nép minden előismeret nélkül, mintegy ösztönszerűleg egyszerre eltalálja mindenben az igazat; annak, ki a locus communisokat statusmaximák gyanánt tiszteli s használja, nincs szüksége előkészültre; mert minden előrement okoskodás és felvilágosítás nélkül indítványozhat, tervezhet, s mindig nagy és kedvező hallgatóságra tarthat számot.

Az állások és politikai hitek különféleségében fekszenek tehát okai eddigi működésünk nemlegességének, s mi e rendszert nemcsak károsnak nem tartjuk, sőt inkább meg vagyunk győződve, hogy azon újság, melly álló hat hónapig nem tenne egyebet, mint devalválni a nagy szavakat s helyre igazítani a balfogalmakat, hahogy feladásában boldogulna, több valóságos hasznot tenne a hazának, mint valamennyi Telétleni-féle megváltás, Fogarasi-féle bank, s bicsakos és rovásos tisztválasztási tervek valaha tenni fognak.

Nehogy azonban elleneink a tespedés vádjával ismét előálljanak, im ezennel kinyilatkoztatjuk, hogy mindazon főkérdést, mellyek a közvélemény által napirendre idéztettek — házi és hadi adó, közlekedési rendszer, úrbéri megváltás, városok elrendezése, hitel, intézetek, ősiség, stb. — külön és részletes taglalattal tárgyává fogjuk tenni lapjainkban, s azok iránt, ha nem épen részletes tervezeteket is, de minden esetre lényeges vázlatokat közleni olvasóinkkal, és pedig olly szellemben, mellyet minden elfogulatlan polgártársunk, bárha másképp elveinknek ellene is, haladási szellemnek elismerni kénytelen lesz. De az előzmények kifejtésének, mennyiben azt szükségesnek tartjuk, s a sorozatnak, mellyben eszméinket elő akarjuk adni, minbelátásunktól kell függni és senkinek sincs joga ránk parancsolni az ideáknak épen azon rendét, melly az ő velejében létezik. A nemzetek életének stádiumai nem peregnek le olly szaporán, hogy az, a mi november 1-ején 1841 üdvös gondolat volt, február 1-jén 1842 már elkopott eszme legyen. Az országgyűlése pedig úgy is csak másfél év múlva következik ránk, nincs tehát ok rász akarattal vádolni azt, ki tervei alaposságát a rögtönzés hevének áldozatul hozni nem akarja.

Ám tessék ezentúl is ránk fogni a tespedési irányt, s a feudális oppositio orgánjának elnevezni lapunkat; feleletünk annak jövődjében fekszik, s er-

re bátran utalunk mind azok irányában, kik semmi mester szavára nem esküsznek, hanem önszemekkel szeretnek látni s önbelátásuk szerint ítélni. Semmi sem lehet tőlünk távolabb, mint azt, mi a nemzet életében 15 év óta történt, megsemmítни akarni. Nem hiszszük ugyan, hogy ezen idő alatt semmit el nem hibáztunk, semmiben nem tévelyegtünk volna; de e botlásokat véleményünk szerint tanúság gyanánt kell csak használni jövőre nézve, nem ürügyül a visszalépésnek. A kiindulási pont nem lehet egyéb, mint a mostani állapot, legyen az jó vagy rász, úgymint az a múlt idők eseményiből törvényesen s tetteleg kifejtett; s mi nemcsak elfogadjuk ezen kiindulási pontot, de elhatározott ellenségei vagyunk és leszünk mindig minden hátrafelé irányzott ügykezesetnek. A kik netalán azért tisztelnek meg bennünket bizodal-mukkal, mivel nem tudom mi okból azt reményük, hogy mi az alkotmányt petrificálni, békés haladásunk kifejlésének kerekeit megakasztani akarjuk, azok felette csalatkoznak, s azokat kérjük, vigyék által másokra kedvezéseiket. Mi igenis azon véleményen vagyunk, hogy a haladási elein az utolsó időkben feles, tisztátalan anyagot vett fel magába, hogy a másoké utáni vágy, s társasági formánkban nem nélkülözhető hierarchiaknak gyűlölete tetemes és káros befolyást kezd gyakorlani; hiszszük, hogy nagy, de jelentés nélküli szavak s megemésztetlen tévtanok nagy szerepet vittak ki magoknak, s hogy ezek segedel-mével, mind általában a közvéleményben, mind főleg

megyei Körökben olly egyének tölték magokat sok helyt a nemzetre vezérek gyanánt, kiket mi szabad alkotmányul országokban csak szükséges rosznak tekinthetünk; hiszszük, hogy a megyéknek egy igen nagy részében a közügyek kormánya olly kezekben van, mellyek a megyében létező anyagi és szellemi erőket nem csak nem képviselik, de azokkal igen gyakran tökéletes ellentétben állnak: mind ezt — mondom — így tudjuk és így hiszszük, s lapunknak feladása a dolgok ezen állapotát felvilágosítani s a természetes egyensúlyok helyreállítását elősegíteni. Azonban teljességgel nem azon célból, hogy azokat segítsük iparkodásaikban, kik vesztegleni akarnának, s már mindent bevégezttnek tekintenek; hanem egyes-egyedül a végett, hogy feljebb megírt működési rendszerünk által a haladási kérdések kellő kerékvágásukba visszaorjanak, a vezéri szerep biztos és tiszta kezeknél maradjon, az áldozatok kérdése azok által döntessék el, kik áldozatot hoznak, s néhány hatalombitorlónak egyedárusága megszüntessék. Elhatározott ellenségei vagyunk minden túlzásnak, emberek, dolgok és elvek körül; merőben kárhozzatjuk minden megsértetését a sajátjognak, minden lehetlenítését a hathatós és törvényes kormányzásnak, minden ochlocratiai törekvést, minden appellatiót a szenvedélyekre, melly utoljára is nem egyéb a nyers erőre hivatkozásnál. Minden juste-milieu-k közt legroszabbnak tartjuk a fenyegetés és lázítás közt juste-milieu-t. De ezen korlátokon belől a legszélesebb szabadságot követeljük s adjuk a megvitatásnak,

s mind az, mi arra vezet, hogy ezen országban erős monarchia, szilárd aristocrazia, gazdag polgárság s erőteljes földművelő osztály, egy általánosan boldogító alkotmánynak szárnyai s kitisztult nemzetiség befolyása alatt, áldott frigyben állhassanak egymás mellett, számot tarthat meleg részvétünkre, s közremunkálásunknak csak úgy tulajdonítunk némi becsét, ha ezen eredmények valósításához, csekélységünkhöz képest, mi is járulhattunk. A mi szívünknek sincs más ideálja, mint e hazának lehető legnagyobb boldogsága; — e hazának mondom, mellyet imádva szeretni nem csupán kötelesség, de nem is érdem: hanem minden nemesb kebelre olly erkölcsi kénytelenség, mellytől éppen úgy nem válhatik meg, mint önmagától.

Megyei hatóság és törvényhozási jogok fenyítő eljárás körében.

Vannak pillanatok a nemzeti kifejtések évszakai-ban, melyekben bizonyos kedvencz és népszerű eszmék oly varázs erővel ragadják a sokaságot magok-hoz, hogy ez az akadályokat, mik a gondolat s a valósulhatás közt oly gyakran fekszenek az emberi viszonyokban, számbavenni egyáltalában idegenkedik, s túlbuzgalmában, törikszakad, minden áron azt, mit hő-melegen felfogott, tettdologgá csinálni törekszik. Neme a békétlenségnek, melly egyes emberekben s néptömegekben természetes és menthető, mert hol az akarat és gondolat kitöréseit formák nem fékezik, ott az emberi szív a képzeletről a tetre rögtön átugrik. Kevésbé menthető a dolog erkölcsi testületeknél, mellyek kellőleg létszerítvék, s a rögtönzés veszélyi ellen formák által biztosítvák; legkevésbé helyben-hagyhatók pedig illy jelenetek, ha egy alkotmányos és municipalis rendszerrel ellátott országban a tör-

vényhatóságok, és így épen azon hatalom részéről fordulnak elő, melly a törvényt feladásánál fogva tudni, végrehajtani, s minden lehető önkény ellen kezesíteni tartozik.

E sorok írója már ezelőtt több hónappal a 'Világ' 72ik számában a honoratoroknak megyeileg adott szavazati jogról értekezve, vőn magának alkalmat figyelmeztetni polgártársait a megyei s törvényhozási hatóság korlátira, s a veszélyekre, mellyek a hazát várják, hahogy ezen újító, változtató, módosító évkorban e korlátok szentül meg nem őriztetnek. Nem volt olly szerencsés a sajtói vitatások terén, nézeteinek alapos czáfolatával, vagy csak méltánylásával is találkozni. Es íme, ugyancsak e nemben egy új s nagy fontosságú lépés történt, ns. Pest megye részéről, azon legújabb végzés által, mellyben a büntető eljárás körül a szóbeli védelemnek teljes nyilvánossággal összekötött behozása tetteleg elrendeltetni hála-roztaiótt. Az eseményt sok hőkeblű hazafi örömmel fogja talán üdvözleni: mert valósítása egy eszmének, mellyet több szabad ország polgári institutiója gyémántjának tekint; mert számtalan forró reménynek s buzgó óhajtásoknak megfelel. Es mi magunk is, ha egyszer majd a törvényhozás útján fogjuk ez eredményeket megnyerni, akkor azokat szívesen üdvözlendjük, meggyőződve, hogy e kincseket a haza atyjai csak kellő meggondolás után, és részletesen sza-

bályozva fogják benyújtani a hazának: de a dolog jelen állásában komoly aggodalmak által van elfojtva keblünkben minden öröm, mert a történt lépesben újs életbe-vágó megrontását látjuk azon elválasztó vonalnak, mellyet feljebb megemlíténk.

Érdekes jelenet, hogy míg egy részről a tervezett és elfogadott újítás pártolói annak messzeható következésit dús ecsettel festik, más részről ugyan csak ők az egész rendelkezést csak úgy mint lényegtelen módosítást, s a jelen állapot némi rendszerítését adják elő: ott az újításnak népszerűséget szerzendők, imitt bizonyítandók, hogy az a megyei körbe tartozik, — Mikép áll tulajdonképen a dolog, legjobban kitetszendik a jelen állapot s az elfogadott újítás vázlatának összehasonlításából. Jegyezzük meg, hogy itt a nemtelenekről s olly bűnök iránti úgynevezett sommás eljárásról van szó, mellyek három esztendei fogságnál kisebb büntetést húznak magok után. Illy nemű eljárásokban jelenleg a vádlottnak pártfogója nincs; az eljárás úgy történik, hogy az ügyvédi hivatal előterjeszti a történet leírását, azután a tanúk vallomásikat, s ezeknek meghitelesítése után maga a rab törvényszék elibe állíttatik, kikérdeztetik, — figyelemmel a tanúk vallásaira, — s az általa előadottak értelmében vallomása meghitelesítettvén, s a vádlottat terhelő és könnyítő körülmények az előadó ügyész által előterjesztvén, a törvényszék, azoknak megfen-

tolása után, ítéletet hoz. Mind ez, a fölesketett ifjúság jelenlétében történik. Az új határozat szerint a vádlott szabadon választana magának ügyvédet, s mind a vádló tisztiügyvéd, mind a pártfogónak szóbeli meghallgatásuk után, mondatnék ítélet. Történnék az eljárás tökéletes nyilvánossággal, e végett különösen elkészített teremben; csupán a szeméremsértő tárgyak lévén e szabály alól kivéve. Ítéletmondás végett a bírák különzárt terembe vonulnak.

Első tekintetre világos, hogy e két eljárási módot azon mély örvény választja, mely a két ellentétben álló rendszer: egyrészt írott és nem nyilvános eljárás, más részről szóbeli és nyilvános eljárás között fekszik. Jelenleg az előadó tisztiügyész figyelmeztető észrevételeit kis-számú hallgatóság előtt szóbeli védelemnek nem nevezhetni: az elfogadott új rendszerben a másképp alakított terem, felszólítás a nagy közönséghez, hogy megjelenjék, az ügyvédhez, hogy szónoklali tehetségét gyakorolja. Mi köze ennek a nyilvánosság azon nemével, mely néhány megyében p. o. Nógrádban és Pozsonyban létezik? És ha megengednők is, hogy régi szokásokat megyeileg fölleveníteni, figyelem nélkül a később századok hosszas és változatlan gyakorlatára, szabad legyen — a mi pedig ezen történelmi alkotmányé országban, hol úgyszólván minden század körülményeihez képest más jellemet visel, veszély nélkül nincs — ki fogja ezen itt megírt rendszert formáira, hatáságé-

ra, jelentőségére nézve a közhelyeken igazságot szolgáló Mátyás király eljárásával összehasonlítani? Legyen áldott a nagy király emléke, de elfelejtették megírni róla a historiographok, vajjon végig hallgatta-e az ügyvédet, mikor az a nép szenvedélyéhez szólt, annak indulatait izgatta, vagy a fennálló rend ellen mérgesen kikelt?

Már csak ezekből is kézzelfogható, hogy a behozott újítás formáira s jelentőségére nézve, mindaz eddigi helybeni gyakorlattól, mind más megyék példányától, mind végre a régi csak homályosan ismeretes eljárástól erősen különbözik, és így nem régi gyakorlat fölelevenítése, nem rendszerítése a helybeni eddigi eljárásnak, hanem tisztán s világosan változtatása a fennálló gyakorlatnak, és pedig változtatása éppen azon lényeges alkotórészeiben, mellyek a különféle rendszer között a megkülönböztető vonalt képezik.

Mi igen könnyűvé tennők dolgunkat, ha ezen határozat ellen érdemileg akarnánk kikelni. Különböző országokban különfélek történtek a fenyítési eljárásra nézve; időről időre lényeges változtatáson mentek által a rendszerek: a mint a műveltség halad és fejlődik, közelednek a nemzetek a nyilvánosság elvéhez. Poroszországban éppen most van a tárgy alapos és

kimerítő tanácskozás alatt, de azon dicsőség: t. i. a fennálló rendszert egy 28 lapos röpirat következtében*) öt hat órai választmányi működés, és mindössze hét óráig tartott közgyűlési tanácskozás után, leglényegesebb ágazatiban gyökeresen megváltoztatni: nemes Pest vármegyének vala fentartva. Milly szigorú Ítéletet mondanánk az abszolút király fölött, ki alattvalóinak legfontosabb érdekeit így kezelné! — Az illy hallatlan törvényhozói rögtönzés a legjobb institutiókat megfosztja azon feltétektől, mellyek jótékonyágát biztosítják s lehető kártékonyágától megóvnak. így p. o. a jelen esetben jogosítva van a törvényszék a magát illetlenül viselő hallgatóságot zabolázni: de van-é módokul gondoskodva, hogy e jog végre is hajtathasák? Nem ébresztenek-é méltó aggodalmat az országgyűlési kerületek eseményei? vagy ha p. o. az ügyvéd a hallgatóságot a bíró vagy törvény ellen ingerli, lesz-e joga a törvényszéknek őt rendre utasítani? és sok más illy fogyatkozás, mellyek az egész próbálót sikerét könnyen veszélyeztethetik. Mi azonban nem e kútfejből merítjük fő ellenvetésünket a lépés ellen: hanem veszszük azt általános elveinkből a megyei hatóság és törvényhozói hatalom viszonyai és korláti felől.

*) Indítvány a megyei bűnvádi eljárás lehető javítása iránt, Nyáry Pál főjegyzőtől Pesten 1841. Ez szolgált alapul a választmány tanácskozásának.

Az 1790: 12.1. ez. egyáltalában tiltja a törvénykezés formáinak (forma judiciorum) változtatását; s ámbár ezen tilalom csak a királyi hatalomra nézve van kimondva, alkotmányos elveknél fogva bizonyosan fennáll a megyék irányában is, és pedig közjogi elveink szerint törvény által megállapított törvénykezési formáinkra nézve épen úgy, mint azokra nézve, melyeket az 1790: 12. t. ez. gyakorlatban talált. Épen így törvényhozói feladássá jellemzi a dolgot véghezvitlen fontossága, melly azt már csak azért is, mint talán leglényegesebb kérdést az eszmék ezen körében, a törvényhozás hatóságától elvonni nem engedi, hacsak azt nem állítná valaki, hogy e tárgy igazgató s főelveit megegyezően határozhatni el, s csak a részletek kidolgozását kell hagyni a törvényhozásra, melly 1790, 1825, és 1840-ben és így már harmad-ízben nevezvén ki országos küldöttséget a fenyítő törvénykönyv kidolgozására, e tette által világosan kimondotta, hogy e fontos ügyet önhatáskörébe tartozónak véli. Külső országok példája hasonlóképpen minden kérdésen túl emeli a felfogott kérdések törvényhozói természetét, s mikor olly sok más csekélyebb érdekű tárgy iránt törvény által rendelkezünk az utolsó országgyűléseken, lehet-e legnagyobb következtelenség nélkül a törvényhozói hatóságtól olly kérdéseket elvonni, mellyek a törvénytudomány egyik legfontosabb osztályában elhatározó elv gyanánt uralkodnak?

De talán nem is épen szükséges a dolog törvényhozási természetét komolyan vitatni azon vallo-
 mások után, miket az indítvány pártolójától a múlt
 pesti gyűlésen hallani alkalmunk volt. Nekünk min-
 dig illy működésnek legsötétebb árnyék-oldala gya-
 nánt az tűnt fel, hogy az illy bizonyos népszerű esz-
 méknek megeieleg hozott áldozatok a törvényhozás
 szükséges függetlenségét tetteg korlátozzák: mivel,
 ha később a történt lépés káros voltáról értelmileg
 meggyőződik is a törvényhozó test, erkölcsi lehetet-
 lenségben látja magát azt megsemmisíteni, kivált mi-
 kor népszerű eszmék forognak kérdésben. S íme val-
 lomást hallánk az indítvány egyik legjelesb pártoló-
 jától, hogy valóban kisebb volna ezen tettleges újí-
 tási ösztön a megyékben, hahogy a főrendi táblán
 egy sereg nagy úr nem ülne, s még más akadályok
 nem lennének, szóval: bizonyos eszméknek törvény-
 hozási úton létrehozásuk biztosan remélhető volna,
 így tehát tulajdonkép nem létezik itt semmi külön-
 ség a theoriában: magok az újíók is belátják a do-
 log való természetét, de bizalmatlanságban sínylenek
 a törvényhozás iránt, és így jobban szeretik előre
 tettleg keresztül vágni a legfontosabb kérdéseket, s
 ez neveztetik aztán irányt adni a törvényhozásnak,
 eltalálni a törvényhozás akaratját, s ezt épen azon
 időpontban, midőn a törvényhozás a haladás pályá-
 jára elhatározottan fellépett, s készülöben van épen
 ezen fen-forgó kérdéstről rendelkezni. — Egy más, ra-
 gyogó elméjű szónok könnyen megfoghatónak állítá,

hogy olly egyének, kik helyzetüknél vagy születésük-
 nél fogva kitűnő befolyásra számolnak a törvényho-
 zásban, mindent ennek körébe akarjanak húzni: „ám-
 de, úgymond, mi a mi sorsunk, szegény nemeseké,
 kiknek részére alig mosolyg azon remény, hogy va-
 laha személyes részt vehessünk a törvényhozásban?“
 — Mintha a követi pálya nem volna nyitva minden
 nemesnek; mintha léteznék egész Európában széles
 hatáskör egyes polgár részére, mint millyet hazánk-
 ban a megyei szerkezet s a kötelező utasítások
 gyakorlata minden egyes nemesnek nyújt; mint-
 ha szabad lenne a leglényegesb kérdést — a kü-
 lönböző hatalmak viszonyinak kérdését, a szemé-
 lyes hiúság sugallásának alárendelni! Ki a törvényes
 korlátokat lerombolja, vagy az azokróli fogalmakat
 elcsavarja, mert személyes nézeteinek útjában állnak,
 azaz Individualismus és önhietség tanácsára hallgat; a
 boni civis officium abban áll, hogy mérsékelni tud-
 juk békétlenségünket, s nézeteinknek sikerét bármilly
 buzgón óhajtjuk is, soha máskép, mint törvényes utón,
 kivíni ne iparkodjunk. Van bizonyos nemzeti öntudat,
 melly itt a határvonal! félre nem ismerhetőleg kimu-
 tatja. S mihelyt olly okadásokhoz kell folyamodni az
 újítás pártolóinak, mint itt történt, s illy módon pa-
 lástolni igyekezeteiket, el van árulva, hogy e határ-
 vonal! önmagok is igen jól érezték.

Megemlített a gyűlésben, s nem ált talán e la-
 pokon ezen eszmét föleleveníteni, hogy rövid idő óta

már egy harmadik stádiumban látjuk a hazafiság és liberalismus fogalmait. Még 1825-ben liberalis és hazafi nevet viselt akárki, ha kormánynak opponált, volt légyen egyébiránt esküit ellensége mind annak, mit jelenleg alkotmányos kifejlésnek s haladásnak nevezünk. Később a haladás embereinek neve nem tagadtatott meg többé azoktól, kik a kormány jogait óltalmazták s pártolták, ha egyébiránt czélszerű javítások s engedmények emberei voltak; értetik a törvényhozás útján. S íme most egy harmadik év-kor viradt ránk; két táborra vagyunk oszolva: az egyikben állók nem ellenzenek semmi haladást, de azt a törvényhozás útján kívánják létrehozni; a másiknak emberei tettleg megyei körben döntenek cl minden fontos kérdést, állítolag, hogy irányt adjanak a törvényhozásnak s annak akaratját eltalálják: valóságban, hogy annak kezeit megkössék. A két árnyéklat közül a népszerűség, mint mindig, úgy itt is, ahoz szít, melly túlzóbb s erőszakosb — Eddigelé csak a közigazgatási központosítástól féltünk: a legújabb iskolának féltékenysége a törvényhozási központosítás ellen van irányozva. Fogja-é e jelenetet valaki úgy magyarázhatni, hogy ilyen irányok mindig hű kifolyásai az élet szükségeinek: hogy következőleg 1825-ben az opponens, habár nem akart is haladni, azért vala népszerű, mert akkor a kormány elleni opposite vala mindenek felett szükséges; később a haladás emberei, habár kormányférfiak voltak is, azért nem valának népszerűtlenek, mert akkor haladás

volt a legsürgetőbb életszükség; s elvégre jelenleg azért népszerű a municipiumok mindenhatóságának theoriája, mivel annak szüksége a legújabb eseményekből fejlődött ki? — De ezen magyarázat ellenkezik a valósággal, mert hiszen épen akkor tűnik fel ezen új tan, mikor a törvényhozás legkészebbnek mutatkozik az idő kívánatira hallgatni, holott még is, ha e magyarázat állna, a megyei hatalom terjesztése ezen irányának nem most, hanem akkor kellett volna erednie, midőn kormány s törvényhozás haladásról teljességgel nem gondolkoztak. Az igazság tehát másutt, és jelesen abban fekszik, hogy egy bizonyos eszméleti atmosphaerában élünk, bizonyos eszméket magunkba rögtön felveszünk, s újítási ösztönünket polgári erénnyel mérsékelni nem tudván, azokat tüstint létesítői akarjuk, gyakran, mint például e jelen esetben a nélkül, hogy a törvényhozás útján a sikert csak egyszer is megkísértettük volna.

A kérdéses határozatok ns. Pest megyében folyó hónap 19 és 20-dik napjain történtek. A fenyítő törvénykönyv s rendszer elkészítésével megbízott országos küldöttség holnapra, november 28-dikára, van ide Pestre összehíva. Ama koszorú, melyet e választmány tagjaiban a Rendek szabad választás útján a legjelesb honfiakból fontak, különös hálára lehet az indítvány pártolóinak lekötelezve, hogy

a roppant feladás legfontosabb s legnagyobb gondot követelő csomóját sommás úton előre kettévágták s s így az országos választmányt munkája legnehezebb részétől megmentették.

Megyék állása.

Mik múlt közgyűlés alkalmával szomszéd Fejérvármegyében történtek, fontos tanúságot foglalnak magokban, s csak tőlünk függ azt üdvösen gyümölcsöztetni. Ezen tanúság abban sarkallik, hogy valahányszor azok, kiket vagyon, polgári állás, tapasztalás, értelmesség és tett szolgálatok, alkotmányunk betűje és szelleméhez képest megyei ügyeink kormányára felhatalmaztak, törvény s dologtermészete adta befolyásukat használva első csata-rendben feles számmal önmagok kiállnak, és a határozások egyedáruságát egy minden tekintetben gyenge fracciónak által nem engedik, mindannyiszor bizonyos győzelemre tarthatnak számot: és hogy ezen eredményt minden erőszak mellőzésével, corteskedés nélkül, a vitatás útján az alkotmányi erők és törvényes hatalmak természetes működése által eszközölhetik. Meg vagyunk győződve, hogy még most is, olly mesterségesen felcsigázott állapotunkban, a megtámadok terrorismusá-

nak, s a magokat védők hanyagságának daczára az ország megyéinek kilencz tizedrészében csak bele kell vetni a mérleg serpenyőjébe az alkotmány és törvényszerinti nehezebb súlyokat, s tüstént ottan lészen tettelegesen is a túlnyomóság, hol az jogszerűleg és tárgyilag lenni soha meg nem szűnt. Mi fentartjuk magunknak ezen eszmét s megvalósításának módját részletesen kifejteni; addig is reméljük, hogy a fejmegyeyei példa sem az egyik, sem a másik fél részére veszendőbe menni nem fog.

Van azonban a fejéri határozatok közt olyan is, mellyben mi érdemileg egyet nem értünk, s ez a liázi-adóbani részvét eszméjének megtagadása. Mi ezen részvétet méltányosnak és kívánatosnak tartjuk; de nem érezzük azért magunkat e tekintetben is felhíva nemes Fejmegye végzése ellen észrevételt tenni, mert mi azt nem úgy tekintjük mint véghatározatot a házi-adó kérdésében: hanem csupán úgy mint a fenforgó körülményekből természetesen folyt s azok által rclyesen igazolt lépést. Szabad legyen e nézetünket röviden kifejteni, s ítéljenek a végzés szerzői, ha valánk-é képesek annak szellemét felfogni.

Közdolgok mezején a politikai pártok tervei s indítványai jelentőségét, nem egyes részleteikben, nem pusztá szavaikban, de egyetemes összefüggésükben kell

koresni: különben szellemük s következeiseik felett örökös setétségben maradunk. így kell hát nézni a Pesti Hírlap pártjának politikáját is, s egy nagy egészben venni fel mindazt, mit ő maga, hősei s levelezői ezen országban az utolsó tíz hónap lefolyta alatt írtak, üztek, beszéltek s indítványoztak. Lássuk fő vonásait ezen olly épületes totale-nak.

1. Szabadföldi agitatio, és kényszerítőit, egyszerűrei, rögtön« általános úrbéri megváltás, olly papirosoperatióval egybekötve, molly a földbirtokost szükségképen tönkre tegye.

2. Házi-adónak átvétele s egyszersmind megmutatása, hogy a hadi-adót is által kell vennünk.

3. Hogy ne legyen titok, kik, és mikép fogják kivetni és felosztani ezen két adót; felállítása azon elvnek, hogy hg. Esterházy Pálnak, míg Londonban királyát s hazáját szolgálja, ne legyen meg azon befolyása Bihar megye dolgaira, melly a szalonlai nemes 21 esztendőös fíjának megadatik, bár ha olvasni és írni nem tudna is.

4. Hogy legkisebb kétség se maradjon len a házi pénztár jövéje fölött, mihelyt abban n nemesség részesül, indítvány: azt számos új rovattal s egy közép-nagyságú megyében 32000 p. forinttal megszaportani.

5. Papi jószágok elvétele.

6. Mészárszéki jog eltörlése.

7. Ösiség eltörlése, és pedig, nehogy ez a hitel megalapítására szolgáljon s az együttmaradó nagy birtok olly nyomorúságos állapotot idézzen elő, mint a műlyen Angliáé, a majorátusok eltörlésének kíséretében, és így egyenesen csak a stabilitás elvének meggyöngítésére s a fekvő vagyon végetlen eldibololásának eszközlése végett.

És mind ezek, „vox populi vox dei” motto mellett, világrázó eszmék gyanánt, örök jog és igazság nevében, „la bourse ou la vie” hangulaton, ugyanazon tábornak különböző szegleteiből, félrenemismerhető összefüggésben és egymásutánnal, még pedig mindig úgy, hogy azoknak, kik ezeket egyszerre és tüstént elfogadni vonakodnak, legyen az ő hitük szerint, mert ők megmérettek, és

k ö n n y ű k n e k t a l á l t a t t a k , s o k n e m e g y e b e k ,
mint embertársaik szent jogainak eltipróji! —

S illy körülmények között csudálkozik valaki a fejéri eseményen! bámul, hogy azok, kik ellen ezen indítványok csoportja megsemmisítő fegyver gyanánt van irányozva, utoljára meghökkennek, s mikor Fejérben ugyanazon egyén tűzcskedők főképen a házi adónak átvétele mellett, ki csak imént annak 32 ezer forinttali megszorítását indítványozla s magát minden felforgatási eszmével már régen identificálta, neki azt felelik: „t i m e o D a n a o s e t d o n a r e r o n t e s“; más szavakkal: a ti ajkaitokon minden ilyen indítvány gyanús s míg ti általatok s illy módon kezeltek a h a l a d á s , addig ilyenekről elfogulatlan tanácskozni nem lehet.

Így értjük mi a' fejéri esetet, mint egy ösztön-szerű repulsiót, melyet bizonyos elvek s az azokat képviselő egyének gyakorlatiak, mint világos kimondását annak, hogy az illy bitorlók jármát minden áron lerázni magunkban elhatároztuk; s teljességgel nem mint véghatározatot olly lényeges kérdés fölött, melly végeldöntése előtt minden esetre még hosszabb meggondolást s részletes megvitatást igényel; de a melly megvitatás a jó siker valószínűségével csak úgy lehetséges, ha mindenki visszalép természetes helyze-

tébe s az engedmények az erőtetés hangján nem sürgetletnek azok által, kik nemcsak áldozatot nem hoznak általuk, hanem — mit a napfénynél világosabban lehet bizonyítani — azoknak folytában nevezetes nyerekedést reménylenek.

Lord Stanley minap azt mondá választóinak: most már Angliában a kérdés nem lord Melbourne és lord John Russell közt egy, — s Wellington hg és Sir Robert Peel közt más részről forog; hanem egy részről ugyan mind ezen férfiak közt együtt véve, más részről pedig Roebuck és O'Connor urak közt. — S így vagyunk mi jelenleg Magyarorszában. Nem az a kérdés: egyrésztől gr. Teleki József, és Lonovics József, vagy más részről gr. Széchenyi István és Deák Ferencz legyenek-e a nemzet vezérei, inert az egyik mint a másik esetben biztos és tiszta kezekben volna a nemzeti ügy; hanem egy részről ezen liszteletes osztály maga minden árnyéklati különbségeivel mintegy egész, más részről egy központi zászló alatt Madarász László, Somogyi Antal, Mezőssy László és Puky Miklós s a magyar radicalismus commis voyageurjai (egyébiránt meglehet mind igen erényes emberek) állanak; és a kérdés az: vájjon akkor, midőn amazok még a legigazságosabb s legcsekélyebb engedményeket is csak a méltányosság nevében rábeszéléssel kívánták eddig a nemzettől, szabad-e s illő-e, hogy imezek, kik a hazát még semmi

hálára nem kötelezték, kik az örök igazság kirekesztőlegi tolmácsainak szerepét semmi tekintetben nem igényelhetik, kiket a nép képviselőinek soha sem vallott, alkotmányt és sajtósági jogot rontó indítványaik létrehozását a fenyegetés szemtelen hangján akarják tőlünk kicsikarni? — és mi azt feleljük: nem nem és háromszor n e m ; és azt feleljük: hogy azon nemzet, melly magán illy mód engedne paczkáztatni, maga magát eltemetné.

E szempontból kívánjuk mi a fejéri esetet tekinteni; s megvagyunk győződve, hogy mihelyt a kölcsönös állások ismét megigazíttatnak, a természetei egyensúlyok helyre jönnek s mindenki visszalép sajátos szerepére, a magyar nemesség és a birtokosok készek lesznek a közügyek elintézésében új példáját adni a méltányosság és hazafiság azon magasztos érzeteinek, mellyek e nemzet törvényhozásának lépéseit az utolsó évtizedben jellemezték.

Nyilatkozat és igazolás.

Miket minap a megyék állásáról a 'Világ'-ban írtam, a P. Hírlapot terjedelmes viszonzásra hittak fel, sőt gondja volt a szerkesztőnek, válaszában olly erős bástyákat állítani élömbe, hogy; csak tőlem függne, minden önvédelmet egészen mellőzni. Állítása szerint előbb hg Eszterházy Pál, később gr Széchenyi István és Deák Ferencz, utoljára lord Stanley mögé bújtam, úgy hogy valóságos aes triplex környezi mellemet. És e szívességért őszinte köszönetemet nyilvánítom; de nekem, megvallom, lényegesb védelem kell, mint ezen képzelt előfalak; azért nem tarthatom magamat felmentve a védelem szükségétől, s előre bocsánatot kérek az olvasótól, hahogy a megtámadás sokfélesége és terjedelme engem is hozzasb igazolásra kényszerít, mint szeretném. Óhajtom, hogy az olvasó az unalomért, mellyet csatázásaink neki okoznak, az ügyek és helyzetek világosságra-hozásában leljen némi kárpótlást.

A P. Hírlap kérdéses cikkei három különböző elemből vegyítvék. Az első elem: képek, phrasisok, s dologra nem tartozó idézések. Ilyen a tátongó mélység szélén megindult part, a halálveritékes desperatio görcsös ereje, a porbaborult sereghez lóhátrul szóló feudális grand Seigneur, a fudge, God dämm, peu de chose, 2-dik Fridrik postakocsisa, és sok efélék, mikben elég volt a tisztelt olvasóknak egyszer gyönyörködniük. Csak egy egészen talpra-esett állítást találtam ezek közt: t. i. hogy a P. Hírlap szerkesztőjére nem mosolygott a humoristene. Óhajtottam vala követni a viszonyosság törvényeit, és jó ideig törtem fejem, hogy abból néhány képet s phrasist kisajtoljak; de sajnosan kell bevallanom, hogy igyekezetem nem sikerült, s ím átengedem az elsőséget a P. Hírlap szerkesztőjének, kit egész tisztelettel arra kérek csak, olvasson el bizonyos fejezetet Benthamben a törvényhozás körébeni álokoskodás-módokról, — ott találandja phrásisai s metaphorái halálos ítéletét.

A másik elem a kérdéses cikkekben éles személyeskedésekből áll. Tisztelem a vélemények és vitatás szabadságát, elfogadom azt minden szükséges következésivel; tudom, hogy azok közt keserűnek is kell lenni, s így teljességgel nincs okom panaszkodni a P. Hírlap élességei ellen; azt azonban tagadnom kell, hogy érdeklett cikkemben bárkit is

becsteleníteni kívántam volna Megneveztem igen is több egyént, összehasonlítani őket más-országi politikai egyénekkel, és pedig olyakkal, kik ott a magok nemében kitűnő szerepeket játszanak; jellemeztem polgári állásukat, fellépési modorukat, s mind ezt tennem kelle, hogy világosságba jöjjen az eszme, mellyet olvasóimmal felfogadni akartam. De a megnevezett személyek erkölcsiségét nem gyanúsítám, sem jó hiszemük iránt kétséget nem ébreszték, s így — úgy tartom — nem tévesztém el a véleményharczok mezején ama szükséges határvonalat: nem támadni meg az embereket véleményeik és tetteik miatt, de megtámadni őket véleményeikben és cselekvéseikben. A legjobb fők, a legerényesb emberek üzhetnek közügyek körében olly valamit, mit a más véleményűek a házára nézve károsnak s veszélyesnek tartanak, s ha ezt imezeknek világosan kimondani tiltva lenne, úgy vége volna minden érdekes vita lehetőségének a politikában. A személyességek fogalma egészen más, s hogy azok iránt mikép gondolkozom, azt a „Világ” szerkesztőségéhez irt soraimban nyíltan kimondottam. — Ismétlem tehát, hogy állításaim által senkit másban, mint politikai capicitásában érdekelni nem kívántam; s e nyilatkozatot annál bátrabban teszem, mivel szavaimnak mindig ura vagyok, és így mikor sérteni akarok, azokat módosítani nem szándékom, nem szokásom.

E szavaim szolgáljanak egyszersmind feleletül a kérdéses egyik egyén nyilatkozására, s az e nemben talán még hátralévő nyilatkozásokra. Ha figyelmesen megnézik cikkemet, látni fogják, miszerint azt mondtam: „Madarász L., Somogyi A., Mezőssy L. és Puky M. s a magyar radicalismus commis voyageurei,“ és így őket a commis voyageuróktól világosan megkülönböztettem. E tekintetben tehát még csak azon mondanivalóm van, mikép állásomat mint ember és polgár tisztábnak tudom e hazában, hogyses az által csorbulhatna, ha e jelen esetben megsérteni szándéklótt becsületem sugallásait a szabad vitatás érdekének alá rendelem.

A harmadik elem áll, vagy állania kellene okoskodásból s erősségekből. Ezen részét a hírlapi cikkeknek a nagy halmazból sok bajjal kikerestem, s igyekezni fogok tőlem kitelhetőleg azt megczáfolni.

Bocsásson meg a P. Hírlap szerkesztője; de nekem úgy látszik, hogy a köztünk fenforgó valóságos kérdésről még csak nem is szólt. Igyekezett-é megmutatni csak egy szóval is, hogy azok, miket a megyék általános helyzetéről mondtam, alaptalanok; hogy nem létezik azon túlzó párt, mellyel említettem; hogy hibázom, midőn a birtokosoknak reactióját ezen párt túlzásainak tulajdonítom s kimondom a szüksé-

get, hogy a vezéri szerep más kezekre bízassék? Ezt h P. Hírlap nem vitatja, nem taglalja; pedig nem lehetett nem látnia, hogy politikailag csak ezen kérdés vala közöttünk. — Jobbnak látta, vádakat támasztani ellenem; s e vádak abban állnak, hogy én mondásim által a nemzet és kormány közti bizodalalmát megrázni törekedtem, a nemzet gyávaságára építettem botor számolásomat, hogy a szegény de sok nemest, a gazdag de igen kevés nagyurakkal ellenséges irányba helyeztem. E vádak alatt egy főeszme fekszik, alapja egyszersmind a P. Hírlap okoskodásinak. Ezen eszme paródiája a n n a k, mit egy nagy francia király ezelőtt másfél századdal mondott magáról e szavakban: „a status én vagyok/⁴ A P. Hírlap így szól: „a nemzet én vagyok, én t. i. a P. Hírlap, és az én pállom.“ Ha ez nem volna az alap eszme, mikép függnének össze a vádak, miket hallok, — az állításokkal, mikkel felléptem? Ha a P. Hírlap célja nem a nemzet, úgy a túlzó párt létének kiemelése, politikájának jellemzése, s utalás más vezérekre, legyenek bár ezek alaptalan állítások, nem csökkenthetné a kormánynak bizodalalmát a nemzethez, s nem bizonyítna a n e m z e t gyávaságára épített számítást. Világos tehát, hogy ezen identificatio, a P. Hírlap okoskodásban az alapeszme. Én ezen eszmének hosszas kiforgatásával bajlódni nem fogok. Egy általános gondolatösszevben legyen inkább előterjesztve minapi nézeteim bővebb kifejtése, s a felhozott

vádakra a felelet; ezekből mellékesen a P. Hírlap kérdésének valóságos értéke is kitűnendik.

Magyar honunk sem nem egyetlen, sem nem első ország Európában, melly a múlt századok elavult formáiból kivergődni, s az idő s körülmények kellékeivel magát öszhangzásba tenni törekvők. Az átalakulásnak e processusán földrészünk több országa már átment. Ott áll előttünk két nagy birodalom, mindkettőben megtörtént az átalakulás külön módon s külön eredményekkel. Az egyikben, keresztül minden reformon, híven megőrizte a nemzeti bölcsesség, igazgató főelv gyanánt, a fekvő birtok szentségét s befolyását, (mellynek semmi köze a pénzaristocrátiához) s ezen elv mellett, azon ország a polgári szabadság s anyagi jólét, hatalom s dicsőség hallatlan fokára emelkedett. Külviszonyait nagyszerű tradíciók után nagyszerűen viszi, a világnak külön részeiben több emberen uralkodik, mint a régi Róma; szerencsésen át él megrázó csisiseket, folyton s biztosan gyarapodik, s a bámuló emberiségnek a rend és szabadság-szövetségét lélekemelő látványban mutatja. A súlyerő (Schwerkraft), melly ezen országban a mozgony egyes részeinek minden oscillatiói után, az egyensúlyt mindig ismét helyreállítja, s a mérleget a kényuraság s democratia felé billenőstől egyiránt megóvja, nem egyéb, mint a fekvő birtoknak túlnyomó befolyása. — A másik országban a véres forradalom épen

ezen elvet forgatta fel, és felforgatta úgy, hogy a vele összekötött megtartó befogást többé hosszas törekvések után sem állíthatni helyre. És ezen ország egy crisisből másikba esik, egy túlságot másikkal cserél fel, és aratott légyen bármennyi dicsőséget a harczok, tudományok s művészetek mezején, nyug-pontját a rend és szabadság közt feltalálni nem tudja; mert hibázik a szükséges súlyerő, s szüntelen küzdésekben, belharczokban vonaglik. A rejtély megfejtése főleg a nagy birtok nemléteztében s az ahoz kapcsolt befolyások hiányában fekszik, nem talán a mathemalikusok és Nagy Károly vélekedése szerint, de bátran merem mondani, a canalis két oldalán lakó minden status-ember meggyőződése szerint pártkülönbség nélkül. Megtörtént tehát már, és pedig nagyban történt meg az experimentum a modor iránt, mellyben az úgynevezett átalakulásoknak történniük lehet és kell. Rám nézve legalább eldöntő a kettős experimentum; én a tényéknél okosabb lenni nem tudok, én más kárán szerelek okulni. Politikai hitvallásommá vált tehát, hogy az alkotmányos monarchiának szilárd alapja, le és felfelé, csak ott van, hol a birtok sértetlen marad, hol a birtok befolyása képezi a szükséges mozgó-kerekek és értelmi eleinek közt az elhatározó súlyerőt: meggyőződtem, hogy a monarchic entouréc (Prostitutions republicaines (republikái intézvényekkel körzöit monarchia), kivált alkotmányos népnél, nevetséges chimera, s hogy az átalakulás csak úgy ad üdvös sikert, ha ama szel-

lembé nem ütközik s ez elvet fel nem forgatja. Ezen súlyerő, mikép a tapasztass mutatja, nemcsak nem ellene, sőt kezeze az értelmi kifejtésnek s polgári szabadságnak, transigál minden haladással, de született ellensége minden anyagi s erkölcsi erőszaknak. Mikor ez mutatkozik, electricus ütés fut végig idegein, apathiájából felébred, s a vezérséget, mellyel nyugodt időkbén féltékenység nélkül lát más kezekben, magához visszaveszi, míg a megrohanok visszautasítva, s a normális állapot helyreállítva nincs. A birtok ezen sajátságai teszik azt a rend főkezességeül a polgári társaságban, s annak minden más elv felett biztosító jellemet adnak.

Ezen igazságokat Magyarországra is alkalmazván, ügyeinket nevezetes fordulási ponton látom. Mert mit kell látnom? — látom a birtokosokat hajlandóknak: hallgatni a méltányosság szavára; látom készeknek: anyagilag segíteni a népen s erkölcsileg emelni, egy politikailag még éretlen s önérdekeivel ismeretlen tömeget. Más részről látok másokat a kiváltságos osztályból, de birtok nélkül, kik a birtokosok s a nép közé állnak, az örökjog mellett szavokat emelik, s nem közbenjárólag, de parancsolva, s néha fenyegetve akarják kicsikarni a birtokosoktól azt, mire a hajlandóság már tettekben mutatkozott. S ez egyének nem csupán az adózó népnek kedvező engedményekre terjesztik újításikat, de más tekintet-

ben nyugtalanító lépéseket is intéznek a birtokosuk ellen. Vizsgálva e felekezet alkotórészeit, látom, hogy kevés veszteti, sok nyernivalója van; látom, hogy fellépése, hangulata, indítványai a birtokosokat, és pedig méltán, nyugtalanítja; és tovább vizsgálva megyeink állását és elemeit — meggyőződöm, hogy ezen félelem nem alaptalan, hogy ezen reactio természetes, s hogy mindaddig, míg az adózó nép részére követelt engedményeket azok sürgetik egy kézzel, kik a másikkal a birtok befolyása ellen dolgoznak, a birtokos rész nyugtalansága megszüntetve nem leend.

Ugyanis a kérdéses megyei elemeket így osztályozhatni: a) földesurak, legyenek aztán akár morális testek, akár egyedek, herczeg Batthyánytól és gróf Zaytól, Czindery Lászlótól és Lónyay Gábortól a falusi nemes emberig, mihelyt birtoka után tisztességesen élélhet; b) a nemességnek azon része, inelly vagy egészen birtoktalan, vagy birtoka olly csekély (puszta rész, curia, szőlő, mezővárosi házhely stb.), hogy hivatala s más kereset után kell élnie: ügyvédek, táblabírák, fiskálisok, s a megyei tisztviselő karnak három negyedrésze, e) A szoros értelemben vett ifjúság, d) A kis nemesség, egy részben úrbéri telken, nagyobb részben önföldjén vagy curiáján telepedve.

Már most tekintve, hogy ezen elemek szabályszerinti működése mi körül forog, azt fogjuk találni: a negyedik osztály — fájdalom! — *venalis dummodo emtorem invenerit*, tisztújításkor és követválasztásra jelenik meg, rendes részt a köztanácskozásokban néni vesz. Az első osztály emberei gyéren s többnyire kisebbségben vannak a gyűléseken. A harmadik osztály tüze és élénksége által tetemes, merőben a népszerű eszméknek kedvező, befolyási vívott ki magának. Vége a második osztály tagjai teszik a tanácskozási tetsület többségét, s elhatározó szerepek van a közdolgokban.

Ha még tovább megyünk s a kijelölt osztályok viszonyait érdek s meggyőződés tekintetében az engedményi és haladási kérdések irányában an.-dysáljuk, azt fogjuk találni mindenekelőtt, hogy a negyedik osztály, (mellynek 100,000et haladó háznépéből, az országos *conscriptio* szerint csak 4170 lakik jobbágy-telken s a közterheket legalább állítólag viseli) mint különben is szegény, terhek elvállalásának — a pillanatnyi lelkesedést kivéve — annálkevésbbé lehet rendes barátja, mivel rá politikai eszmék és teoriák még teljességgel nem hatnak, és így az úgynevezett haladási elvek embereit terhek elvállalásában cserben hagyja, mihelyt eszébe jutand valakinek, őt igaz érdekei fölött felvilágosítani. Az első osztály, mivel kezében az erő, méltán viseli az engedményekből há-

ramló terhet, csaknem egészben, mert azok utoljára is mindig pénz kérdésére reducálhatók. Hevesben p. o. az 1636. országgyűlési 22,590 forintra ment költségekből a birtoktalan temérdek nemesség csak 261 frtot fizetett. — Arad vármegyében a múlt országgyűlésről háramlóit 18,033 frtra rúgó nemesi terhekből a birtoktalan nemesség csak 1415 frtot; Fejérben 14,991 frtból bizonyosan 500 frton alul fizet.

A második osztály a terhek elvállalásánál s engedmények adásában keveset áldozik és méltán, mert nincs miből: keveset némileg azért is, mert valamint más megyei ügyekben, úgy a terhek elosztásában is elhatározó befolyást gyakorol. De ezen keveset is visszanyeri, mert a közigazgatásnak minden jótékony-sága, napidíjak, fizetések, a megyei hatóságnak minden új kiterjesztése, (legelő-elkülönzés, nemesi birtok összeírása) minden újra alkotott hivatal (mezei rendőrség), ezen osztálynak gyümölcsöznek. A szegénynek fillére igen szépen hangzik az evangéliumban, de a földi financiában vannak olly kis mennyiségek, miket senki sem érez, a ki egyszer kaputos[^] legkevésbbő akkor, midőn a tízszeres megtérítés, úgy mint itt, előre kiszámolható.

Egészen fonák tehát azon állítás, hogy az engedményi kérdésekben a birtokosok osztályának ér-

(leke ellentétben van a kis nemességével, valamint az sem helyes állítás, hogy a második osztály tagjai hason idomban fognának a birtokosokkal az elvállalható terheltségben osztozni. A dolog nem így, hanem fordítva imígy áll: a kis nemesség érdeke ugyanaz, mi a birtokosé, s a birtokost nem jó ingerleni, hogy ezt vele megértse; továbbá, hogy terhek elvállalásánál — a potiori fit denominare — az első, t. i. a birtokosak osztálya csupán fizet, de be semmit nem vesz; a második osztály pedig többet vesz be, mint fizet; — miszerint p. o. a házi-adó elvállalása után a különbség mostanhoz képest az volna, hogy annak egy részét, mit a második osztály most az adózó néptől kap, akkor majd a birtokosok zsebéből kapná.

A dolgok ezen állásában mi volna a felek természetes szerepe és feladása teher-elvállalási kérdésekben? fekszik-e a dolog természetében, hogy az eféle indítványok épen a második osztálytól jöjjenek legsűrűbben s legmérgezőbb formákban? Helyes-e, hogy ezen osztály emberei, kiknek legkevesebb benső viszonyuk van a néppel, annak képében lépjenek fel? s mikor ugyanezen egyedek teher-elvállalási indítványukhoz a birtokosok elleni epés kitöréseket s az eddigi engedményeknek kigúnyolását kapcsolják, minden érdeket, melly nem övék, elavult érdeknek neveznek: csudálhatni-e, hogy a méltányos engedmé-

nyelv sorsát is veszélyeztetik? S ugyan van-e a világon üresebb phrasis, mint azon állítás, hogy egyre megyen: kitől jó valamelly indítvány, mihelyt jó? egyre megy-é p. o. elfogadni az aviticitás eltörlését akkor, midőn az illy tisztán indítványoztatik, vagy akkor, ba előre kimondatik, hogy szándék a majorátusokat is megszüntetni? — s egyre megy-é a háziadéba bele egyezni, mikor annak átvétele biztosítékok mellett javasoltatik, vagy amaz egyéntől fogadni el, ki előre kimondja, hogy ezen elvállalásban nem lát mást, mint alkalmat a megyei kiadásoknak, 32,000 forinttal megszorítására? Szép dolgok a phrasisok. de az igazságot nem pótolják.

Már most mindezekből az következik-é, hogy én a második osztályt erősen fizettetni, befolyását megszüntetni, vagy indítványozási jogát megszorítani akar-nám? Egyik sem juthatna eszembe. Az első nem: mert a hol nincs ott ne keress; a másik nem: mert ezen osztály az, mellyen tárgyismerésénél, szokásinál s helyzeténél fogva a megyei közigazgatás szükségkép megfordul, s így sem lehetségesnek, sem kívánatosnak nem tartom, hogy ez valaha kezeiből kivéssék. Nem a harmadik: mert alkotmányos jogokat megszorítani nem lehet; csak azt mondom, hogy a jogok mellett kötelességek is vannak, s ilyen bizonyos esetekben a discretiói kötelesség. Ez azt hozta magával, hogy p. o. én, ki nemes Pest megyében a magyar játékszíni

ajánlathoz, helyt, tanácsnoki fizetésem után 2 frt 44 kr. p. p. adózom, ha majd a házi-adó átvételének kérdése előfordul, ámbár abból napidíjt valaha alig huzandok, gr. Ráday Gedeont, vagy Patay Józsefet parancsoló, vagy fenyegető hangon az átvételre ne igen intessem. És van még ezen kívül egy hazafiúi kötelesség is, melly minden jó polgárt a józan haladásnak érdekében arra int, hogy teher—elvállalás! tervekhez egyazon időben más, saját-jogot rontó, vagy a birtok befolyása ellen irányzott terveket ne kössön, hacsak e gyanús társaság által az elfogadható tervek sorsát is compromittálni nem akarja.

Azt kérdem már most ezen előzmények után; igaz-é, hogy minapi felszólalásom által a gazdag de kevés nagy urakat, a szegény de sok nemesek érdekei ellentétbe állítottam? — igaz-é, hogy a nemzet gyávaságára építém botorul számításomat, mikor azon kívánságot fejeztem ki, hogy a haladási s főleg az engedmény! indítványok kezelése más egyénekre ruháztassék állal, mint kik azt most üzni kezdik? Vagy nem sokkal inkább a haza s a józan haladás érdekében fekszik, hogy ezen óhajtásom valósuljon? — S nem világos-é egyszersmind márcsak ezekből is, hogy a P. Hírlap pártja a nemzettel nem egy, hanem csupán a második és harmadik osztály egy fractióját foglalja magában, és hogy ennél fogva még

nem crimen laesae nationis, azt egy kissé szigorún megróni? — E megrovást pedig a haza érdekében ezél s korszerűnek tartottam, mert hittan, hogy bizonyos emberek feladásokról és szerepükről naponkint mindinkább megfélejlkeznek, hangulatban s tettben olyakat üzve, mik a haladás ügyét szükségkép hátravetik. Kútviszonyainkat s helyhatósági viszonyainkat tekintve, kettősen szükséges, hogy a birtok az alkotmány súlyereje maradjon; az átalakulásnak e szellem ellen vélnie nem szabad: de illy eredvény nem eszközölthetik azok által, kik minden telteikben, szavaikban merőben ellenkező szellemet s irányt árulnak el, kik azon elv ellen, mellynek szellemében kell történni az átalakulásnak, valóban dühös anlipathiát mutatnak. Tudtam én, hogy az egyes tervek közt, miket felhozék, olyanok is vannak, miket a Hírlap nem helyesel: de nem is a P. Hírlapról magáról szóltam, hanem róla és pártjáról együtt; állításom ezélzata nagyobb és terjedékenyebb volt, mert egy egészben akarám bizonyos ezélzatok összeségét az olvasók elibe állítani s erre tökéletesen jogosítva valék: mert a pártok egy bizonyos solidaritas alatt állnak, s mivel ebből veszik erejüket, s mivel a rokonérzetűek nagy számára hivatkoznak, mikor jelentőségüket bebizonyítani akarják, szükséges, hogy ennek kedvetlen következeit is fogadják el. Ha valamelly párt azzal védhetne magát, hogy egyik tagja egy, másik más eszmét nem fogadott el, úgy soha és semmiért sem lennének felelősek. A P. Hírlap pártja

alatt azokat értem, kiket a' lap mindig dicsér, sok-szor pártol, gyakran legyezget, soha nem hibáztat.— A helyzeteket akartam világosságra hozni s ebben ezölöm, úgy látom, sikerült. Azok kikhez szólók, azok, kiknek azt mondtam: tinmagatok s hazatok érdeke, o haza kifejlésének s haladásának java követeli tőletek, hogy a vezéri szerep az átalakulás epochájában ne maradjon azoknál, kik azt sokáig bitorlották: expurgiscimini aliquando, et capessite rempublicam; vegyétek kezeitekbe a dolgok kormányát: nem elakasztani a haladást, de eltávolítói magatoktól minden erőtetést s eltalálni a túlzás és hátralépés közt a közép-utat; mikor, mondom, így szóltam, e szavaim meg fognak értetni e hazában. Érteni fogják polgártársaim azt is, hogy mikor én gr. Széchenyi István és Deák Ferencz tisztelt neveiket idéztem, — e férfiak neveit, kiktől véleményben olly sokszor különböztem s fogok is valószínűen különbözni — koránsem ennézetimet hátuk mögé dugni, hanem csak annyit akartam mondani, hogy őket oppositio dolgában az alkotmányos oppositio mezején, haladásunk dolgában az alkotmány formáihoz kötött haladás téréin látom, — olly téreken tehát, mellyeken velők közremunkálni kész vagyok: míg más részről a P. Hírlap pártjától e tulajdonokat megtagadtam. És eljő az idő, mikor ama különböző árnyéklatoknak minden férfiúi kezét fognak a radicalisok ellen épen úgy, mint Angliában, ámbár ezt a Pesti Hírlap szerkesztője — újságíró létére csudálatos naívsággal — ignorálni lát-

szik, lord Stanley és lord John Russel számos év óta mindig együtt szavaznak, s ezentúl is bizonyosan együtt szavaznak, valahányszor radícál-indítványok fordulnak elő. És nemcsak nem szándékom megosztani a tábort, mellynek a P. Hírlap vezére; sőt azt óhajtóm, hogy annak egyes részei mennél jobban összeforrtjanak, hogy így azok, kik ellenkező elveknek hódolnak, olvasanak minden lehető eszme-zavartól; és hogy világosan kitűnjék a P. Hírlap pártja, s az alkotmányos oppositio közti határvonal. Már Napoleon elmondotta; „Semmi sem ad annyi bátorságot, semmi nem világosítja fel úgy az eszméket, mint ha az ellenség terveit s helyzetét jól ismerjük.“

Nyilatkozásom végére hagytam a P. Hírlap azon vádját: mintha én a kormány ápoló kezei alatt behegedt sebeket akarnám újra felszaggatni. Eltalálta a P. Hírlap, hogy ezen húr az, mi lelkemben legkese-rűbben fogna rezegni, ha megpendítésérc okot adtam volna, de feledé, hogy e részben vizsontorlási fegyverek az én kezemben is vannak. Nem kívánok velők élni, csak azt jegyzem meg, hogy ha csekély személynek van valami kevés érdeme a politika mezején,

*) Rien ne donne plus de courage et n'claircit plus les idécs, que de bïcn connaitre les plans et la position de notre ennemi.

az épen abban áll, hogy a mások által, bárha tiszta szándékkal is, megrontott bizodalom helyreállításához csekély erőmmel én is járultam. Én épen nem csudálom, hogy a békéltetés szerepe a P. Hírlap szerkesztője előtt is kedvet talált, és hogy a szeretet és bizodalom ma g v á t akarná hintegetni; szívesen üdvözlendöm őt e nemes pályán, de szerepet azért teljességgel nem cserélek, s kénytelen vagyok őszintén megjegyezni, hogy a P. Hírlap szerkesztője, ki igen értett hozzá „luctantes ventos, tempestalesque sonoras“ bocsátani a hazára, a sokkal kopottabb „motus componere fluctus“-t, még nem igen szerencsésen kezeli; a mit ugyan, ha a tényeknek önvélcménye felett némi becsét tulajdonít, gr. Széchenyi Istvánnali összeütközése után maga sem tagadand. Nála még mindig: medio de fonte leporum surgit ainari aliquid, et sub ipsis floribus angit. Ha azonban csakugyan hozzánk akar szegődni a P. Hírlap szerkesztője, addig is, míg az új szerepbe jobban beletanul, vegye tőlem, mint e mezőn régibb practikustól, azon tanácsot, hogy az, ki a kölcsönös szeretet és bizodalom magvait akarja hinteni, nem mondhatja, hogy ő férfiasan szólni, s ha kell tenni fog, mert ezen tevése helyen igen rendes ellentét; még kevésbé szabad pedig neki a béke-apostolnak, a fejjermegyei adófizető nemeseket, a most még törvényesen nem adózó nemes társaik ellen izgatni, legkevésbbé tanácsos pedig igen sűrűn idézni a Daguerreotyp íróját, mert így a „par nobile fratrum“ vajmi könnyen észbe ötlük;

különben akadhatna olyan is, ki a béke és szeretet magvainak ilyenhíntegetését konkoly-vetésnek keresztelné. De hogy öngazolásomra visszatérjek: hi-helő-é az, már csak önszereteti szempontból is, hogy én azon bizodalmát, mellynek helyreállításában fáradoztam, negédesen lerontani igyekezzem? S nincs-é e részben annyi jogom, mint bárkinek másnak, a tökéletes bon a fides föltevését követelni? Egyébiránt teljességgel nem engedhetem meg, hogy ezen igen komoly kérdés az érzélgés mezejére vitessék át. Azon kibékülést, melly az országgyűlés végén megkészült, meleg kebellem üdvözlém; de azért nem voltam már akkor is elég njoncz a politikában, hogy higyem, miszerint azzal minden élesebb súrlódásnak, minden keményebb összecsapásnak, — egyedek, pártok és érdekek közt — örökre eleje van véve. *) Olvassa végig a P. Hírlap szerkesztője a főrendi naplóban azon beszédemet, mellyre már két ízben hivatkozott, s látni fogja, hogy én már akkor előresejditém a legroszabb eseteket is, s kimondám többi közt a békefentartás feltételéin azt, hogy a közvélemények igaz-

*) Dans le premier enivrement d'un succès on se figure que tout est aisé, on espere satisfaire tout es les exigences, toutes les üumeurs, on eróit que la superiorité des lumières et la sagesse des esprits surmonleront des obstacles sans nombre, mais au bout de quelques niois la pratique vient dementir la theorie.

gatása bölcs és tiszta kezekben fog maradni e hazában. S midőn most ezen föltétel mellőztetik, midőn haladásnak kereszteltetik az, mi jogrontás, midőn olly egyedok vezérkednek, kik meggyőződésem szerint elegendő kezességet a hazának nem nyújtanak, midőn a municípiumok mindenhatóságának eszméje formális tudományos teoriává alakíttatik, midőn fenálló érdekek ellen naponkint élénkebb s keserűbb fenyegetőzések történnek, egész osztályra nézve a lenni vagy nem lenni említettik, s nyíltan kimondatni az óhajtás — mint enfüleimmal csak kevés nap előtt hallám — hogy nagy birtokosoktól a megyéket az úr isten szabadítsa meg —: akkor én bizodalomrontó vagyok, akkor én a kölcsönös szeretet öröm virágát téptem ki, mi által? — mert szót adtam az üdvös visszahatásnak, melly illy törekvések ellen mutatkozik, s naponkint erősebben mutatkozni fog; mert azon aggódok, nehogy ezen reactio retrograd iránynyá fajuljon, s a salakokkal együtt a tiszta érczel is magától eltaszítsa? békerontó vagyok, mert a győzelem-ittas felekezetet, a diadal órájában is emlékeztetem arra, mit tőle méltányosság s hazaszeretet kíván, és mert kimondom, hogy a nemzeti mozgalmak vezérszerepét nyugodtan látom az alkotmányos oppositio biztos s köztiszteletű főnökeinek kezeiben? Illy körülmények közt méltányos-é, igazságos-é rám fogni, hogy hazám szentbékéjét gyilkos kezekkel fojtogatom? mintha bizony én idéztem volna elő ezen állapotot; mintha én volnék mestere az agitationak, melly

űzetik; mintha én tettem volna a nemzetet elsőbb figyelmessé a veszélyre, mellyben forog; mintha valami titkot fedeztem volna fel, midőn egy túlzó pártnak léteiről beszéltem. A diagnosist gyakorló orvos nem atyja a betegségnek. Azoknak, kik mindig szabad sajtót, vitatási korlátlan szabadságot, örökös, mindent orvosló napfényt emlegetnek, felette rosszúl áll, párt-érdekeikre nézve, a máskép vélekedőktől nem tudom micsoda kímélést követelni, s szorul szóra azon okokat hozni fel e kívánat mellett, mikkel a boldogult Gentz a megelőző könyvvizsgálatot, csak-hogy sokkal jobban, védelmezte; felette rosszúl áll nekik — mondom — csudálkozni, ha azok, kiken olly sokáig paczkáztak, utoljára feljajdulnak, s nem hasonlítanak azon sváb herczeghez, ki mindenét átengedte a jövevényeknek, „um mit dem Feinde keine Verdriesslichkeiten zu haben“ Csanád megye a mézsárszékijogot kárpótlás nélkül eltörlni kívánja, Borsod megye a papi jószágokat akarja eltulajdonítani: de nekünk ne legyen szabad kimondani, hogy ez a sajtójog sértése; mert ez a szent békét megzavarhatná, s azt képzeltetné a kormány, vagy más valaki, hogy a sajtósági jog ellen irányok léteznek ez országban! Más szavakkal: legyen nyilvánosság mindenre, csak nem egy bizonyos párt igyekezeteinek jellemzésére nézve, s az egész világ tartozzék hazafi fénymázt kenni terveire, hogy azoknak valódi jellemét senki ne láthassa. Gyönyörű politika — ezen párt számára, de az ne kívántassék, hogy ebben a mindent elsimítani akaró ma-

neuvre-ben a pártot az én csekély tollam is elősegítse. Nem szabad senkire irányokat tolni, mellyek nem övéi: de a ki pártharczok mezején a szóknak hisz, és nem az összefüggő cselekvések szellemét látja, a phrasisokat tényeknek veszi, a tényeket nem méltányolja; a ki nem tudja, hogy fenszóval alkotmányrontást párt hirdetni soha nem fog, ki azt hiszi, hogy behunytt szemmel legbiztosabb járni a világon, az menjen, áll - jon be minélelőbb szárazdajkának; de a közdolgoknak hagyjon békét, mert különben egy szép reggel azt fogja észre venni, hogy kezét lábát megkötték.

Egyébiránt mind ezen álokoskodás alatt egy még gyökeresebb tévedés fekszik. A kormányról nem tehetni föl, hogy nem tudja a kérdéses pártnak igazi jellemét, cselekvését, eljárását. Ez azonban koránsem elegendő ok a bizodalom megbomlására: Inert egy alkotmányos ország kormányának tudnia kell, hogy a szabad vélekedések mezején mindenféle pártnak kell és lehet lenni. Nem is akadhat fel ezen: csak akkor csökkenne a bizodalom, ha ezen párt egyedárusságának magát a nemzet alávetné. Es valóban, a melly mértékben növekednék ezen párt hatalma, ugyanazon arányban fogna a kormány bizodalma alászállni a nemzethez, és fordítva: azon arányban növekedni a bizodalom, mellyben e párt ereje

alábszálland. Ezen utolsó eredményt pedig semmi sem mozdíthatja inkább elő, mint világos többszöri elmondása annak, hogy e párt mit csinál, mit akar, hova viszen? Mióta ezen párt egyes emberei a sajtósági jog megtámadását indítványozák a nélkül, hogy a főnökök szükségesnek tartanak az ünnepélyes ellenmondást; mióta világosan törvényhozói körbe tartozó kérdéseket megeieleg tetteg kettévág; átlépett meggyőződés szerint a rubikonon, áthágta a határt, melyet az alkotmányos oppositionnak áthágnia nem szabad, s kötelessége minden hazafinak, ezt minél többször s minél hangosabban kimondani.

Ismerem az állás töviseit, miknek kitéve vagyok, midőn az itt kimondott nézetek orgánumává tettem magamat. Jobbrul s balrul, mögöttem s előttem hallom zúgni a szörnyű szót, hogy 'kormányember' vagyok. Én pedig egyenesen kimondom, hogy igen is 'k o r m á n y e m b e r ' vagyok. Vagyok pedig kormány embere a szónak azon értelmében, hogy kárhóztatok minden működést, minden elvet, melyek törvényes és hathatós kormányzást lehetlennének; mert meggyőződés szerint hathatós, és nem nominális kormányra van szüksége a nemzeteknek, hogy boldoguljanak, staturumberekre és nem prókátorokra, hogy nagyok és erősek legyenek. De

mindenek előtt és felett magyar vagyok, fia ezen szeretett hazának; minden egyébnél fontosabb előttem ezen országnak boldogsága és érdekeinek, nemzetiség s alkotmány alapján kifejtése. Hitem az, hogy minden, mi ezen országban jobb kormányzati rendszer érdekében még szükséges, a természetes úton el fog éretni: részint az anyagi érdekek kifejlése által, mely érezhetőbbekké teendi a helyhatósági visszaéléseket, s egy magasabb ellenőrség szükségét: részint az értelmesség előmenetelétől, mert hiszen nem lehetséges, hogy a magyar vállakon álló egészséges fők előbb—utóbb túl ne adjanak a m a z, egész Európából kicsapott tévtanokon, mik most a bölcsesség culminatiója gyanánt üdvezeltetnek. Ezen utón reményiem én azon fentebb érintett eredményt, mely majd egy jobb korban párosodni fog a haladás, kifejtés és józan szabadság minden nemével. És ha volnának bár hol is olly ármányosak, kiknek szemében e haza békés kifejtése szálla, kik gyűlölik nemzetiségünket, kik boszankodva látják, mikép jó úton valónk a hazában rendet és szabadságot, jólétet s nemzetiséget, szellemi erőt s anyagi boldogságot öszhangzatba hozni; a kik örömmel látnák, hogy ezen lassú de biztos működés, ezen üdv es közremunkálása a nézeteikben elágzó de tiszta szándékban összefortt hazafiaknak, megboljon, ha — mondom volnának illy ellenségei a

hazának, azoknak annál hathatóst) szövetségese a P. Hírlap pártja, mert hinni akarom, hogy nem tudja, mit cselekszik.

Kiegészítő észrevételek.

Vitások mezején azon főszabályon kívül, mely szerint a vitatkozóknak közös hasisból kell kündulniok, alig van más fontosabb annál, hogy az ellenfél állításiban ne a mellékes árnyéklatokat, hanem a fő dolgot lássuk; ne azokra, hanem erre fordítsuk fő figyelmünket, s végre hogy se többet, se kevesebbet annál, mit valóban mondott s mondani akart, vele ne mondassunk. Ha amaz első törvényt mellőzzük, úgy egymást meggyőzni soha sem fogjuk, mert hol különbözők a kiindulási pontok, ott annál nagyobb lesz a vitatás berekesztésével az elágazás, minél szigorúbb volt a vitatkozóok logikája; ki pedig a második szabályt mellőzte, az híjába kecsgeteti magát valóságos győzelemmel, mert a legjobb esetben is még nem vette be a fellegvárat az, ki a külsánczok ellen egykét szerencsés lövést intézett; s végre, a harmadik szabály megtartása, egyik föltétele a loyális háborúnak: mind három pedig együttvéve azért szüksé-

ges, mert a gondolatcserének az ellenfél legyőztesén kívül még egy magasb célja is van: t. i. az igazság kitüntetése, ez pedig csak illy módon eszközölthetik

Fölösleges lenne a jelen cikk, ha az említett szabályokat, a lelkes író, kinek tollára a „kis antidotumban” rá ismertem, nem különben a Pesti Hírlap szerkesztője is 96 s 98-ik számaiban szorosabban szem előtt tartották volna az elmékedések sorában, miket minapi nyilatkozatomnak ellenszegen jónak láttak. Ollyak adatnak szájamba, miket nem mondtam, ollyak czáfoltatnak, miket nem állítottam, s végre olly állítások hozatnak fel ellenem, mik nemcsak nem képezik nézeteim ellentétét, sőt inkább azokat kiegészítik, s egy részben felvilágosítják. Elég lesz néhány rövid észrevétel ezek bebizonyítására.

Az én minapi cikkem teljességgel nem az aris-tocratia ügyét védte — ellentétben a haladással; hanem sokkal inkább a haladás ügyét kívánta biztosítani a balfogások minden neme, s egyszersmind azon reactio ellen, — mellyel illy balfogások országunk jelen állapotában a birtokosok részéről mindenféle haladási, kifejlődési indítványok ellen könnyen támaszthatnának. Sehoh sem mondtam én, hogy a birtok egyetlén oka Anglia virágzásának, sőt an-

nak nem is a mozgató, hanem inkább a szükséges mozgókerek és értelmi elemek közt azon el lenhatórozó súlyerőt tulajdonítottam, mely az oscillatiók után az egyensúlyt ismét helyreállítja. — Nem csak nem akartam a középrendű nemességet, ha már így kell a P. Hírlappal neveznem azokat, kiket ön a második osztály neve alá foglaltam, politikai kiskorúságra kárhozthatni, sőt inkább azon hivatást, mely ezen osztályt tárgyismereteinél, szokásinál s helyzeténél fogva illeti, — teljesen méltányoltam, s nem abbéli jogát vettem kérdésbe a második osztály tagjainak, miszerint tetszése szerint bármit indítványozhatnak, hanem magának a haladásnak érdekében nyilvánítom a feletti kétkedésemet: vájjon célszerűleg történik—é, ha az engedményi indítványok legsűrűbben, s leg m é r g e s e b b f o r m á k b a n (igen kérem e hozzatételt ki nem feledni) olly birloktalan egyénektől jenek, kik indítványikhoz a birtokos elleni epés kitoréseket, s az eddigi engedmények kigúnyolását kapcsolják.

Van-é mindezekben legkisebb nyoma is olly törekvésnek, mely az osztályzati különbségek új nemét akarná felállítani, s a magyar nemesség törvényes és szellemi egységét megtörni, s eltagadni az értelmesség szavát, mihelyt az nem kastélyból jő, s a kevesebb, vagy semmi birtokúakat politikai kiskorúságra kárhozthatni? A Pesti Hírlap szerkesztője az

aristocratiát egy testnek hiszi, mellynek körében jogszerű különbség nincs, s ha jogban nincs, úgy hivatásban sem lehet. De ezen hivatás nem a törvények és jogok, hanem azon föladás érdeke által van föltételezve, mellyet minmagunknak kitűztünk. Mikor tehát engedményi indítványokról van szó, a birtoktalanok illy indítványok tételétől bizonyosan el nem zárják, de a kitűzött cél, t. i. illy indítvány valósítása, kívánja tőlök, hogy az indítványokat ha tesszik, olly kíséret nélkül tegyék, melly azoknak sikerét veszélyeztetheti.

Én soha sem voltam a magyar gazdag aristocratiának buzgó panegyristája. Az árvízkönyvben áll tőlem egy 1835-ben irt rövid értekezés, mellyben e tárgy körüli nézeteim előadatvák, s kifejtvek a föltételek, mellyek nélkül meggyőződéseim szerint ezen osztály magas feladásának meg nem felelhet. Nem változott azóta e tárgy körüli meggyőződéseim, s ma is azt hiszem, hogy csak a nemzeti nyelv s ügyek gyökeres ismérte, a köztanácskozásokbani részvét, s a nemzet minden érdekivei összeforrás biztosíthatják ezen osztály részére azon befolyást, mellyet helyzeténél fogva igényelhet. De valamint egy részről lagadhatlan históriai igazság, hogy ezen osztály számos áldozatot tett le a haza oltárára, s nemzetiség s közdolgokbani részvét körül is újabb időkben tetemes clőlépéseket tőn, úgy a méltányosság kívánja

tőlünk a figyelmet bizonyos körülményekre, melyek általában minden birtokosra nézve, legjobb akarat mellett is, lehetlenítik a köztanácskozásbani személyes részvétet azon mértékben gyakorlani, hogy személyes részvét legyen érdekeik megóvásának főeszköze. A nagy birtokok feles része holt kezekben van, az azt képviselő egyháziak, alapítványi, vagy kamrai tiszték igen gyöngye lábön állnak a megyékben: a nagy birtokosok nagy része több megyében bir, s így egyszerre több helyen jelen nem lehet. Fiskálisaik meg ott is, hol állásuk még végzések által nem ingattaték meg, nem érzik magokat kötelezve önnézetiket megbízóik nézeteinek alá rendelni. Általában a birtokosok a gyűléseket, sedriákat, urbéri székeket, a küldöttségek minden nemeit, gazdasági elfoglaltatásaik miatt nem űzhetik olly állandóan, mint azon osztály, mellynek többsége a központi helyen lakik, s mellyre nézve a közügyekbeni állandó s folytonos részvét nem csupán szokás, hanem egy részben kénytelenség, sőt némelly részben épen keresetmód is egyszersmind. A megyei ügyek valóságos elintézése, a gyűlés első napjain pompás szónoklatok között felállított elveknek gyakorlati alkalmazása, az összeírások, kulcs-kidolgozások, teherkivetések, szóval: a tulajdonképeui ü g y t á r g y a l á s utoljára is mindig az általam másodíknak nevezett osztály kezeiben maradand, s ennek nem lehet, s nem kell máskép lenni. Az illy ügyekhez leginkább s legjobban értő emberek kezeiben kell, hogy legyen azok

elintézése? s e foglalatosságra nézve az érdeklőit allegóriában van a legtöbb szakosztályi ember.

Senki sem barátja tehát inkább a középrendű nemességnek, mint épen én, s az már az itt mondottakból is kitetszik. Az „antidotum” szerzője azt kérdi: mikép gyakorolhatna ez osztály olly nagy hatalmat, hogy attól félni lehessen? de hiszen magában világos, hogy ez osztály a gyűléseken nemcsak számszerűit erősebb az nynevezett első osztálynál, de erős egyszerűsmind dologismerete és ügyessége, főleg pedig helyzete s állása által, erős főkép azon segély által, melylyel, mihelyt liberális eszméket pártol, a megyéken nagy befolyást gyakorló ifjúság sympathiájában talál. És míg ezen erejével vissza nem él, míg lélekisméretesen s józanul jár el hivatási körében, addig örömmel látom működését: de ha fonákul kezdi üzni hatalmát, akkor megzavarodik az egyensúly, s ha a birtokosokat ostromállapotba kezdi tenni, akkor ezek, mint minap mondani szerencsém volt, visszaveszik kezeikbe elvi és engedményi kérdésekre nézve a vezerséget, mellyel rendes időkbén nyugodtan látnak, a dolgok szabályos eljárása körében, a második osztály kezein. A P. H. ezen osztály részire követeli a közvélemény képvisel-

*) Les affaires doivent étre faites par les homines l'affaires.

sét, s azon dicsőséget, hogy magát áruba nem bocsátja. — De ki nem tudja, hogy a vélemények háta mögött e világon bizonyos mértékben mindig az érdekek állnak? mikor tehát ezen osztály emberei oily dolgokat pártolnak, mik mások kárával csupán nekik használnak, s oly irányban kezdik űzni a közügyeket, melly kirekesztőig nekik kedvezne, erősen kockáztatják azon szerepet, mellyel egyébiránt a közvélemény képviselése körül én ezen osztálytól megtagadni nem akarok. Épen így nem lehet kirekesztőig követelni ezen osztály részére azon dicsőséget, hogy magát s meggyőződését áruba nem bocsátja, mert fájdalom, minden osztály közt alkalmasint egyenlő arányban van elosztva az erényhiány: de ha meg akarja nyerni e dicsőséget, úgy ne keverjen lépései közé olyakat, miket igen könnyen haszonlesés s a másé utáni vágyásnak magyarázhatni.

Az „antidolu” írója azt tartja, hogy a vagyonosok terjedelmes birtokaiknak biztossága épen annyi haszonnak tekintethetik rajok nézve, mint azon napidíjak s fizetések, miket mások a megyei pénztárból nyernek. Ez bizonyosan így van, míg ezen biztosság birtokra s érdekeikre nézve lettleg fennáll, s gyakorlatilag fentartatik; de megszűnik azon órától fogva, mellyben e határok túllépőinek. S én épen azon esetekről szóltam, mikor ezen rendes állapot megzavai tártik, mikor p o. azon közigazgatási gépely, mellynek

fentartását a birtokosok nyakába akarjuk róni, egyesesen ellenök irányoztatik. Nem fekszik-e p. o. némi anomalia abban, hogy vannak megyék, hol a követek napidijait 9/10-ben olyanok fizetik, kiknek állását s érdekeit ugyanazon követek állandóan ostromolják az országgyűlésen? De ha ez nem lehet is máskép, ha illy anomalia szükségkép következik is megyei szerkezetünk sajátságából; megvan-e azon fenemlítettbiztosság, megérdemli-e a birtokosok részéről a folytonos áldozatokat, ott, hol az ezeknek eredményiben részesülő 2-dik osztály állandó, s nyíltan bevallott antipathiát hordoz keblében a fizetők ellen? s a közügyeket e szellemben kezdi kezelni? *Exempla sunt odiosa.*

Szava van, igenis, — nemcsak a p. o. de az én vélekedésem, s úgy hiszem minden józan ember nézete szerint is, — az élelmességnek, habár nem kastélyból jő is; de a mint nem ismétlhetem eléggé, nehogy polgártársim a dolog felől tévedésbe jöjenek, nem ez az, miről itt szó van. Nincs itt kérdés az aristocratiának, — ezt mint egészet tekintve — állásáról a nép irányában, mert nem a nép az, mellynek én az engedmények dolgában hibás politikát hánytam szemére. A mik engedmények részére történtek, utoljára is a birtokosok által és zsebeiből történtek, s a mi ezentúl történendik, hasonlóképp így fog történni; — a legmesszibb terjedő engedmény! indítványok is ezen oldalról jöttek a legújabb időkben. Nincs tehát jogosítva a kiváltságos osztályok bármely árnyéklata is, az összes aristocratia irányá-

ban, mint a nép érdekeinek sajátos képviselője, akár vádló, akár fenyegető hangon fellépni. Épen úgy nincs szó ama kisebb erény megszüntetéséről a nemeségben, melly Montesquieu szerint abban áll, hogyanak tagjai magokat egymás közt egyenlőkké tegyék. Még kevésbbé van szó arról, kirekesztőig a nagy birtokosok részéről követelni akár a megyei dolgok rendes igazgatását, akár pedig haladási állapotainkban a megindító és mozgató szerepet. Mindezekről senki sem álmodott; a mi általam mondatott, sokkal mindennapibb volt, s abban összpontosult: hogy mikor a haladási eszmék egy nagy része engedményi kérdések körül forog s ezen engedmények legtetemesb része a birtokosok által történendő fizetésekben áll, akkor mindent el kell követni, nehogy a birtokosok nyugtalaníttassanak, s következőleg nem kell illy indítványokat a birtokosok elleni kitérésekkel, s olly irányok kitüntetésével párosítani, mellyekből a birtokosok világosan átlátják, hogy nem igazság, haladás vagy előmenetel, hanem az ő végromlásuk van célba véve; különben igen természetes, ha felriadnak, s olly módokhoz nyúlnak, mellyek által minden engedményi indítványt megbuktathatni. Nem az egyes osztályzatok joga, bármelley indítványokat tenni, vala tehát kétségbehozva, de kiemelve, mi légyen a józan politika, hogy ezen idítványok sikere biztossíttassék, s megemlítve a balfogások, miket illy indítványok tételében kerülni kell. Lehetetlen, hogy a középrendű nemesség józan megfontolás után, ezeknek igazságát át ne lássa. —

Könnyű volna igen hosszasnak lenni e tárgy körül, s a legrészletesebben, a megyei élet minden szövvényes elágazásain keresztül, bebizonyítani ezen állítások alaposságát; de én nem szeretek turkálni a piszokban, s engem bizonyos benső békétlenség ösztönöz: véget vetni olly vitatásnak, mellyben némi odiositás fekszik; mivel igen könnyen a mások jogai megszorítására, új osztályzatok felállítására magyarázthatnának olly kifejtések, mellyek benső meggyőződésem szerint a haladási eszmék érdekének teljesen megfelelnek. Másorra tartom fen magamnak nézeteim előadását, a francia és angol példázatok, s azoknak e hazárai alkalmazása iránt is: jelenleg pedig e szöveget befejezem. Elég van mondva egy s más részről arra, hogy a közönség magának független véleményt képezhessen a kérdés felől; a sajtó hivatása ennek eszközzésén tovább nem megy. Kik engem érteni akartak, bizonyosan megértettek. — S bár ne igazolják félelmemet az események! s bár ne valósuljon azon sejtémeny, hogy a bús következtésekben mindig gazdag balfogások szomorú gyümölcsei már-már érni kezdenek! — Nem kellett volna feledni, hogy Magyarorszáiban még igen számosak azok, kiknek minden legkisebb hiba, mellyet a javítások baráti elkövetnek, örvendetes ürügy s alkalom a jót is eltaszítani magoktól, s azt mások előtt gyűlöletbe s gyanúba hozni: meg kellett volna emlékezni, hogy van egy osztály, melly utóbb is, bárki mit beszéljen annak ösztönszerű jogékonyságáról, annak kezében lészen, ki

azt legjobban tudja fizetni. — Man hätte den Teufel nicht citiren sollen. Látni kellett volna, hogy Magyarorszában jelenleg még csak a mívelt osztályok egyesítése által valósíthatni a haladás eszméit, és így nem kellett volna ezeknek egyikére jó formán rá riasztani. A balfogások, éretlen felszámítások, a benső anthipathiák sugallásira hallgató rögtönzés keserűn kezdik magokat megboszulni. De örködik felettünk a gondviselés, viraszt a nemzet értelmességének csillaga, vannak férfiúink, kiknek tiszta szándékot méltányolja a kormány; kikre az egész nemzet, a nemes, és nem-nemes, a gazdag úgy mint a szegény, bizalommal pillant, — nem fogják ők sülyedni engedni az ügyet, mellyet az okosság megindított, s a kábák megferdítettek. S le fog ismét csilapodni a pillanat ingerültsége, s előmeneteleinek ügye visszavitetni azon biztos kerékvágásba, mellyből azt egyesek ügyetlensége — mert szívesen elhiszem, hogy nem volt rász akarat, — vigyázatlanul kiemelte.